వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

శాస్త్ర శృఙ్ఖలా

అనిరుద్ధసంహితా

।। హరిః ఓమ్ ।।

శ్రీపాఞ్చరాత్రే

అనిరుద్ధసంహితా

హిమాద్రిశిఖరే క్షేత్రే సర్వసిద్ధనిషేవితే।

సర్వవిద్యాధరైస్సర్వ గన్ధర్వైశ్చైవ సేవితే।। 1 ।।

సర్వాసిద్ధమునిశ్రేష్ఠైః సర్వదేవైస్సమాకులే।

నానామృగసమాకీర్ణే నానాపద్మసమాకులే।। 2 ।।

నానావృక్షసమాకీర్ణే నానాపుష్పసమాకులే।

నానాపక్షిసమాకీర్ణే సువర్ణద్రుమమణ్డితే।। 3 ।।

మృగనాభిసమాయుక్తే కాఞ్చనస్థలశోభితే।

క్రముకైర్నాలికేరైశ్చ కేతకైరుపశోభితే।। 4 ।।

అప్సరోభిః సమాకీర్ణే మాతఙ్గైరుపశోభితే।

మునిముఖ్యైస్సమాకీర్ణై రాశ్రమైరుపశోభితే।। 5 ।।

వాపీకూపతటాకాద్యైః పన్నగైరుపశోభితే।

తృణశష్పసమాయుక్తే పుంనాగైరుపశోభితే।। 6 ।।

చన్దనైర్వకులైశ్చైవ పద్మషణ్డైస్సమాకులే।

కుముదోత్పలకహ్లారైః నిధిరత్నైః సమాకులే।। 7 ।।

మాతులుఙ్గసమాయుక్తే పనసైరుపశోభితే।

గోగజైశ్చ సమాకీర్ణే బ్రాహ్మణైశ్చ సమావృతే।। 8 ।।

తస్మిన్మధ్యే సమాసీనమాశ్రమే పరమాత్మనే।

భృగుం వేదవిదాం శ్రేష్ఠమాత్మధ్యానపరాయణమ్।। 9 ।।

వేదవేదాఙ్గతత్త్వజ్ఞం సర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్।

ఉద్యదాదిత్యసంకాశం చన్ద్రబింబనిభాననమ్।। 10 ।।

పవిత్రపాణిసంయుక్తం కృష్ణాజినధరం పరమ్।

ప్రశాన్తమనసం సౌమ్యం వీరాసనసమన్వితమ్।। 11 ।।

పార్శ్వస్థా మునయః సర్వే ప్రణిపత్య జగద్గురుమ్।

ఊచుస్తం మునయస్సర్వే ఏతద్వాక్యమతన్ద్రితాః।। 12 ।।

వేదాస్సర్వే సమాసేన సాఙ్గోపాఙ్గాః సవిస్తరాః।

త్వత్తః కమలపత్రాక్ష శ్రుతాః పూర్వం దయాపర ।। 13 ।।
శ్రేయో మార్గే న పశ్యామః తద్వదస్వ మహామునే ।
ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహాప్రాజ్ఞః ప్రోవాచ స మహామునిః ।। 14 ।।
భృగుః---

పురా తపః ప్రభావేన శ్వేతద్వీపముపాగమమ్ ।
క్షీరసాగరమధ్యే తు ప్రాసాదం పుష్పవాహనమ్ ।। 15 ।।
గోపురైశ్చ సమాయుక్తమనేకావరణైర్యుతమ్ ।
బహుమణ్డపసంయుక్తం బహుపాదసమన్వితమ్ ।। 16 ।।
ఉద్యానాది సమాయుక్తం పాదవి ప్రైః? ప్రతిష్ఠితమ్ ।
ప్రస్తరైశ్చ సమాయుక్తమనేకతలసంయుతమ్ ।। 17 ।।
తోరణైః పఞ్జరైర్యుక్తం పతాకాభిరలంకృతమ్ ।
గరుడైశ్చ సమాయుక్తం కోణసింహసమన్వితమ్ ।। 18 ।।
ప్రాసాదం సంప్రవిశ్యాహం హేమాద్రిసదృశాకృతిమ్ ।
తత్ప్రణమ్య మహాప్రాజ్ఞం అన్తరం సంప్రవిశ్య చ ।। 19 ।।
ప్రదక్షిణం క్రమాత్కృత్వా ఆదిమూర్తిం సంప్రణమ్య చ

విమానోత్తరపార్శ్వే తు అనిరుద్ధం ప్రణమ్య చ ।। 20 ।।
తస్యాన్తికం సమాసాద్య పూజయామి జగత్పతిమ్ ।
పూర్వోక్తక్రమయోగేన చతుః స్థానార్చనైర్యుతమ్ ।। 21 ।।
ఆసనాద్యుపచారైశ్చ అర్ఘ్యాదిద్రవ్యసంగతైః ।
నివేదనైరపూపాద్యై ర్మధుపర్కపురస్సరమ్ ।। 22 ।।
ఇత్యేవం చిరకాలే తు యాతే ప్రత్యక్షమాదిశత్ ।
దేవదేవో జగన్నాథోఽనిరుద్ధః పరమః పుమాన్ ।। 23 ।।

నీలమేఘనిభశ్శాన్తశ్చన్ద్రబిమ్బనిభాననః।
హారకేయూరసంయుక్తో మకుటేన విరాజితః।। 24 ।।
శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కో వనమాలావిరాజితః।
పీతామ్బరధరః స్రగ్వీ శఙ్ఖచక్రగదాధరః।। 25 ।।
ఆవిరాసీజ్జగన్నాథః కృపయా పరయా విభుః।
తం దృష్ట్వా విస్మయావిష్టాః స్తోత్రైః స్తుత్వా జగత్పతిమ్।। 26 ।।
నమస్తే పుణ్డరీకాక్ష నమస్తే గరుడధ్వజ।
నమస్తే భువనాధార నమస్తే చతురాత్మక।। 27 ।।
నమస్తే కమలాకాన్త నమస్తే కరుణాకర।
నమస్తే సర్వలోకేశ నమస్తే శ్రీధరాయ చ।। 28 ।।
నమస్తే దేవదేవేశ నమస్తే లోకపావన।
స్తోత్రేణానేన విప్రేన్ద్ర ప్రసన్నో భూజ్జనార్దనః।। 29 ।।
శ్రీభగవాన్--

వరం వృణీష్వ భద్రం తే ప్రసన్నోఽహం తవానఘ

భృగుః--

విదితస్సర్వశాస్త్రార్థో వేదవేదాఙ్గకం పరమ్।। 30 ।।
త్వత్ప్రసాదేన దేవేశ శ్రుతం పూర్వం మయా విభో।
ముక్తిమార్గం న పశ్యామి ఇదానీం తద్వదస్వ మే।। 31 ।।
శ్రీభగవాన్--

పఞ్చరాత్రోక్తమార్గేణ భుక్తిర్ముక్తిశ్చ జాయతే।

పఞ్చరాత్రాదృతే విప్ర ముక్తిమార్గో న విద్యతే।। 32 ।।

భృగుః--

పఞ్చరాత్రం చ కిం దేవ కేన ప్రోక్తం జగత్పతే।

శ్రుతం కేన హృషీకేశ ముక్తి కేన ప్రలభ్యతే।। 33 ।।

పఞ్చరాత్రస్య శబ్దస్య కశ్చార్థో బ్రూహి తత్త్వతః।

శ్రీభగవాన్--

పఞ్చరాత్రం మయా ప్రోక్తం లోకానాం హితకామ్యయా।। 34 ।।

బ్రహ్మేన్ద్రరుద్రదేవాంశ్చ శ్రావయామాస భూతలే।

సాంఖ్యయోగాదిశాస్త్రాణి రాత్రీయన్తే మహాన్త్యపి।। 35 ।।

తత్సన్నిధౌ సమాఖ్యాసౌ తేన లోకే ప్రవర్తతే।

చన్ద్రతారాగణం యద్వచ్ఛోభతే నైవ వాసరే।। 36 ।।

తథేతరాణి శోభన్తే పఞ్చ నైవాస్య సంనిధౌ।

పఞ్చత్వమథవా యద్వద్దీప్యమానే దివాకరే।। 37 ।।

ఋచ్ఛన్తి రాత్రయస్తద్వదితరాణి తదన్తికే।

తస్మాత్పఞ్చరాత్రాఖ్యం బ్రహ్మ లోకపితామహః।। 38 ।।

ప్రణవం పఞ్చసంభూతం పఞ్చరాత్రమితి స్మృతమ్।

పఞ్చత్వాజ్జాయతే జన్తోః పఞ్చరాత్రమితిస్మృతమ్।। 39 ।।

పఞ్చరాత్రప్రకారేణ యేఽర్చయిష్యన్తి మానవాః।

నారాయణం జగన్నాథం తే యాన్తి పరమాం గతిమ్।। 40 ।।

పఞ్చరాత్రమిదం శాస్త్రం భుక్తిముక్తిప్రదాయకమ్।

మచ్ఛాసనమిదం శాస్త్ర మిదం గృహ్ణీష్వ సాదరమ్।। 41 ।।

మత్ప్రసాదాద్విశేషేణ శాస్త్రపారంగతో భవ।

ఇత్యుక్త్వా దేవదేవేశస్తత్రైవాన్తరధీయత।। 42 ।।
అహం శాస్త్రం సమాదాయ గమిష్యామి మమాశ్రమమ్।
ఏతచ్ఛాస్త్రముపాశ్రిత్య ముక్తిమార్గః ప్రసిధ్యతి।। 43 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

శాస్త్రావతరణం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః।

------------*************-------------

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

భృగుః--

పఞ్చరాత్రం సమాదాయ దీక్షా తేనైవ మార్గతః।
అనిరుద్ధప్రశస్తేన పఞ్చరాత్రేణ మీయతే।। 1 ।।
ఋషయః---

పఞ్చరాత్రమిదం కీదృక్ తద్వదస్వ మహామునే।
భృగుః--

పఞ్చరాత్రం మహాజ్ఞానం నారాయణసమీరితమ్।। 2 ।।
పఞ్చరాత్రాత్పరం శాస్త్రం న భూతం న భవిష్యతి।

బ్రాహ్మణః సర్వవర్ణేషు యతిశ్చాశ్రమిషూత్తమః॥ 3 ॥
యద్వద్గఙ్గా చ తీర్థేషు దేవతేష్వపి చాచ్యుతః।
అశ్వత్థః సర్వవృక్షేషు నక్షత్రేషు చ చన్ద్రమాః॥ 4 ॥
ఆదిత్యానాం యథా విష్ణూ రుద్రాణాం శంకరో యథా

వేదానాం సామవేదస్తు నరాణాం చ నరాధిపః॥ 5 ॥
శాస్త్రేష్వపి చ సర్వేషు పఞ్చరాత్రం తథా భవేత్।
యథా హి సర్వదేవానాం వరిష్ఠో విష్ణురవ్యయః॥ 6 ॥
తథా సర్వేషు శాస్త్రేషు పఞ్చరాత్రం వరిష్ఠకమ్।
శ్రుతిమూలమిదం తన్త్రం ప్రమాణం కల్పసూత్రవత్॥ 7 ॥
పఞ్చరాత్రం విశేషేణ విష్ణునా భాషితం యథా।
అతః ప్రమాణం లోకేఽస్మిన్ ధర్మశాస్త్రేషు సర్వశః॥ 8 ॥
ధర్మశాస్త్రేషు సర్వేషు ఆగమేషు విశేషతః।
పురాణేష్వపి సర్వేషు పఞ్చరాత్రం ప్రమాణకం॥ 9 ॥
పఞ్చరాత్రస్య కృత్స్నస్య వక్తా నారాయణః స్వయమ్।
శ్రోతారో మూర్తిభేదాశ్చ ఋషయశ్చ పితామహాః॥ 10 ॥
వైష్ణవం శాసనం శుభ్రమచ్ఛిన్ద్రం పాపనాశనమ్।
హితార్థం సర్వభూతానామాదిదేవేన చోదితమ్॥ 11 ॥
చతుంష్పాదసమాయుక్తం చతుర్వర్గఫలప్రదమ్।
పఞ్చమం వేదమాఖ్యాతం పఞ్చారాత్రం తు పావనమ్॥ 12 ॥
పుణ్యానాం హి మహత్పుణ్యం పావనానాం హి పావనమ్।
పురాణానాం పురాణం హి ధర్మాణామపి ధర్మకమ్॥ 13 ॥
భగవద్భక్తజైశ్చైవ భగవచ్ఛాస్త్రముచ్యతే।
పురాణపురుషేణోక్తం పురాణం పఞ్చరాత్రకమ్॥ 14 ॥

పురాణం వైష్ణవం ప్రోక్తం పఞ్చరాత్రం చ పావనమ్।
నారాయణముఖోద్భూతం బ్రాహ్మణేనైవ సేవితమ్।। 15 ।।
బ్రాహ్మణం పఞ్చరాత్రం చ వేదం విష్ణుముఖోద్గతమ్।
పఞ్చరాత్రవిదం విప్రం దేవవత్ప్రతిభావయేత్।। 16 ।।
ప్రణమేద్దణ్డవద్భూమౌ ద్రష్టమాత్రం తు వైష్ణవమ్।
అనాదృత్య తు సంమోహాద్దూరయాత్రా భవేద్యది।। 17 ।।
నరకాయ భవన్త్యేతే నాత్ర కార్యా విచారణా।
పఞ్చరాత్రమిదం విప్ర నారాయణముఖోద్గతమ్।। 18 ।।
నిన్దేద్యది తు సంమోహాన్నరకాయ భవేత్ధ్రువమ్।
ప఼ఞ్చరాత్రవిదో దానం కోటిగోదానజం ఫలమ్।। 19 ।।
కన్యాదానశతాచ్ఛ్రేష్ఠం స్వర్ణనిష్కశతాదపి।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

శాస్త్రప్రశంసా నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

-----------***********-------------

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

భగవాన్---

ఆచార్యలక్షణం వక్ష్యే సమాసాన్మునిపుఙ్గవ।
బ్రాహ్మణం యోనిజం శుద్ధం నియర్త్బ్రహ్మవాదినమ్॥ 1 ॥
పఞ్చరాత్రవిదం దాన్తం సదాచారసమన్వితమ్।
యువానం కోమలం శాన్తం సర్వావయవశోభితమ్॥ 2 ॥
వేదదేదాఙ్గతత్త్వజ్ఞం శ్రౌతస్మార్తక్రియాపరమ్।
మచ్చిత్తం మద్గతప్రాణం మదారాధనతత్పరమ్॥ 3 ॥
మన్నామకీర్తనపరం మత్కథాలోలుపంమనః।
గుణవన్తం శుచిం దక్షం సత్యవాదిజితేన్ద్రియమ్॥ 4 ॥
శాస్త్రజ్ఞం కర్మకుశలం పఞ్చరాత్రార్థవేదినమ్।
పవిత్రపాణినిరతం ప్రాణాయామపరాయణమ్॥ 5 ॥
పఞ్చకాలక్రియాయుక్తం పఞ్చయజ్ఞసమన్వితమ్।
ముద్రామణ్డలకుణ్డజ్ఞం మణ్డలార్చనతత్పరమ్॥ 6 ॥
వ్రతోపవాసనిరతం దయాశీలగుణాన్వితమ్।
సర్వపాపవినిర్ముక్తం సర్వదోషవివర్జితమ్॥ 7 ॥
కర్షణాదిక్రియాదక్షం నిత్యస్నానక్రియాపరమ్।
పవిత్రకర్మకుశలం ప్రతిష్ఠాకర్మలంపటమ్॥ 8 ॥
ఉత్సవాదిక్రియాదక్షం సహస్రకలశే క్షమమ్।
ద్వాదశ్యారాధనపరం ద్వాదశాక్షరచిన్తకమ్॥ 9 ॥
స్వతన్త్రకర్మకుశలం యోగాగ్నినిరతం శుచిమ్।
శఙ్కచక్రాఙ్కితభుజం ధృతపంచాఙ్గభూషణమ్॥ 10 ॥
చిదచిదీశ్వరతత్త్వజ్ఞం మన్త్రయన్త్రక్రియాపరమ్।
శిల్పశాస్త్రవిచారజ్ఞం శిల్పనిర్మాణకోవిదమ్॥ 11 ॥
స్మితపూర్వాభిభాషం చ గురుపూజాపరాన్వితమ్।
స్వదారనిరతం భోగసుఖినం పుత్రసంయుతమ్॥ 12 ॥

క్షయకుష్ఠాదిరహితమనాచారవివర్జితమ్।
సమయాచారసంయుక్తం జితక్రోధం జితేన్ద్రియమ్।। 13 ।।
సర్వభూతదయాయుక్తం కల్యాణావయవాన్వితమ్।
కల్యాణకర్మసంయుక్తం కామమోహవివర్జితమ్।। 14 ।।
సాలగ్రామార్చనపరం గీతనృత్తవిశారదమ్।
వాద్యవాదనవర్గజ్ఞం తాలవర్గవిశారదమ్।। 15 ।।
ఏభిర్గుణైస్సమాయుక్తమాచార్యం వరయేత్సుధీః।
శిష్య స్సర్వగుణోపేత స్సత్యవాదీ దయాపరః।। 16 ।।
వినయాదిగుణైర్యుక్తః ధర్మశ్రుతిపరాయణః।
బ్రాహ్మణః క్షత్రియశ్చైవ వైశ్యశూద్రౌ తథాపరౌ।। 17 ।।
బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థోఽథ భిక్షుకః

ఏతచ్ఛాస్త్రోక్తమార్గేణ దీక్షయేత్ప్రథమం ద్విజః।। 18 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే అనిరుద్ధసంహితాయాం ఆచార్యలక్షణం నామ

తృతీయోఽధ్యాయః

-------------*************--------------

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

దీక్షాబిధిమథో వక్ష్యే సమాసాన్మునిపుఙ్గవ।
ఉత్తరాయణకాలే తు దీక్షాకర్మ సమాచరేత్।। 1 ।।
సుభవారే శుభదినే శిష్యస్యాథగుణాన్వితే।
యదా శిష్యమనః ప్రీతం తదా కాలముదాహృతమ్।। 2 ।।
శుక్లపక్షే విశేషేణ ద్వాదశ్యామపి దీక్షయేత్।
దీయతే జ్ఞానమేవేహ క్షీయతే పాపసంచయః।। 3 ।।
దీయతే క్షీయతే చైవ తతో దీక్షాఽభిధీయతే।
దీక్షా చ ద్వివిధా ప్రోక్తా శాస్త్రం మంత్రమితి ద్విధా।। 4 ।।
ప్రథమం శాస్త్రదీక్షాం చ శృణు బ్రహ్మన్ మహామునే

శాస్త్రపారంగతం విప్రం పూర్వోక్తగుణసంయుతమ్।। 5 ।।
గురుమభ్యర్చయేచ్ఛిష్యః శాస్త్రవిన్నిరతం మునిమ్।
ఆచార్యవరణం పూర్వం ద్రవ్యోపాదానమేవ చ।। 6 ।।
అఙ్కురార్పణకఞ్చైవమధివాసమనన్తరమ్।
నేత్రకౌతుకబన్ధఞ్చ శాస్త్రపీఠాధివాసనమ్।। 7 ।।

కుమ్భమణ్డలవహ్నిస్థదేవపూజాపురస్సరమ్।
ద్వారార్చనం పురా కృత్వా ప్రాతస్నానమనన్తరమ్॥ 8 ॥
ఊర్ధ్వపుణ్డ్రవిధానం చ జ్ఞాపయేత్ తన్త్రపారగః।
శఙ్ఖచక్రాఙ్కితం కృత్వా ద్వారాదియజనం పరమ్॥ 9 ॥
త్రిస్థానాభ్యర్చనఞ్చైవ నేత్రబన్ధమనన్తరమ్।
శాస్త్రపీఠార్చనం కృత్వా శాస్త్రం సంజ్ఞాపయేత్సుధీః॥ 10 ॥
నేత్రవస్త్రం విముచ్యాథ ఆచార్యవరపూజనమ్।
ఏతత్కర్మ మయా ప్రోక్తం తన్త్రేఽస్మిన్ మునిపుఙ్గవ॥ 11 ॥
దీక్షాఙ్కురార్పణం వక్ష్యే అవధారయ సాంప్రతమ్।
సప్తమే పఞ్చమే వాపి తృతీయేఽహని వాపయేత్॥ 12 ॥
కర్మారమ్భదినాత్పూర్వం ప్రవృత్తే తు నిశాముఖే।
మృద్గ్రహం పూర్వతః కృత్వా మణ్డపాలంకృతిం చరేత్॥ 13 ॥
పాలికా ద్వాదశవరాః మృదా సంపూర్య దేశికః।
వ్రీహీనాస్తీర్యచైతాసు తన్మధ్యే పాలికాం న్యసేత్॥ 14 ॥
తత్పూర్వే బీజపాత్రం తు పశ్చిమే కుమ్భకం న్యసేత్।
ద్వారపూజాం తతః కృత్వా పుణ్యాహమపి వాచయేత్॥ 15 ॥
కుమ్భే సంపూజయేత్పశ్చాత్ సోమమన్త్రేణ మన్త్రవిత్

పాత్రాణ్యభ్యర్చయేత్పశ్చాత్ బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకాన్॥ 16 ॥
బీజపాత్రే తథా సోమం హోమమన్త్రేణ హోమయేత్।
తిలం ముద్గం యవం మాషం సర్షపం శాలిమేవ చ॥ 17 ॥
నిష్పావం చ ప్రియఙ్గుం వా బీజాష్టకముదాహృతమ్।
బీజపాత్రం తతః కుర్యాత్ తత్తన్మన్త్రేణ సాధకః॥ 18 ॥
బలిం కృత్వా తు పరితో రక్షాం కుర్యాదతంన్ద్రితః।

యావత్కర్మదినాన్తం చ పూజనం సమ్యగాచరేత్।। 19 ।।
చతుస్థానమర్చనం కుర్యాత్ ద్వారపూజాపురస్సరమ్।
ప్రాశయేత్పఞ్చగవ్యం చ విష్ణుపాదోదకం తథా।। 20 ।।
పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు కౌతుకం బన్ధయేత్సుధీః।
యన్త్రమణ్డలగం వాపి నారాయణకసంజ్ఞకమ్।। 21 ।।
వాసుదేవాఖ్య యన్త్రం వా విష్ణుయన్త్రమథాపి వా।
కేవలం మణ్డలం వాపి తంత్సకాన్తారశోభితమ్।। 22 ।।
దివ్యమన్త్రోదితం వాపి మణ్డలం కారయేద్బుధః।
నేత్రంబన్ధం తతః కృత్వా ప్రాణాయామత్రయం చరేత్।। 23 ।।
తత్త్వన్యాసం తతః కృత్వా మాతృకాన్యసమాచరేత్।
మూలమన్త్రాన్తరన్యాసం మాయాసూత్రం చ బన్ధయేత్।। 24 ।।
శాస్త్రపీఠం సమభ్యర్చ్య శయనే సన్నివేశయేత్।
స్థాపయేద్వాససా పశ్చాత్ బలిం దత్వా సమన్తతః।। 25 ।।
జాగరేణ నయేద్రాత్రిం ప్రాతః స్తుత్వా జనార్దనమ్।
మాయాసూత్రం తతశ్ఛిత్వా శరావేషు వినిక్షిపేత్।। 26 ।।
నేత్రబన్ధం విసృజ్యాథ స్నాపయేద్వా శిష్యకమ్।
అలంకృత్య యథా న్యాయం మణ్డపే సన్నివేశయేత్।। 27 ।।
స్వస్థానే తు సమాసీనో ద్వారాదియజనం చరేత్।
కుమ్భమభ్యర్చయేద్విద్వాన్ మణ్డలం తదనన్తరమ్।। 28 ।।
హోమకార్యం తతః కృత్వా శాస్త్రపీఠార్చనం చరేత్।
ప్రాణాయమాదికం కృత్వా మన్త్రన్యాసపురస్సరమ్।। 29 ।।
శిష్యమానీయ పార్శ్వే తు సమాసీనం తదన్తికే।
శాస్త్రపీఠం సమానీస బోధయామాస దేశికః।। 30 ।।
సంహితానామశేషానామాద్యన్తం వాపి బోధయేత్।

ఏతత్తన్త్రమథోవాపి యథాకార్యానురూపతః।। 31 ।।
ఆచార్యం పూజయేత్ పశ్చాద్వస్త్రహేమాఙ్గులీయకైః।
గోభూహిరణ్యరత్నాద్యైర్యథా విత్తానురూపతః।। 32 ।।
శాస్త్రదీక్షా మయా ప్రోక్తా తన్త్రదీక్షా తథైవ చ

బ్రాహ్మణస్య విశేషేణ విధిరేషా ప్రకీర్తితా।। 33 ।।
క్షత్రియస్యాదిశూద్రాన్తం శాస్త్రదీక్షా న విద్యతే।
కేవలం యన్త్ర మన్త్రేణ బోధయేద్దేశికోత్తమః।। 34 ।।
ముద్రామాత్రమథోవాపి మన్త్రయన్త్రమథాపి వా।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రం మహోపనిషాది అనిరుద్ధసంహితాయాం

శాస్త్రదీక్షావిధిర్నామ చతుర్థోఽధ్యాయః

-----------*********------------

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః

భగవాన్--

విష్ణుయన్త్రమథో వక్ష్యే శృణుష్వ మునిపుఙ్గవ।
పుణ్యక్షేత్రే బిశేషేణ దేవతాయతనేషు చ।। 1 ।।

పర్వతాగ్రే నదీతీరే గోష్ఠే శుద్ధగృహేపి వా।
మణ్డపం కారయేద్ధీమాన్ షోడశస్తమ్భసంయుతమ్।। 2 ।।
లృప్తమణ్డపమధ్యే వా వేదిం కృత్వా ప్రమాణతః।
గోమయాలేపనం కృత్వా తన్మధ్యే యన్త్రమాలిఖేత్।। 3 ।।
తాలమానప్రమాణేన ప్రణవం పూర్వమాలిఖేత్।
షట్కోణం తద్బహిః కల్ప్య బహిర్వృత్తసమన్వితమ్।। 4 ।।
అర్ధాఙ్గులప్రమాణేన వృత్తమాలిఖ్య పూర్వవత్।
చతురఙ్గులమానేన వృత్తముల్లిఖ్య సాధకః।। 5 ।।
తస్మిన్నేవ విశేషేణ అష్టపత్రం సమాలిఖేత్।
తన్మానేన బహిః కుర్యాదష్టకోణం సమాలిఖేత్।। 6 ।।
అన్తః కోణేషు షడ్వర్ణం బహిః కోణేష్టవర్ణకమ్।
తద్బహిః కేసరం ప్రోక్తం తద్బహిష్షోడశచ్ఛదమ్।। 7 ।।
ద్వాదశాశ్రం బహిః కుర్యాత్ ద్వాదశాక్షరమాలిఖేత్।
కేసరం చ తథా కుర్యాద్ద్వాత్రింశచ్ఛదమాలిఖేత్।। 8 ।।
పత్రాచ్ఛతగుణం విప్ర కేసరం సంప్రకీర్తితమ్।
చక్రం తు తద్బహిః కుర్యాన్నాభ్యరంనేమి సంయుతమ్।। 9 ।।
ఏకాఙ్గులప్రమాణేన నాభినేమిం సమాలిఖేత్।
చతురఙ్గులమానేన అరక్షేత్రం పరికీర్తితమ్।। 10 ।।
చతుర్వింశత్యరం కుర్యాత్తదేకాఙ్గులమానతః।
బహిః పీఠాదికాన్ కల్ప్య కేవలాశ్ర మథాపి వా।। 11 ।।
షోడశాబ్జో స్వరాన్ లిఖ్య వర్ణం వక్ష్యే సమాసతః।
నృసింహానుష్టుభశ్చైవ ద్వాత్రింశత్పత్రకం లిఖేత్।। 12 ।।
రేఖాస్సర్వాః సితాః ప్రోక్తాః పీతవర్ణేనచాన్తరమ్।
షట్కోణం రక్తవర్ణేన వర్ణకం సితకంభవేత్।। 13 ।।

కోణాన్తరాలమసితం కేసరం పాణ్డురక్తకమ్।
అష్టపత్రం సితం కుర్యాత్ కృష్ణం చైవాన్తరాలకమ్।। 14 ।।
బహిః కోణాష్టకం పీతం మధ్యమం శ్యామలం భవేత్।
తద్బహిః కేసరం విద్యాత్ రక్తవర్ణేన పూరితమ్।। 15 ।।
పాణ్డురక్తనిభేనైవ షోడశాబ్జం ప్రపూరయేత్।
అన్తరం నీలవర్ణేన బహిః కోణం తు పీతకమ్।। 16 ।।
అన్తరం శ్యామవర్ణేన బహిః కేసరకం సితమ్।
అసితం చాన్తరం కుర్యాత్ తత్పత్రం రక్తసన్నిభమ్।। 17 ।।
హేమాభం నాభిభూభాగమరం వై కృష్ణవర్ణకమ్।
అన్తరాలం తు పీతం స్యాత్ తన్నేమిత్వసితం భవేత్।। 18 ।।
పీఠాన్తరన్తు రక్తం స్యాత్పీఠాదిత్యుత్తరం శృణు।
యన్త్రబాహ్యే విశేషేణ త్రింశద్వింశతిరేవ వా।। 19 ।।
సప్తకం పఞ్చకం వాపి విస్తారం సంప్రకీర్తితమ్।
పీఠం వీథీం చ ద్వారఞ్చ క్రమాద్బుధ్యా విలేపయేత్।। 20 ।।
సితరక్తాదిపీతేన నిక్షిపే ద్వ్యత్యయేన తు।
పరభాగవిభాగేన యథాశోభానురూపతః।। 21 ।।
పీఠాదిరహితం వాపి పఞ్చరేఖాం బహిర్లిఖేత్।
పఞ్చవర్ణక్రమాద్విప్ర రేఖాయాః త్రిత్రివర్ణకమ్।। 22 ।।
ప్రణావాద్వి విశేషేణ విష్ణుమభ్యర్చయేత్సుధీః।
అక్షరాణి చ సర్వాణి స్వస్థానే తు సమర్చయేత్।। 23 ।।
పాశాఙ్కుశేన సంయుక్తం నేమిమభ్యర్చయేత్సుధీః।
పీఠగాత్రకకోణే తు ధర్మాదీన్ పరిపూజయేత్।। 24 ।।
అనన్తం వీథిభాగే తు ద్వారే చణ్డాదికాన్ న్యసేత్।
ఇతి సమ్యక్ సమాఖ్యాతం విష్ణుయన్త్రం మహామునే।। 25 ।।

భృగుః--

నారాయణాఖ్యయన్త్రస్య విధిం బ్రూహి జగత్ప్రభో।।
శ్రీభగవాన్--

ప్రణవం పూర్వవత్కృత్వా లిఖ్యమష్టదలాన్తరమ్।
పూర్వాది సర్వకోణేషు అష్టాక్షరకమాలిఖేత్।। 26 ।।
తద్బహిః కేసరం వృత్తం బహిర్వృత్తం తు పఙ్కజమ్।
అష్టపత్రం లిఖేత్సమ్యక్ బహిశ్చక్రం ప్రకల్పయేత్।। 27 ।।
అష్టపత్రస్య మధ్యే తు నృసింహాష్టాక్షరం లిఖేత్।
నాభి నేమిసమాయుక్తం పూర్వవచ్చక్రమాలిఖేత్।। 28 ।।
అష్టాక్షరం పూర్వవచ్చక్రం బహిర్ద్వాదశకోణకమ్।
ద్వాదశాశ్రం చ తత్కోణే బహిః కేసరపఙ్కజమ్।। 29 ।।
తత్పత్రం ద్వాదశం ప్రోక్తం ద్వాదశాక్షరకం న్యసేత్।
తద్వహిష్షోడసాశ్రం స్యాద్బహిశ్చక్రం ప్రకల్పయేత్।। 30 ।।
అరైష్షోడశభిర్యుక్తం నేమినాభిసమన్వితమ్।
పూర్వవత్పఙ్కజం కుర్యాత్ చతుర్వింశద్దలైర్యుతమ్।। 31 ।।
చతుర్వింశదరైర్యుక్తం బహిశ్చక్రం సమాలిఖేత్।
ద్వాత్రింశజ్జ్వాలయా యుక్తం చతురశ్రం బహిర్భవేత్।। 32 ।।
పీఠాది పూర్వవత్కల్ప్య మరక్షేత్రం సమాచరేత్।
సర్వాన్తరాలమసితం సర్వారేఖాసితా భవేత్।। 33 ।।
కర్ణికాపీతవర్ణేన అన్తరాలం సిత్రప్రభమ।
కేసరం పీతవర్ణేన పద్మం వై పాణ్డరారుణమ్।। 34 ।।
నాభినేమిద్వయం పీతమరక్షేత్రం తు రక్తకమ్।

పద్మపత్రసమాకారం కృష్ణవర్ణేన శోభితమ్।। 35 ।।
కేసరం క్షేత్రమఖిలం పాణ్డురక్తేన పూరితమ్।
పాణ్డురక్తేన తత్పత్రం బహిః కోణం తు పీతలమ్।। 36 ।।
బహిశ్చ మాతులఙ్గాభం పీత కుఙ్కుమసన్నిభమ్।
తద్బహిః పత్రసంఘంతు పీతరక్తేన మిశ్రితమ్।। 37 ।।
పత్రాన్తరాలం శ్యామం చ బహిశ్చక్రం తు పూర్వవత్।
ఇన్దీవరదలాకారం నీలవర్ణేన రఞ్జితమ్।। 38 ।।
అ తరాలం తు రక్తం స్యాచ్చక్రం పూర్వవదాలిఖేత్।
జ్వాలామాలాం విశేషేణ రక్తవర్ణేన భూషయేత్।। 39 ।।
బహిః పీఠాదికాః సర్వాః పూర్వమణ్డలవద్భవేత్

నారాయణం యజేన్మధ్యే స్వస్థానే మణ్డలం న్యసేత్।। 40 ।।
అర్చికే తు విశేషేణ మూర్తినభ్యర్చయేత్ బుధః।
నారాయణాఖ్యకం యన్త్రం దీక్షాకాలే వినిక్షిపేత్।। 41 ।।
వ్యాధీనాముద్భవే విప్ర ప్రాయశ్చిత్తాదికే పునః।
పరచక్రప్రవేశే చ కుహూదోషసముద్భవే।। 42 ।।
....

.....................।। 43 ।।
గ్రహదోషే చ సంపన్నే రక్షాకార్యే విశేషతః।
అనావృష్టివిధౌ విప్ర తథా స్నపనకర్మణి।। 44 ।।
శ్రీభగవాన్--

వాసుదేవాఖ్యకం యన్త్రం ప్రవక్ష్యామి మహామునే।

ప్రణవం పూర్వవత్ కృత్వా ద్వాదశాశ్రం బహిః క్షిపేత్।। 45 ।।

కేసరాబ్జం తథాలిఖ్య కోణే మన్త్రాక్షరం లిఖేత్।

పత్రే ద్వాదశమూర్తిం చ బహిశ్చక్రం సమాలిఖేత్।। 46 ।।

నాభ్యరంనేమిసంయుక్తం చతుర్వారం సమాలిఖేత్।

చతుర్వింశాశ్రకం బాహ్యే గాయత్రీం చ సమాలిఖేత్।। 47 ।।

పూర్వవత్పఙ్కజం కుర్యాచ్చతుర్వింశద్దలం లిఖేత్।

చక్రన్తు పూర్వవత్కుర్యాత్ చతుర్వింశారకైర్యుతమ్।। 48 ।।

ద్వాత్రింశత్కోణకం బాహ్యే నృసింహానుష్టుభం లిఖేత్।

తద్బాద్యే పఙ్కజం కుర్యాత్ ద్వాత్రింశత్పత్రసంయుతమ్।। 49 ।।

బహిశ్చక్రం తథా కుర్యాద్వాత్రింశదరకైర్యుతమ్।

పాశాఙ్కుశౌ నేమిభాగే బహిర్జ్వాలాం సమాలిఖేత్।। 50 ।।

చతుష్షష్టిక్రమేణైవ తదర్ధం వాపి కల్పయేత్।

చతురశ్రం తు తద్బాహ్యే పీఠాదీన్ పూర్వవల్లిఖేత్।। 51 ।।

పద్మపత్రారకం పూర్వే మధ్యమే మాతులుఙ్గవత్।

అపరే తు విశేషేణ పరశ్చారశ్చసంపరమ్?।।। 52 ।।

రేఖాగణం తథా పూర్వమన్తరాలం తథా భవేత్।

కర్ణికా పీతవర్ణేన కోణం వై శుక్రవర్ణకమ్।। 53 ।।

నాభినేమిద్వయం శ్యామమరక్షేత్రం సితం భవేత్।

అరం వై పీతవర్ణేన బహిః కోణం తు రక్తకమ్।। 54 ।।

కేసరక్షేత్రకం సర్వం రక్తపీతేన పూరితమ్।

పత్రంతు పాణ్డురక్తేన నేమి నాభి సితం భవేత్।। 55 ।।

అరంతు కృష్ణవర్ణం స్యాదన్తరాలం తు పీతకమ్।

బహిః కోణం తు పీతం స్యాదన్తరాలం తు కృష్ణకమ్।। 56 ।।

బహిః పత్రం తథారక్తం నాభి నేమి సితం భవేత్।

అరంతు కర్పురం విద్యాత్ జ్వాలాసంఘంతు రక్తకమ్।। 57 ।।
పీతాది పూర్వవత్రోప్తక్తమక్షరంతు సితం భవేత్।
ఇతి సమ్యక్ సమాఖ్యాతం మహాయన్త్రం మహామునే।। 58 ।।
యః పూజయే మహాయన్త్రం స యాతి పరమం పదమ్।
సోఽతులాం శ్రియమాప్నోతి కోటియజ్ఞఫలం భవేత్।। 59 ।।
సర్వపాపవినిర్ముక్తః సర్వదానఫలం లభేత్।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

యన్త్రవిధానాం నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

-------------*************--------------

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

మణ్డలానాం విధిం వక్ష్యే సమాసాదవధారయ।
చతురశ్రీకృతం క్షేత్రం త్రింశధా విభజేచ్చ తత్।। 1 ।।
అంశకానాం భవేదత్ర నవానాం శతకంభవేత్।
తన్మధ్యే దశపఙ్క్త్యాతు పద్మక్షేత్రం ప్రజాయతే।। 2 ।।
క్షేత్రద్వాదశభాగైకం వ్యవధానం ప్రకల్పయేత్।
వ్యవధానం త్రిధా కృత్వా వ్యోమవృత్తం తథాభవేత్।। 3 ।।
చతుర్ధా విభజేత్ శేషం ప్రథమం కర్ణికాపదమ్।
ద్వితీయం కేసరం ప్రోక్తం తృతీయఞ్చ చతుర్థకమ్।। 4 ।।
చతుర్థైకాంశమానేన దలాగ్రం సంప్రకల్పయేత్।
శిష్టేనాంశగణేనైవ పత్రమేకం ప్రకల్పయేత్।। 5 ।।
పత్రాన్తరాలకం సర్వం కనిష్ఠాఙ్గులిమానకమ్।
పత్రమధ్యే త్రిరేఖాఞ్చ పఞ్చరేఖాం తథైవ చ।। 6 ।।
యవమాత్రోన్నతం కుర్యాత్ పత్రమూలం తదానయేత్।
పత్రాగ్రం పృథుతాం యాతి అథవా కేసరాంశకమ్।। 7 ।।
కర్ణికాగ్రాంశమానం వా ఇచ్ఛయా పరికల్పయేత్।
యన్త్రకోచ్చం పత్రమానం కేసరం పత్రకాంశకమ్।। 8 ।।
ఏవంతు పఙ్కజం కృత్వా వ్యోమవృత్తం బహిర్భ్రమేత్।
వ్యోమవృత్తాద్బహిర్వృత్తం చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్।। 9 ।।
శేషం పఙ్క్తిపదేనైవ పీఠాది పరిశోధయేత్।
ఏవం పఙ్క్త్యా భవేత్పీఠం చతుర్దిక్షు ద్వికం వ్రజేత్।। 10 ।।
విదిక్షుచైవ త్రిపదం ద్విపదం త్వన్తరన్నయేత్।
ఉపపీఠం చతుః పఙ్క్త్యా కల్పయేత్పీఠముత్తమమ్।। 11 ।।
మధ్యే ద్వాదశకేనైవ గాత్రకం పరికల్పయేత్।

తత్పూర్వాపరవృత్తిభ్యాం ద్వితయం ద్వితయం భవేత్ ।। 12 ।।

మధ్యపఙ్క్తిద్వయేనైవ అష్టకం పరిమార్జయేత్।

ఏకీకృత్య తతస్సర్వానష్టకం తస్య పార్శ్వయోః ।। 13 ।।

త్రీణి త్రీణి తథాద్యన్తే మధ్యే పఙ్క్తిద్వయే ద్వయమ్।

తత్పదేచాష్టకం మృజ్య మధ్యేచైవ త్రయంత్రయమ్ ।। 14 ।।

ఏవమాద్యన్తపఙ్క్తిభ్యా మేకీకృత్య పరామృజేత్।

పద్మక్షేత్రస్య బాహ్యే తు పఞ్చకం పరిమార్జయేత్ ।। 15 ।।

శేషంతుం కోష్ఠకం ప్రోక్తం ద్విపదేనైవ వీథీకామ్।

గాత్రకాఖ్యప్రదేశేతు శఙ్ఖాదీన్ పరికల్పయేత్ ।। 16 ।।

శఙ్ఖం చక్రం గదాం పద్మం దిక్క్రమేణ సమాలిఖేత్।

ముసలం నన్దకఞ్చైవ శార్ఙ్గం చ వనమాలికామ్ ।। 17 ।।

ఆగ్నేయాదీశకోణాన్తం విన్యసేత్పరితః క్రమాత్।

శిష్టం పఙ్క్తిక్రమేణైవ ద్వారాది పరికల్పయేత్ ।। 18 ।।

ద్విచతుష్కక్రమేణైవ ద్వారంతు పరిశోధయేత్।

శోభం నవపదేనైవ ఉపద్వారంతు ద్వారవత్ ।। 19 ।।

షట్పదైః సూక్ష్మశోభఞ్చ శిష్టకోణకమ్?।

బహిః పఙ్క్త్యంశమానేన రేఖాత్రయమథాచరేత్ ।। 20 ।।

ఉపద్వారే విశేషేణ మఙ్గలాష్టకమాలిఖేత్।

రజసా పూరయేత్పశ్చాత్ శుద్ధేన వివిధేన చ ।। 21 ।।

కర్ణికాం కనకాభేన కేసరం శోణితప్రభమ్।

దలజాలం సితం ప్రోక్తం కృష్ణం చైవాన్తరం పరమ్ ।। 22 ।।

వ్యోమవృత్తం తథా కుర్యాత్ బాహ్యం చారుణప్రభమ్।

పీఠకోణం సితం కుర్యాత్ గాత్రం శ్యామనిభం భవేత్ ।। 23 ।।

గాత్రకోణాన్తరం రక్తం బహిర్గాత్రం తు శోణితమ్।

సితం కృష్ణం చ పీతం చ క్రమాచ్చేషత్రయం భవేత్ ।। 24 ।।
శఙ్ఖాదీన్ శుక్లవర్ణేన విలిఖేత్తస్య మధ్యమే ।
వీథీం మరకతాభేన ద్వారం శుక్లేన పూరయేత్ ।। 25 ।।
పీతం రక్తం చ కృష్ణం చ శ్యామం శోభాదికాన్ క్రమాత్ ।
సితం రక్తం తథా కృష్ణం రేఖాత్రయమనుత్తమమ్ ।। 26 ।।
శ్రీభగవాన్--

ఇష్టసిద్ధిప్రదంనామ మణ్డలఞ్చావధారయ

ఇష్టసిద్ధ్యర్చనాచ్చైవ ఇష్టసిద్ధిమవాప్నుయాత్ ।। 27 ।।
చతురశ్రం పురా కృత్వా బాహుహస్తప్రమాణతః

చత్వారింశత్పదం కృత్వా క్షేత్రమధ్యం విశేషతః ।। 28 ।।
అంశకానాం భవేద్యత్ర సహస్రం షట్శతాధికమ్ ।
ఇష్టసిద్ధ్యర్చనాచ్చైవ సహస్రం షట్శతాధికమ్ ।। 29 ।।
మధ్యే దశపదం విప్ర పఙ్కజం పూర్వవల్లిఖేత్ ।
పీఠంతు పూర్వవత్కృత్వా బహిః పంక్త్యా తు వీధికాం ।। 30 ।।
తద్బహిః పఞ్చ పంక్త్యా తు గాత్రాగారం తు శోధయేత్ ।
మధ్యపంక్తిత్రయేణైవ మధ్యే కోణాష్టకం సృజేత్ ।। 31 ।।
పూర్వాపరే చతుర్థం స్యాత్ మధ్యే చైవ చతుష్పదమ్ ।
ఏవమష్టకసంయుక్తమేకీకృత్య విలేపయేత్ ।। 32 ।।
అష్టాదశపదేనైవ ప్రాదక్షిణ్యం పరామృజేత్ ।
కోణమధ్యప్రదేశే తు పఞ్చకోష్ఠం పరామృజేత్ ।। 33 ।।
బహిష్షోడశకోష్ఠేన ప్రాదక్షిణ్యేన లేపయేత్ ।

శేషకోష్ఠగణం సర్వమేకీకృత్య విలేపయేత్।। 34 ।।

ఏకపంక్త్యా భవేద్వీథీ శిష్టపంక్తి క్రమం శృణు।

పంక్తిత్రయేణ విప్రేన్ద్ర అన్తర్ద్వారాదికాన్ మృజేత్।। 35 ।।

పూర్వపంక్తిద్వ్యేనైవ నయేత్ శోభోపశోభితమ్।

సూక్ష్మశోభకఞ్చ చతుః కోణపార్శ్వే పరామృజేత్।। 36 ।।

కోణసార్ధద్వితీయే తు ఏకమేవ పదం మృజేత్।

ఏకపంక్త్యా భవేద్వీథీ ప్రాదక్షిణ్యేన శోధయేత్।। 37 ।।

తద్వహిః పదపంక్త్యా తు వీధికాం పరికల్పయేత్।

శిష్టం పంక్తిత్రయేణైవ పూర్వవత్ ద్వారవీథికాం।। 38 ।।

ద్వారశోభ ముపద్వార ముపశోభం చ సూక్ష్మకమ్।

పూర్వవత్కల్పయిత్వా తు కోణదేశేతు పూర్వవత్।। 39 ।।

శిష్టపఙ్క్త్యా బహిర్వీథీం పూర్వవత్పరితో మృజేత్।

బహిరేఖాత్రయం కుర్యాత్ పఞ్చకం వాపి కేవలమ్।। 40 ।।

ఏవంకృత్వా విధానేన రజః పాత్రవిధిం శృణు।

సపీఠపఙ్కజం విప్ర పూర్వవత్పరియోజయేత్।। 41 ।।

వీధికాం షట్పదాభేన గాత్రమధ్యం తు పీతలమ్।

బహిః ప్రదక్షిణం శ్యాసం కోణభూమిం తథైవ చ।। 42 ।।

కోణగాత్రాన్తరాలం తు రక్తవర్ణేన పూరయేత్।

బహిర్వీథీం సితేనైవ అన్తర్వీథీం తు శ్యామలామ్।। 43 ।।

సితాదివర్ణభేదేన క్రమాత్కుర్యాచ్చతుష్టయమ్।

కోణాన్తస్థ పదద్వద్వం రక్తం కృష్ణ సితం క్రమాత్।। 44 ।।

బహిర్వీథీం తు పీతేన తద్వాహ్యం రక్తమేవ చ।

సితాదిపఞ్చవర్ణేన పఞ్చకం పరిపూరయేత్।। 45 ।।

తథా కోణద్వయం విప్ర సితం శ్యామం ప్రకీర్తితమ్।

రేఖాత్రయం తథా కుర్యాత్ పఞ్చకం పఞ్చవర్ణకమ్।। 46 ।।
దేవతానామథో వక్ష్య స్థానం తు మునిపుఙ్గవ।
కర్ణికాగ్రే తు సంపూజ్య అఙ్గోపాఙ్గం చ పత్రకే।। 47 ।।
గుణత్రయం కేసరేషు మణ్డలం తు త్రయం తథా।
పీఠదిక్ష్వష్టకే విప్ర దిక్పతీన్ పరిపూజయేత్।। 48 ।।
గాత్రమధ్యే బిశేషేణ శఙ్ఖాదీన్ పరిపూజయేత్।
అన్తరాలే ఋుగాదీంశ్చ వేదాదీన్ కోణమధ్యమే।। 49 ।।
విథికాసు చ సర్వాసు అనన్తాదీన్ ప్రపూజయేత్।
అనన్తో వాసుకిశ్చైవ శఙ్ఖపాలస్తథైవ చ।। 50 ।।
ఉర్ధ్వద్వారాదికే సర్వే ఆదిత్యాదీన్ ప్రపూజయేత్।
త్వష్టా విష్ణుశ్చ పూషా చ గరుడశ్చ తథైవ చ।। 51 ।।
కోణేషు వైఘ్నం సంపూజ్య కుముదాదీన్ తథాన్తరే।
బహిర్ద్వారేషు విప్రేన్ద్ర సత్యాదీన్ పరిపూజయేత్।। 52 ।।
సత్యః సుపర్ణస్తార్క్ష్యశ్చ గరుడశ్చ తథైవ చ।
శోభోపశోభద్వారేషు పద్మచక్రగదాదికాన్।। 53 ।।
కోణేష్వపి చ సర్వేషు అగ్న్యాది పరిపూజయేత్।
అగ్నిశ్చ పావకాశ్చైవ చిత్రభానుర్విభావసుః।। 54 ।।
రేఖాత్రయేషు విప్రేన్ద్ర సుదర్శనాదిపూజితమ్।
పరిస్తరేషు దర్భేషు చణ్డాదీన్ పరిపూజయేత్।। 55 ।।
భృగుః--

మణ్డలార్చనకాలం కిం వదస్వ వదతాం వర।
శ్రీభగవాన్--

దీక్షాయాముత్సవే చైవ స్నపనే చ ఫలోత్సవే।। 56 ।।
దమనారోపణే చైవ తథా పుష్పమహోత్సవే।।
పవిత్రోత్సవే విశేషే జయన్త్యాం చ తథైవ చ।
కృత్తికోత్సవకాలే తు గ్రహణే సోమసూర్యయోః।। 57 ।।
విషువే చాయనే చైవ ద్వాదశ్యాం తు విశేషతః।
ప్రాయశ్చిత్తేషు సర్వేషు వసన్తోత్సవ ఏవ చ।। 58 ।।
మణ్డలారాధనం కుర్యాదన్యథా దోషకృద్భవేత్।
మణ్డలారాధనం శ్రేష్ఠం జఘన్యం బిమ్బపూజనమ్।। 59 ।।
కుమ్భమణ్డలబిమ్బాగ్నౌ పూజనం చోత్తమం భవేత్।
ఉత్తమారాధనేనైవ సర్వదోషక్షయం గతమ్।। 60 ।।
సర్వపాపహరం పుంసాం రాజరాష్ట్రవివర్ధనమ్।
చతుః స్థానార్చనాహీనం కర్మ నిష్ఫలతాం నయేత్।। 61 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన చతుః స్థానార్చనం యజేత్।
చతుః స్థానముత్తమం చ త్రిస్థానం మధ్యమం భవేత్।। 62 ।।
ద్విస్థానమధమం చైవ ఏకమాభాసకం పరమ్।
ఏకం తు బిమ్బకం ప్రోక్తం ద్విస్థానం బిమ్బపావకమ్।। 63 ।।
త్రిస్థానం కుమ్భసంయుక్తం చతుః స్థానం తు మణ్డలమ్।
కుమ్భమణ్డలవహ్నిస్థం పశ్చిమాభిముఖం యజేత్।। 64 ।।
దేవం నారాయణం విప్ర అన్యథాదోషకృద్భవేత్।
తత్రస్థా దేవతాః సర్వాః పశ్చిమాభిముఖం యజేత్।। 65 ।।
వరుణాదినిఋత్యన్తం పూజయేత్ సర్వదేవతాన్।
దేవతాన్వితా విప్ర ద్వార్స్వదేవాన్వినా భవేత్।। 66 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రం మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

యన్త్రవిధానం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

--------------*************---------------

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

భృగుః---

చక్రాబ్జమణ్డల కీద్ధక్ వదస్వ పరమశ్వర

భగవాన్--

చక్రాబ్జమణ్డలం వక్ష్యే విస్తరేణావధారయ।। 1 ।।
సూత్రపాతవిధిం చైవ మానవృద్ధిం తథైవ చ।
రజసా పూరణం చైవ చక్రపూజాఫలం తథా।। 2 ।।

మణ్డపం పూర్వవత్కృత్వా అలంకృత్య విధానతః।
తన్మధ్యే వేదికం కృత్వా పఞ్చహస్తప్రమాణతః॥ 3 ॥
దృఢాసమంతథాకారం ప్రాగుత్తరత...........।
.............దర్పణసన్నిమమ్॥ 4 ॥
చతురఙ్గులకాం కృత్వా ఆధారద్వ్యఙ్గులం మవేత్।
కుమ్భవేదిం విశేషేణ హస్తమానసముచ్ఛ్రితామ్॥ 5 ॥
విస్తారం తు విశేషేణ చతుర్హస్తం త్రిహస్తకమ్।
పఞ్చహస్తమథైవాపి ఆధారం తు త్రియంగులం।
విస్తారాయామసదృశా హోమవేదిస్తథా భవేత్।
అథవా తాలవిస్తార మున్నతం తు త్రియఙ్గులమ్॥ 7 ॥
వేదిమధ్యే లిఖేద్విద్వాన్ మణ్డలం చక్రసంజ్ఞకమ్।
చక్రం త్రివిధముద్దిష్టముత్తమాధమమధ్యమమ్॥ 8 ॥
వక్ష్యామి చోత్తమం ప్రోక్తం సమాసాదవధారయ

అక్షక్షేత్రే లిఖేత్ పద్మం పూర్వవత్తాలమానతః॥ 9 ॥
వృత్తాత్సంజాయతే సర్వం వృత్తమధ్యాత్ప్రజాయతే।
పద్మబాహ్యే నాభినేమి ఏకధా వా ద్విధా త్రిధా॥ 10 ॥
అరక్షేత్రం తు తద్బాహ్యే బహిర్నేమిస్తు పూర్వవత్।
చతురఙ్గులమానేన నాభినేమిః ప్రకీర్తితః॥ 11 ॥
షడఙ్గులప్రమాణేన అరక్షేత్రం ప్రకీర్తితమ్।
అరత్రిభాగకం సూత్రం స్థాపయేత్ ద్వయపార్శ్వయోః॥ 12 ॥
ద్వ్యంశమానేన సూత్రేణ భ్రామయేన్మన్త్రవిత్తమః।
అపరే తు తథాధః కుర్యాన్మాతులుఙ్గాకృతిర్భవేత్॥ 13 ॥
నేమిక్షేత్రాద్బహిర్వీథ్యాం పత్రవల్లీం లిఖేద్బుధః।

త్ర్యఙ్గులం వల్లిమానం స్యాత్ బాహ్యనేమి త్రియఙ్గులమ్।। 14 ।।
అరక్షేత్రం బహిః కార్యం షోడశాఙ్గులమానతః।
అరస్థానే లిఖేత్ చక్రం ద్వాదశం షోడశం తు వా।। 15 ।।
చతుర్దశాఙ్గులం చక్రం చతురఙ్గేన భూషితమ్।
అక్షం నాభిరరం నేమిశ్చతురఙ్గమితి స్మృతమ్।। 16 ।।
అక్షమఙ్గులకం ప్రోక్తం నాభినోమీ తథైవ చ।
చతురఙ్గులమానం తు అరక్షేత్రం ప్రజాయతే।। 17 ।।
తదరం వృత్తసంకాశమశ్రాకారమథాపి వా।
అబ్జపత్రసమాకారమిన్దీవరదలచ్ఛదమ్।। 18 ।।
అర్ధచన్ద్రసమాకారం ద్విజాణ్డసదృశం తు వా।
ఏవం ద్వాదశచక్రస్య అరక్షేత్రే విశేషతః।। 19 ।।
తద్బహిర్నేమిభూభాగం వల్లిక్షేత్రంతు పూర్వవత్।
బహిర్నాభి తథా కుర్యాత్ అరక్షేత్రం తథా భవేత్।। 20 ।।
తదరం పూర్వవత్కుర్యాన్మానం పూర్వవదిష్యతే।
నేమిక్షేత్రం బహిః కుర్యాత్ ప్రధయశ్చబహిస్తథా।। 21 ।।
ద్విధావృత్తం బీథిసంఘం వ్యోమవృత్తం బహిర్భవేత్।
చతురశ్రం తతః కుర్యాత్ పీఠాదీన్ పూర్వవల్లిఖేత్।। 22 ।।
రజసా పూరయేత్ పశ్చాత్ ద్వివిధేనోజ్జ్వలేన చ।
పద్మంతు పూర్వవద్విప్ర నాభి నేమి తు పీతలమ్।। 23 ।।
అరక్షేత్రం తు రక్తం స్యాదరం వై కృష్ణసన్నిభమ్।
పత్రవల్లీంతు శుక్లేన నాభినేమి తు శ్యామలమ్।। 24 ।।
ఏకద్వారకృతంచైవ అరాంతే చ ప్రకల్పయేత్।
ఇన్దీవరమాతులుఙ్గ పద్మపత్ర యవోదరమ్।। 25 ।।
పిప్పలోదరకఞ్చైవ పరశుం వజ్రసన్నిభమ్।

చతురశ్రం చ వృత్తం చ అర్ధచన్ద్రం చ కూర్పరమ్।। 26 ।।
శంఙ్ఖ చక్రం ద్వాదశైతే పూర్వాదీనన్తు దేశికః।
అక్షంతు పీతలం ప్రోక్తం సర్వచక్రేషు సంమతమ్।। 27 ।।
నాభినేమిరరక్షేత్రం వర్ణభేదైః ప్రపూరయేత్।
యథాశోభానురూపేణ పూరయేచ్చ యథారుచి।। 28 ।।
పూర్వవత్పత్రవల్లీంతు నాభినేమిసితం భవేత్।
అరసంఘం తు కృష్ణేన అన్తరాలం తు పీతలమ్।। 29 ।।
ప్రధిసంఘం విశేషేణ నానావర్ణైః ప్రపూరయేత్।
వ్యోమవృత్తం తథా కృష్ణం పీఠాదీన్ పూర్వవచ్చరేత్।। 30 ।।
రేఖాత్రయం విశేషేణ సితం రక్తం చ కృష్ణకమ్।
అన్తః పీఠం విశేషేణ పాణ్డురక్తేన పూరయేత్।। 31 ।।
చక్రత్రయసమాయుక్త ముత్తమం పరికీర్తితమ్।
చక్రద్వయసమాయుక్తం మధ్యమం పరిచక్షతే।। 32 ।।
ఏకమప్యధమం ప్రోక్తమిత్యేతత్ త్రివిధం భవేత్।
చక్రమధ్యే యజేద్దేవం నారాయణమనామయమ్।। 33 ।।
దలేషు వాసుదేవాదీన్ సోమం వ్యోమ్ని ప్రపూజయేత్।
నాభిక్షేత్రే యజేచ్ఛ్రీఞ్చ నేమిక్షేత్రే సరస్వతీమ్।। 34 ।।
అరక్షేత్రే జయాద్యాశ్చైవ అరే మూర్తిం సమాయజేత్।
అరక్షేత్రే తథాఙ్గేషు ద్వాదసాదిత్యాకాన్ యజేత్।। 35 ।।
బాహ్యారే తు విశేషేణ కేశవాదీన్ప్రపూజయేత్।
ప్రధిక్షేత్రే విశేషేణ సముద్రాదీంశ్చ పూజయేత్।। 36 ।।
పీఠాదికే యథాపూర్వం పూజయేదిన్ద్రపావకౌ।
అనేకోపచారకైర్వాపి ద్వాత్రింశద్భిరథాపి వా।। 37 ।।
షోడశై ర్వా విశేషేణ ప్రోక్షణం స్నానమాచరేత్।

యశ్చక్రే పూజయేద్విద్వాన్ సోఽపి తత్పదమాప్నుయాత్।। 38 ।।

అర్థార్థీ చార్థమాప్నోతి జయార్థీ జయమాప్నుయాత్।

కామార్థీ కామమాప్నోతి పుత్రార్థీ పుత్రమాప్నుయాత్।। 39 ।।

అశ్వమేధాష్టకం పుణ్యం ప్రాప్నుయాచ్చక్రపూజనాత్।

ప్రాజాపత్యశతం చైవ గోసహస్రఫలం తథా।। 40 ।।

పవిత్రారోపణే చైవ తథా స్నపన కర్మణి।

ప్రాయశ్చిత్తేషు సర్వేషు దుర్నిమిత్తాదికేషు చ।। 41 ।।

నృపరోగాదిగే ప్రాప్తే శత్రుభిః పరిపీడనే।

అనావృష్ట్యాదికే ప్రాప్తే చక్రాబ్జే సంయజేద్విభుమ్।। 50 ।।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

చక్రాబ్జమణ్డలం నామ సప్తమోఽధ్యాయః

-------------------******************-------------

అథ అష్టమోఽధ్యాయః

భగవాన్--

కుణ్డానాం లక్షణం వక్ష్యే శృణు గుహ్యం మహామునే।
వృత్తాత్సంజాయతే సర్వం వృత్తం మధ్యాత్ప్రజాయతే।। 1 ।।
మణ్డలస్యేశకోణే తు కుమ్భవేదిం ప్రకల్పయేత్।
తస్య పావకదిగ్భాగే కుణ్డవేదిం ప్రకల్పయేత్।। 2 ।।
దణ్డకే తు విశేషేణ కుమ్భవేదిం తు పూర్వకే।
మణ్డలం మధ్యమే భాగే పశ్చిమే కుమ్భసంజ్ఞకమ్।। 3 ।।
సౌమ్యాలాభే తదా విప్ర దక్షిణాది ప్రకల్పయేత్।
బిమ్బంతు పశ్చిమే భాగే సర్వత్రైవ నివేశయేత్।। 4 ।।
దక్షిణాయాన్తకే విప్ర ఉత్తరే బిమ్బసంస్థితం

యోనినాభిసమాయుక్తమబ్జమేఖలకై ర్యుతమ్।। 5 ।।
షణ్ణవత్యఙ్గులం మానం సర్వకుణ్డమకణ్టకమ్।
అశ్రం చాపం తథా వృత్తం శఙ్ఖం చక్రం చ పఙ్కజమ్।। 6 ।।
త్ర్యశ్రం పఞ్చాశ్రముదితం షడశ్రం సప్తకోణకమ్।
అష్టాశ్రం చ నవాశ్రం చ గదా యోనిమతః పరమ్।। 7 ।।

ఏవం చతుర్దశం కుణ్డం తన్త్రేఽస్మిన్ పరమేష్ఠినా।
కుణ్డమణ్డలవేద్యార్ధమానం ముష్ట్యఙ్గులం భవేత్।। 8 ।।
త్రిముష్టిమాత్రం తాలం వా తద్ద్వయం హస్తమిష్యతే।
తద్ద్వయం దణ్డమిత్యుక్తం తద్ద్వయం ధనురుచ్యతే।। 9 ।।
యుగ గోచర్మకఞ్చైవ తన్మానం సంప్రకీర్తితమ్।
చతురశ్రస్య వృత్తస్య మానం మధ్యేన జాయతే।। 10 ।।
తాలమానేన సూత్రేణ భ్రామయేన్మధ్యసూత్రతః।
తద్వృత్తపరిధేః పార్శ్వే సూత్రమాస్ఫాలయేచ్చ తత్।। 11 ।।
చతుః శూత్రప్రయోగేణ చతురశ్రం ప్రజాయతే।
అర్ధమానేన సూత్రేణ మధ్యకణ్ఠేన పాతయేత్।। 12 ।।
చతుర్దిక్క్రమయోగేన చతురశ్రం ప్రజాయతే।
చతురశ్రవశేనైవ యద్వా వృత్తబశేన తు।। 13 ।।
అన్యాని సర్వకుణ్డాని తన్మానేన తు కారయేత్।
చతురశ్రం ఖరేద్భూభౌ హస్తమానప్రమాణతః।। 14 ।।
తాలమానమథైవాపి ద్వ్యఙ్గులం నాభిమానకమ్।
తద్బహిస్తాలమానేన మేఖలాత్రితయం భవేత్।। 15 ।।
చతురఙ్గులవిస్తారమున్నతం తావదేవ తు।
యోనిం ప్రకల్పయేదూర్ధ్వే పశ్చిమే కుణ్డమధ్యమే।। 16 ।।
చరతుశ్రవశేనైవ యద్వా వృత్తవశేన తు।
దశాఙ్గులప్రమాణేన ఆయతం పరికీర్తితమ్।। 17 ।।
విస్తారంతు విశేషేణ దశభిః ఖణ్డచన్ద్రకమ్।
పృష్ఠపార్శ్వే లిఖేద్విప్ర షట్చతుర్ద్వ్యఙ్గులైర్యుతమ్।। 18 ।।
అశ్వత్థపత్రవత్కుర్యాత్ తన్నాలం చతురఙ్గులమ్।
త్రియఙ్గులం తు నహనం ముఖే చైవ షడఙ్గులమ్।। 19 ।।

మధ్యమేఖలమానం స్యాత్ సుషిరం పరిధేర్ద్విజ।
కుణ్డమధ్యే లిఖేత్ పద్మమష్టపత్రం సకర్ణికమ్।। 20 ।।
మేఖలస్యోర్ధ్వకోణేషు చక్ర శఙ్ఖాదికాన్ లిఖేత్।
అఙ్గులోన్నతమానేన మృద్భిరేవ ప్రకల్పయేత్।। 21 ।।
మృదా సంలేపయేత్పశ్చాత్ గోమయేన విచక్షణః।
సుధాచూర్ణైరలంకృత్య తాలమానేన పీఠకమ్।। 22 ।।
చతురశ్రమిదం ప్రోక్తం చాపకుణ్డమథోచ్యతే।
పూర్వవృత్తప్రమాణేన తదర్ధం దేశికోత్తమః।। 23 ।।
తన్మానం భ్రామయేచ్చాపం సజ్యం తద్వ్యయమానకమ్।
యాదృగ్విధం భవేత్ కుణ్డం తాదృగేవ తు మేఖలా।। 24 ।।
యోనిం కుణ్డేషు సర్వేషు కల్పయేచ్చ ద్విజోత్తమ।
యోనికుణ్డేన యోనిః స్యాత్ పద్మకుణ్డేన పఙ్కజమ్।। 25 ।।
చాపం షడఙ్గులం ప్రోక్తం సజ్యం షట్త్రింశకం మునే।
యద్వాఙ్గులవశేనైవ సర్వకుణ్డం ప్రకల్పయేత్।। 26 ।।
చతుర్వింశాత్యఙ్గులంచాగ్రం చాపం షష్ట్యఙ్గులం భవేత్।
సజ్యం షట్త్రింశకం ప్రోక్తం వృత్తార్ధం షోడశాఙ్గులమ్।। 27 ।।
పద్మకుణ్డం తదేవ స్యాత్ చక్రకుణ్డం తథైవ చ।
త్ర్యశ్రకుణ్డం విశేషేణ ద్వాత్రింశదఙ్గులం మునే।। 28 ।।
ద్వాత్రింశదఙ్గులం మానం పట్టాయామం ప్రకీర్తితమ్।
దక్షిణోత్తరపార్శ్వే తు సూత్రమాస్ఫాలయేచ్చ తత్।। 29 ।।
యోనికుణ్డమథో వక్ష్యే చతురశ్ర ప్రజాయతే।
దశాఙ్గులప్రమాణేన వాయునైఋుతకోణయోః।। 30 ।।
కోణాగ్రే స్థాపయేత్సూత్రం భ్రామయేదర్ధచన్ద్రకమ్।
అర్ధచన్ద్రశశిశృఙ్గాత్ పూర్వమధ్యాచ్చ పాతయేత్।। 31 ।।

దక్షిణోత్తరపార్శ్వే తు అగ్రమశ్వత్థపత్రవత్।
యోనివత్ సంనివేశస్స్యాన్న యోనిం పరికల్పయేత్।। 32 ।।
అబ్జకుణ్డమథో వక్ష్యే పూర్వవద్వృత్తమాలిఖేత్।
ఊర్ధ్వమేఖలయామధ్యమర్ధాఙ్గాచ్చపృథమేఖలాం।?।। 33 ।।
ఏవమష్టాఙ్గులేనైవ పద్మపత్రం ప్రకల్పయేత్।
క్రమేణ ప్రణవం కుర్యాత్ బలిపీఠాబ్జపత్రవత్।। 34 ।।
అష్టపత్రమథో వాపి ద్వాదశం వాపి కారయేత్।
శఙ్ఖకుణ్డమథో వక్ష్యే పూర్వపశ్చిమదీర్ఘకమ్।। 35 ।।
పూర్వవద్వృత్తమాలిఖ్య ద్వాదశాఙ్గులమానతః।
తద్వృత్తపరిధేః పూర్వం అర్ధచన్ద్రం సమాలిఖేత్।। 36 ।।
చతురఙ్గులమానేన భ్రూపద్మం సమాలిఖేత్।
అథ పశ్చిమభాగే తు శఙ్ఖస్యాగ్రం ప్రకల్పయేత్।। 37 ।।
అగ్రం తు యోనివత్కుర్యాత్ తత్ ష్డఙ్గులమానతః।
ఉత్తరే మేఖలాపార్శ్వే కిఙ్చిన్నాభి ప్రకల్పయేత్।। 38 ।।
మేఖలాబితయం కుర్యాత్ తద్వదేవ చ దక్షిణమ్।
చతుర్దిక్షు విశేషేణ జ్వాలాం కాఙ్చిత్ప్రకల్పయేత్।। 39 ।।
చక్రకుణ్డమథో వక్ష్యే వృత్తం పూర్వవదాలిఖేత్।
నీచోర్ధ్వమేఖలాం సమ్యక్ ద్వ్యఙ్గులేన ప్రకల్పయేత్।। 40 ।।
అష్టాఙ్గులేన తన్మధ్యే అరక్షేత్రం ప్రకల్పయేత్।
ద్వాదశాష్టాదశం వాపి ద్విజాణ్డసదృశం భవేత్।। 41 ।।
అక్షంతు కుణ్డమధ్యం స్యాన్నాభిర్నేమిర్ద్విమేఖలా।
చతుర్జ్వాలాం ప్రకల్ప్యైవ శిఖావన్మునిసత్తమ।। 42 ।।
పఙ్చాశ్రకమథో వక్ష్యే అవధారయ సాంప్రతమ్।
వృత్తం తు పూర్వవత్కృత్వా పఙ్చధా పరిరఙ్జయేత్।। 43 ।।

కర్ణసూత్రం బహిః కృత్వా వహ్నేర్వహ్నేర్విశేషతః।
పట్టసూత్రం బహిః కుర్యాత్ సూత్రైరష్టాదశర్ధకైః।। 44 ।।
పట్టసూత్రస్య మధ్యం స్యాత్ కించిత్ ప్రహ్వం సమాచరేత్।
తద్వశాన్మేఖలాం కుర్యాత్ షడశ్రమధునోచ్యతే।। 45 ।।
వృత్తఞ్చ పూర్వవత్కుర్యాత్ త్రిః పఞ్చాఙ్గులమానతః।
త్రిః పఞ్చాఙ్గులమానేన సూత్రస్యోపరి కల్పయేత్।। 46 ।।
వృతన్తు పూర్వవత్కుర్యాదర్ధమానేన చాఙ్కయేత్।
షట్చిహ్నం జాయతే విప్ర షట్సూత్రం పట్టయేద్బహిః।। 47 ।।
పట్టాయామం తతః కృత్వా చిహ్నసూత్రం బహిః క్షిపేత్।
తద్వచ్చ మేఖలాం కుర్యాత్ సప్తాశ్రఞ్చావధారయ।। 48 ।।
సప్తధా చాఙ్కయేత్వృత్తం కోణసూత్రం బహిః క్షిపేత్।
కోణాత్కోణాన్తరం కుర్యాత్ పట్టాయామం ప్రకీర్తితమ్।। 49 ।।
అష్టకోణవిధిస్తద్వత్ నవకోణవిధిస్తథా।
గదాకారమథో వక్ష్యే పూర్వపశ్చిమదీర్ఘకమ్।। 50 ।।
పూర్వవద్వృత్తసంయుక్తం ద్వ్యఙ్గులం తు విహీనకమ్।
భూతాత్ భూతే తు కర్తవ్యం షట్చతుర్ద్వ్యఙ్గులైకకమ్।। 51 ।।
తత్కుణ్డపశ్చిమే భాగే అష్టాఙ్గులసమాయుతమ్।
కిఞ్చిత్ప్రణవసంయుక్తం దణ్డాకారం విశేషతః।। 52 ।।
ఏవం చతుర్దశం కుణ్డం తన్త్రేఽస్మిన్ మునిపుఙ్గవ।
ఉత్సవే తు నవాశ్రం స్యాదష్టాస్రం వాపి కారయేత్।। 53 ।।
చతురశ్రమథైవాపి ఏకాశ్రం వాపి కారయేత్।
పవిత్రారోహణే విప్ర అష్టకుణ్డం ప్రకల్పయేత్।। 54 ।।
చతుష్కుణ్డమథైవాపి ఏకకుణ్డం తు కల్పయేత్।
ప్రతిష్ఠాయాం విశేషేణ తథైవ పరికల్పయేత్।। 55 ।।

పత్రపుష్పోత్సవే చైవ తథాన్తకలశే ద్విజ।
కుణ్డకర్మవిధిః ప్రోక్తః కుమ్భసంస్థాపనం శృణు ।। 56 ।।
ఖారిద్వయేన సంపూర్ణం మహాకుమ్భం ప్రకీర్తితమ్।
తదర్ధముపకుమ్భం చ పరికుమ్భం తదర్ధకమ్ ।। 57 ।।
తన్మానం వర్ధనీచైవ వస్త్రేణ పరివేష్టయేత్।
అఙ్గులాన్తరకం వాపి అక్షమాత్రా తు వా భవేత్ ।। 58 ।।
వ్రీహికోపరిసంస్థాప్య సౌవర్ణం రాజతం తు వా।
తామ్రం వా మృణ్మయం వాపి యథా విత్తానుసారతః ।। 59 ।।
వస్త్రే సంవేష్టయేత్పశ్చాత్ శరావైరపిధాయ చ।
స్తమ్భకైర్నాలికేరైశ్చ క్రముకైః ఫలవృత్తకైః ।। 60 ।।
ఫలైర్నానావిధైశ్చైవ నారికేలఫలైరపి।
రత్నహేమసమాయుక్తమష్టమఙ్గలసంయుతమ్ ।। 61 ।।
పాలికైశ్చ సమాయుక్తం దీపకుమ్భసమన్వితమ్।
స్వర్ణపట్టసమాయుక్తం క్షౌమవస్త్రసమాయుతమ్ ।। 62 ।।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు పరికుమ్భం తు విన్యసేత్।
ధ్వజైశ్చతోరణైర్యుక్తం ద్వారకుమ్భోపశోభితమ్ ।। 63 ।।
ఏవం దీక్షావిధానే తు ప్రతిష్ఠాద్యుత్సవేషు చ।
అన్యథా దోషమాప్నోతి నాత్ర కార్యా విచారణా ।। 64 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

కుణ్డవిధిర్నామ అష్టమోఽధ్యాయః।

----------------**************-------------

అథ నవామోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

అభిషేకమథో వక్ష్యే ఆచార్యాణాం విశేషతః।
క్షత్రియాణాం విశేషేణ సాధకానాం విశేషతః।। 1 ।।
విష్ణ్వాలయే విశేషేణ మణ్డపం కారయేద్బుధః।

మణ్డపం సమలంకృత్య తోరణాద్యైరలంకృతమ్।। 2 ।।
వితానాద్యైరలంకృత్య దర్భమాల్యైశ్చ శోభయేత్।
అఙ్కురానర్పయిత్వా తు పూర్వేద్యుః కర్మవాసరే।। 3 ।।
సప్తమే పఞ్చమే వాపి తృతీయేఽహని వా భవేత్।
పూర్వే ద్వారాన్వితే పశ్చాత్ సద్యో వా సకలం చరేత్।। 4 ।।
కౌతుకం బన్ధయేద్ధీమాన్ పూర్వేద్యుశ్చ నిశాముఖే।
చతుః స్థానార్చనం విప్ర కారయేద్విధిచోదితమ్।। 5 ।।
అభిషేకవిధిం బ్రహ్మన్ ఇష్టసిద్ధిప్రదం యజేత్।
చక్రాబ్జమణ్డలం వాపి కారయేచ్ఛాస్త్రవిత్తమః।। 6 ।।
కుమ్భాధివాసనం రాత్రౌ శయనే సన్నివాసయేత్।
పఞ్జరస్థస్య దేవస్య పశ్చిమే శయనం చరేత్।। 7 ।।
పఞ్చభారప్రమాణేన ధాన్యేన పరిపూజయేత్।
తదర్ధంతణ్డులఞ్చైవ తదర్ధం తిలమేవ చ।। 8 ।।
నవవస్త్రే వినిక్షిప్య వ్యాఘ్రచర్మ తథోపరి।
తదూర్ధ్వే కంబలం న్యస్య పీఠస్యోపరి సాధకః।। 9 ।।
తదూర్ధ్వేఽఙ్గులికాం న్యస్య చిత్రవస్త్రం తథైవ చ।
పఞ్చోపధానసంయుక్తం ప్రచ్ఛాదనపటం తథా।। 10 ।।
మృద్వాస్తరణసంయుక్తం శయనం పరికల్పయేత్।
క్షీరోదార్ణవసంస్థితం అనన్తం పరిపూజయేత్।। 11 ।।
కుమ్భమణ్డలవహ్నౌ తు పూజనం పూర్వవచ్చరేత్।
బలిం చ సర్వతో దద్యాత్ పురాణం శ్రావయేత్సుధీః।। 12 ।।
ప్రభాతకాలే చోత్థాయ స్నానం పూర్వవదాచరేత్।
ద్వారాదీని సమభ్యర్చ్య కుమ్భాదీన్ పరిపూజయేత్।। 13 ।।
కుమ్భానుద్ధృత్య తాన్ సర్వాన్ ద్వాదశాన్ చతురోఽపి వా।

చతుష్కమ్మం తు తన్మధ్యే అష్టదిక్ష్వష్టకం న్యసేత్।। 14 ।।
వ్రీహికోపరి సంస్థాప్య సూత్రవస్త్రాదివేష్టితమ్।
శరావం కూర్చసంయుక్తం శుద్ధద్రవ్యసమన్వితమ్।। 15 ।।
పూర్వే పుష్పం ప్రదద్యాత్తు ఆగ్నేయే పత్రసఞ్చయమ్।
యామ్యే ఫలోదకఞ్చైవ నైఋతే పఞ్చగవ్యకమ్।। 16 ।।
వారుణే తీర్థతోయఞ్చ వాయవ్యే గన్ధతోయకమ్।
సౌమ్యే చాక్షతతోయం తు ఈశాన్యే భూతిసంజ్ఞకమ్।। 17 ।।
మధ్యే చతుష్టయే విప్ర ఆగ్నేయే రత్నతోయకమ్।
నైఋతే లోహతోయం చ వాయవ్యే వ్రీహితోయకమ్।। 18 ।।
ఈశాన్యే సర్వవస్తూని క్రమాద్ద్రవ్యం నివేశయేత్।
ఉత్పలత్రితయఞ్చైవ కేతకీద్వితయం తథా।। 19 ।।
శతపత్రం జాతియుగ్మం నన్ద్యావర్తద్వయం తథా।
ఏతాని దశ పుష్పాణి నిక్షిపేత్ కుమ్భమధ్యతః।। 20 ।।
?పుష్పాలాభే తు జాతిస్యాత్పత్రపూరమథోచ్యతే।
తులసీద్వితయఞ్చైవ దమనిద్వితయం తథా।। 21 ।।
సటాభద్రా చ దూర్వా చ సహదేవీ తథైవ చ।
బిల్వపత్రఞ్చ ఇత్యేతే నిక్షిపేత్ పావకోదకే।। 22 ।।
పత్రాణామప్యభావే తు తులసీదలముత్తమమ్।
కదలీ పనసఞ్చామ్రం బిల్వమామలకం తథా।। 23 ।।
నాలికేరఞ్చ హవ్యఞ్చ లికుచం దాడిమం భవేత్।
ఏతాని నిక్షిపేద్యామ్యే ఫలాభావే తు దాడిమమ్।। 24 ।।
గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిశ్చ పఞ్చమమ్।
గవ్యానామప్యలాభే తు ఘృతమేకం ప్రశస్యతే।। 25 ।।
నాదేయం నైర్ఝరం హ్రాదం సాముద్రం పౌష్కరం తథా।

హైమఞ్చ వార్క్షికఞ్చైవ కర్పూరాగరుకం తథా।। 26 ।।

ఏలాలవఙ్గతక్కోలవచాకర్పూరమేవ చ।

ఏతాని గన్ధతోయే తు నిక్షిపేత్తన్త్రపారగః।। 27 ।।

ఏలాదీనామలాభేతు కర్పూరం సంప్రచక్షతే।

వ్రీహితణ్డులకఞ్చైవ ప్రియఙ్గుం కఙ్కుసంజ్ఞకమ్।। 28 ।।

కలమాం రక్తశాలిఞ్చ వేణుం చైవ యవం తథా।

అక్షతానామభావే తు కలమాపరిచక్షతే।। 29 ।।

త్రేతాగ్నిభూతికం చైవ నిత్యహోమాగ్నిభూతికమ్।

యాగాగ్నిభూతికం చైవ ఉత్సవాగ్ని విభూతికమ్।। 30 ।।

భూతీనామప్యలాభే తు నిత్యకుణ్డవిభూతికమ్।

మణిం మరకతఞ్చైవ వైడూర్యం పుష్పరాగకమ్।। 31 ।।

గోమేధఞ్చేన్ద్రనీలఞ్చ వజ్రం మౌక్తికమేవ చ।

ప్రవాలం స్పటీకఞ్చైవ పుష్పగం బ్రహ్మరాగకమ్।। 32 ।।

రత్నానామప్యలాభే తు మౌక్తమేకం ప్రశస్యతే।

సువర్ణం రజతం తామ్రమాయసం త్రపుకం తథా।। 33 ।।

రజేన్ద్ర? మారకూటఞ్చ లోహాన్యేతాని నిక్షిపేత్।

శాలిం వ్రీహిం తథాచైవ షష్టికం యవవేణుకమ్।। 34 ।।

గోధూమతిలముద్గం చ శిమ్బమాషకులత్థకమ్।

ఏతాని మారుతే కుమ్భే నిక్షిపేన్మునిసత్తమ।। 35 ।।

ఈశానే సర్వవస్తూని నిక్షిపేత్తన్త్రపారగః।

యన్త్రన్యాసక్రమేణైవ ఉద్ధారక్రమ ఇష్యతే।। 36 ।।

కేశవాద్యైశ్చ మన్త్రైశ్చ స్థాపయేద్విధిపూర్వకమ్।

స్నానం పురుషసూక్తేన విష్ణుసూక్తేన వా భవేత్।। 37 ।।

అన్తరాన్తరయోగేన స్నానానాం చ మహామతే।

అర్ఘ్యం గన్ధం చ పుష్పం చ ధూపం చైవ నివేదయేత్ ।। 38 ।।
ఆసనే తు సమారోప్య అభిషేకం సమాచరేత్ ।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా నీరాజనమథాచరేత్ ।। 39 ।।
అలంకృత్య యథా న్యాయం యాగభూమిం సమావిశేత్ ।
ఆసనే సన్నివేశ్యాథ పట్టబన్ధమథాచరేత్ ।। 40 ।।
భట్టమాచార్యభూయఞ్చ తదగ్రేణ జగద్గురుమ్ ।
ఆచార్యం దృష్టమాత్రేణ దేవవత్ప్రతిభావయేత్ ।। 41 ।।
ఆసనం పాదుకేచైవ ఛత్రం చామరమేవ చ ।
వాహనం కేతుదణ్డఞ్చ చిహ్నం కాహలమేవ చ ।। 42 ।।
శఙ్ఖభేరీనిరాదఞ్చ ద్వారపాలఞ్చ భూషణమ్ ।
కాంస్యతాలం చ చిహ్నం చ ప్రదద్యాద్విష్ణుసన్నిధౌ ।। 43 ।।
కాలచిహ్నం కలంచైవ ప్రదద్యాత్ విష్ణుసన్నిధౌ ।
రాజా చాత్ర విశేషేణ అభిషేకం సమాచరేత్ ।। 44 ।।
అష్టోత్తరశతే నిష్కే అభిషేకం ప్రకల్పయేత్ ।
నవరత్నసమాయుక్తం త్రపుకాఞ్చనం సంయుతమ్ ।। 45 ।।
ఇతి పూర్వక్రియాసర్వం ద్విజవత్సర్వమాచరేత్ ।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే అభిషేకం సమాచరేత్ ।। 46 ।।
బ్రాహ్మణః క్షత్రియశ్చైవ వైశ్యశూద్రైవమాదికైః? ।
నృత్తగీతసమాయుక్తం జయశబ్దసమన్వితమ్ ।। 47 ।।
వేదఘోషసమాయుక్తం శఙ్ఖనాదసమన్వితమ్ ।
అభిషేకం తతః కృత్వా దద్యాదచజమనం తథా ।। 48 ।।
నేత్రబన్ధం తతః కృత్వా ఆయుధాని చ సంస్పృశేత్ ।
ఉదస్థానాని భాణ్డాని మఙ్గలాని చ దర్శయేత్ ।। 49 ।।
రాజచిహ్నాని సర్వాణి ఉత్తమాసనపూర్వకమ్ ।

ప్రణమేద్దణ్డవద్భూమౌ జనైస్సర్వైరతన్ద్రితః।। 50 ।।
వైశ్యశ్చేత్తు విశేషేణ అభిషేకాదికం వినా।
పాలశబ్దం వదేద్విప్ర శూద్రశ్చేత్ దాస్యకం వదేత్।। 51 ।।
బ్రాహ్మణః సర్వవర్ణానాం రాజా రాష్ట్రస్య కారణమ్।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

అభిషేకవిధిర్నామ నవమోఽధ్యాయః

-----------**************-----------------

అథ దశమోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

రాజకార్యమథో వక్ష్యే సమాసాదవధారయ

రాజ్ఞశ్శరీరం రాష్ట్రం హి రాజా తజ్జీవ ఉచ్యతే।। 1 ।।

రాజానశ్చైవ రాష్ట్రఞ్చ తస్మాద్రక్ష్యం ద్వయం బుధైః।

తద్రాష్ట్రస్య విశేషేణ రాజ్ఞః ప్రాధాన్యముచ్యతే।। 2 ।।

రాజా గురుర్జనానాఞ్చ వర్ణానాం బ్రాహ్మణౌ గురుః।

క్షతాత్సన్త్రాయతే జన్తోః క్షత్రియస్స ఉదాహృతః।। 3 ।।

అనురాగాత్ ప్రజానాం చ రాజా ఇత్యభిధీయతే।

భూరక్షణపశ్చైవ భూమిపాల ఇతి స్మృతః।। 4 ।।

నారాన్నియమనాచ్చైవ నరేశస్సముదాహృతః।

చేరకేరలపాణ్డ్యశ్చ అభిషేకపరో భవేత్।। 5 ।।

అన్యేషాం ప్రాణిసర్వేభ్యః పట్టబన్ధం ప్రకాశయేత్।

వర్ణానాఞ్చ ద్విజాదీనాం జన్మకర్మ ప్రకీర్త్యతే।। 6 ।।

బ్రాహ్మణ్యాం బ్రాహ్మణాజ్జాతో బ్రాహ్మణస్సముదాహతః।

క్షత్రియాయాం విశేషేణ క్షత్రియేణ చ భూభుజః।। 7 ।।

తథాపి వైశ్యశూద్రాణాం జన్మసంపత్తిరుచ్యతే।

అధ్యాపనం చాధ్యయనం యాజనం యజనం తథా।। 8 ।।

దానం ప్రతిగ్రహశ్చైవ షట్కర్మాణ్యగ్రజన్మనః।

అధ్యయనఞ్చ యజనం దానం వృత్తిశ్చ భూభుజామ్।। 9 ।।

శౌర్యం తేజో ధృతిర్దాక్ష్యం యుద్ధే చాప్యపలాయనమ్।

యజ్ఞదానపః కర్మణ్యూహాపోహవిచక్షణః।। 10 ।।

శక్తిత్రయసమోపేతో బలవాన్ కోశవర్ధకః।

స్వామ్యమాత్యసుహృత్కోశ రాష్ట్రదుర్గబలాన్వితః।। 11 ।।

చారేణచిరయుక్తశ్చ ధర్మశాస్త్రార్థకోవిదః।

నీతిశాస్త్రపరశ్చైవ గుణవాన్ బ్రాహ్మణప్రియః।। 12 ।।

సర్వావయవసంయుక్తస్సర్వకల్యాణకారణః।

స్వరాష్ట్రరక్షణపరః పరరాష్ట్రస్య పీడనః।। 13 ।।

వాహనారోహణే దక్షః అర్థశాస్త్రార్థకోవిదః।
వేదవేదాఙ్గతత్త్వజ్ఞో దేవతాసమదర్శనః।। 14 ।।
దేవతారాధనపరో విష్ణుచిన్తాపరస్సదా।
బన్ధుభృత్యసమాయుక్తో గురుభక్తిరతః సదా।। 15 ।।
అర్థార్జనపరశ్చైవ బాలరక్షణతత్పరః।
అశ్వారోహణదక్షశ్చ ద్వన్ద్వయుద్ధవిశారదః।। 16 ।।
మల్లయుద్ధపరశ్చైవ వశ్యశాస్త్రపరిశ్రమః।
సర్వమన్త్రపరశ్చైవ గురువాక్యప్రమాణతః।। 17 ।।
గీతనృత్తపరశ్చైవ పురాణశ్రుతితత్పరః।
స్వదారనిరతశ్చైవ పరదారవివర్జితః।। 18 ।।
అనేకదానసంయుక్త స్తన్త్రీవాదనసంస్కృతః।
గీతశ్రీగీతనిపుణః వాద్యనృత్యవిశారదః।। 19 ।।
ఏభిరేవ గుణైర్యుక్తం రాజానమభిషేచయేత్।
సదాచారమథో వక్ష్యే క్షత్రియాణాం విశేషతః।। 20 ।।
ప్రభాతే బోధకైర్యుక్త శ్శయనాదపిచోత్థితః।
ముఖదానం తతః కుర్యాత్ బాహ్మణేభ్యో విశేషతః।। 21 ।।
ఘృతప్రస్థం చ చషకం స్వర్ణవస్త్రధృతం తథా।
మలమూత్రపురీషాదీన్ సంవిసృజ్య రహస్యతః।। 22 ।।
ప్రాతః స్నానం తతః కుర్యాదుష్ణతోయేన నిత్యశః।
స్నానీయ ద్రవ్యసంయుక్త మభ్యఙ్గాది సమన్వితమ్।। 23 ।।
దివాకరోదయాత్పూర్వం సన్ధ్యావన్దనమాచరేత్।
గాయత్రియా జపం కృత్వా ఉపస్థానం సమాచరేత్।। 24 ।।
ఆత్మార్థం జయనం కుర్యాత్ యన్త్రం విష్ణుమథోఽపి వా।
ఉభయం వా సదా కుర్యాత్ తర్పణాదిపురస్సరమ్।। 25 ।।

తామ్బూలదానం విప్రాణాం గోదానం సమ్యగాచరేత్।
కన్యాదానం తిలంచైవ రక్తవస్త్రం సువర్ణకమ్।। 26 ।।
ఆశీర్వాదం గృహీత్వా తు మన్త్రపూతాక్షతం ద్విజైః।
దేవాలయగతాంస్తీర్థాన్ ప్రసాదం పరిగృహ్య చ।। 27 ।।
దైవబ్రాహ్మణకార్యం చ శ్రుత్వా సర్వం సమాచరేత్।
అలంకృత్య యథాన్యాయం భూషణాద్యనులేపనైః।। 28 ।।
సభామణ్డపమాసాద్య ఆసనే చాధివాసయేత్।
వ్యవహారాన్నృపః పశ్చేద్బ్రాహ్మణైః సహ నిత్యశః।। 29 ।।
శఙ్ఖభేరీనినాదేన జయశబ్దసమాకులైః।
చామరైస్తాలవృన్తైశ్చ వ్యజనైః పరివీజితః।। 30 ।।
స్త్రీరత్నగణసంయుక్తం భేరీశబ్దసమన్వితమ్।
బహుదీపసమాయుక్తం వితానాద్యైరలంకృతమ్।। 31 ।।
పరరాష్ట్రగతాన్ శత్రూన్ వధూః సంవీక్ష్య భూభుజః?।
పరరాజాగతాన్పత్రాన్ శ్రావయేద్భూభుజోత్తమః।। 32 ।।
గ్రాహ్యాగ్రహ్య ఇతిజ్ఞాత్వా సచివైస్సహ భూభుజః।
గ్రాహ్యం గృహీత్వా రాజేన్ద్రః అగ్రాహ్యం పరివర్జయేత్।। 33 ।।
మిత్రామిత్రే విదిత్వా తు తత్తత్కార్యం సమాచరేత్।
జనాన్ సర్వాన్ విసృజ్యాథ గృహవాటం ప్రవేశయేత్।। 34 ।।
మాతాపిత్రోర్గృహం గత్వా ప్రణమేత్ దణ్డవద్భువి।
శ్రుత్వా తద్వాక్యమాదాయ తత్తత్కార్యం సమాచరేత్।। 35 ।।
స్వగృహేషు స్వయం ప్రాప్య తత్తత్కార్యం సమాచరేత్।
ఆత్మానం యజనం కుర్యాద్యన్త్రం విష్ణుమథాపి వా।। 36 ।।
ఉదయేవాససాకుర్యాత్ తత్తత్కార్యం సమాచరేత్।
ఆహార్యాదీన్ విసృజ్యాథ సూక్ష్మవస్త్రాణి ధారయేత్।। 37 ।।

శ్రమాలయం సమాసాద్య శ్రమకార్యం సమాచరేత్।
ఉత్తానసం తతః కృత్వా మణ్డనం చ విసర్జయేత్।। 38 ।।
అథ స్నానం తతః కృత్వా దేవాగారం ప్రవేశయేత్।
పూజయిత్వా చ దేవేశం హవిష్యం చ నివేద్య చ।। 39 ।।
భోజ్యాసనే సమాసీనో భోజనం సమ్యగాచరేత్।
భిషజస్సహ రాజేన్ద్ర భోజయేత్స్వబలైస్సహ।। 40 ।।
సుతైశ్చ బన్ధువర్గైశ్చ భృత్యవర్గైస్తథైవ చ।
భోజనాసనవేలాయాం శఙ్ఖభేరీం నినాదయేత్।। 41 ।।
భోజనేధృత్యకాలే? తు తథైవ పరిఘోషయేత్।
భోజనం శోధయేత్పూర్వం భుక్తద్రవ్యమశేషతః।। 42 ।।
శనివారే బుధే చైవ తైలాభ్యఙ్గం సమాచరేత్।
జన్మఋక్షే విశేషేణ స్వర్ణదానం సమాచరేత్।। 43 ।।
గన్ధాలేపం తతః కుర్యాత్ భోగకాలే విశేషతః।
శుక్రవారదినే కాలే విష్ణుదర్శనమాచరేత్।। 44 ।।
క్రోశద్వయం బహిర్గ్రామాత్ విచరేత్పరికరైస్సహ।
దినే దినే విశేషేణ గజాశ్వాంశ్చావలోకయేత్।। 45 ।।
పరిక్రామన్పరికరే రాజ్యకార్యం విచిన్తయేత్।
అయనే విషువే చై వ గ్రహణే సోమసూర్యయోః।। 46 ।।
జన్మఋక్షే విశేషేణ స్వర్ణదానం సమాచరేత్।
దానేన దహ్యతే సర్వం తస్మాద్దానం విశిష్యతే।। 47 ।।
ధర్మేణ కారయేద్రాజ్యమన్యథా దోషకృద్భవేత్।
సాయాహ్నే సమనుప్రాప్తే నీరజనమథాచరేత్।। 48 ।।
దేవవత్కారయేద్రాజ్ఞాం పురోహితజనైస్సహ।
స్త్రీసభామణ్డపే ప్రాప్తే నీరాజనమలోకయేత్।। 49 ।।

భోజనం కారయేదన్తే శయనే సన్నివేశయేత్।
రక్షాపరికరైస్సార్ధం రాజకార్యం విచిన్తయేత్।। 50 ।।
ఏవం దినే దినే కుర్యాత్ రాజా నిత్యమతన్ద్రితః।
రాజా రాష్ట్రవివృద్ధర్థం విష్ణుపూజాం సమాచరేత్।। 51 ।।
తత్పూజార్థం విశేషేణ నగరగ్రామపత్తనమ్।
కారయేచ్ఛుద్ధదేశే తు కర్షణాదీన్ ప్రకారయేత్।। 52 ।।
బ్రాహ్మణానాం నివాసః స్యాద్గ్రామఞ్చాగ్రహారకమ్।
రాజావాసం పురం ప్రోక్తం వైశ్యానాం పత్తనం భవేత్।। 53 ।।
జనత్రయసమాయుక్తం నగరగ్రామపత్తనమ్।
దుర్గావససమాయుక్తం నగరం సంప్రకారయేత్।। 54 ।।
నదీతీరే విశేషేణ గ్రామం కుర్యాద్విచక్షణః।
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా।। 55 ।।
చతుస్సహస్రకం వాపి ఉత్తమాధమమధ్యమమ్।
తదర్ధం వా తదర్ధం వా యథావిత్తానుసారతః।। 56 ।।
బ్రాహ్మణాన్ వేదవిదుషః శ్రోత్రియాన్ గ్రాహయేత్సుధీః।
బ్రాహ్మణాన్నపరీక్షేత కదాచిద్రాజవర్త్మనః।। 57 ।।
గ్రామాది కారయేద్విద్వాన్ శుద్ధదేశే మనోరమే।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

రాజలక్షణం నామ దశమోఽధ్యాయః

--------------*************---------------

అథ ఏకాదశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

గ్రామవిన్యాసకం వక్ష్యే అవధారయ సాంప్రతమ్।
పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే పర్వతాగ్రే త్రికేపి వా।। 1 ।।
దేవాలయార్థం వా కుర్యాత్ గ్రామార్థం దేవతాలయమ్।
గ్రామాత్పూర్వం స్వతన్త్రం స్యాత్ పరతన్త్రం తు పశ్చిమమ్।। 2 ।।
ఏకవింశాయనాం వీథీం క్రోశమాత్రం తు విస్తృతమ్।
ఓతం ప్రోతం తథా కుర్యాత్ గ్రామశ్చైవోత్తమో భవేత్।। 3 ।।
తదర్ధం మధ్యమం ప్రోక్తం తదర్ధమధమం భవేత్।
అయుగ్మవీథికాయుక్తం వీథిద్వయమథాపి వా।। 4 ।।
సప్తపఞ్చత్రయం వాపి ఓతప్రోత క్రమేణ తు।
కృత్వా ఏతత్క్రమేణైవ కారయేద్గ్రామవర్ధనమ్।। 5 ।।
బ్రాహ్మన్తు మధ్యమం భాగం దైవికం తదనన్తరమ్।
మానుషం తు తృతీయం స్యాత్ పైశాయం వై చతుర్థకమ్।। 6 ।।
పైశాచే దేవతావాసం బ్రాహ్మే వై విష్ణుమన్దిరమ్।

బహిః ప్రదక్షిణే విప్ర వీథికాం సంప్రకారయేత్ ।। 7 ।।
ఏకపీఠమథో వాపి ద్వితయం త్రితయన్తు వా।
గ్రామపూర్వాపరే విప్ర విష్ణుమన్దిరమాచరేత్ ।। 8 ।।
ఆసనం శయనం వాపి యానారూఢమథాపి వా।
వారాహం పూర్వదిగ్భాగే ఆగ్నేయ్యాం వై నృసింహకమ్ ।। 9 ।।
యామ్యే హయాననం ప్రోక్తం నైఋతే శ్రీధరం భవేత్।
వారుణే వాసుదేవం తు మారుతే వామనం తథా ।। 10 ।।
సౌమ్యే తు రాఘవం ప్రోక్తం మాధవ మీశకే బుధః।
తద్వహిర్వీథికాం ప్రాప్య రవిసోమం చ పూర్వకే ।। 11 ।।
ఆగ్నేయే భైరవం స్థానం యామ్యే వై మకరధ్వజమ్।
షణ్ముఖం నైఋతే ప్రోక్తం వారుణే చైవ కన్యకామ్ ।। 12 ।।
వాయవ్యే మదనం ప్రోక్తం మాతృస్థానం తథోత్తరే।
ఈశానే శఙ్కరం న్యస్య కేవలే విష్ణుమందిరమ్? ।। 13 ।।
తటాకం సర్వదిగ్దేశే గర్తం కూపం తథైవ చ।
నగరే మధ్యదేశే తు రాజప్రాసాదమాచరేత్ ।। 14 ।।
ప్రాసాదస్య తు బాహ్యే తు గృహిణీవాసమాచరేత్।
ప్రాకారం పరితః కుర్యాత్ ద్వారగోపురశోభితమ్ ।। 15 ।।
తద్బహిర్వా న స్యాదశ్వావాసం ప్రకల్పయేత్।
గజావాసం చ కూర్పం స్యాత్ భోజనాగారమేవ చ ।। 16 ।।
బహీ రక్షాజనావాసం స్వవాహకజనైర్యుతమ్।
రథకారజనైశ్చైవ గన్ధపాకజనైస్తథా ।। 17 ।।
ఆపణాన్వీథికాం చైవ వహిర్వీథీం ప్రకల్పయేత్।
దానదేశనివాసం? చ యథాభిమతిదేశికః ।। 18 ।।
పురదుర్గం బహిః కుర్యాత్ జలాగారం బహిస్తతః।

శిలాసాలం భూమిసాలం యన్త్రతాలసమన్వితమ్ ।। 19 ।।

ఉద్యానం సర్వతః కుర్యాత్ కూపం సర్వత్ర కారయేత్ ।

ప్రాసాదగ్రామనిర్మాణం నిమిత్తాత్ పరికల్పయేత్ ।। 20 ।।

ఉపశ్రుతిముపశ్రుత్య మఙ్గలావాక్యగృహ్యతామ్?

అమఙ్గలం పరిత్యజ్య గౌలిర్దక్షిణతశ్శుభమ్? ।। 21 ।।

వామే వాజి బినాశం స్యాద్దోషస్యాభిప్రకల్పయేత్?

ఉద్యోగగమనే కాలే నారీపూర్ణఘటం శుభమ్ ।। 22 ।।

భేరీశఙ్ఖనినాదం చ తాలఘోషం తథైవ చ ।

క్షీరకుమ్భం సురాకుమ్భం దర్శయేత్శుభసంసది ।। 23 ।।

దుర్నిమిత్తే సతి బ్రాహ్మ మష్టోత్తరశతం హువేత్ ।

ప్రాణాయామదశం వాపి బిలాదగ్రేథవాప్యలమ్ ।। 24 ।।

భూపరీక్షావిధిం కుర్యాచ్ఛాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా ।

అధికేచోత్తమాభూమి స్సమఞ్చేన్మధ్యమా భవేత్ ।। 25 ।।

న్యూనం చేదధమాభూమిరధమం పరివర్జయేత్ ।

తతః ప్రవేశబలిం కుర్యాత్ వ్రీహిబీజేన దేశికః ।। 26 ।।

శఙ్ఖవాద్యసమాయుక్తం స్వస్తిసూక్తేన సంయుతమ్ ।

ఇన్ద్రాది బ్రహ్మపర్యన్తం పఞ్చరాత్రేణ వర్త్మనా ।। 27 ।।

శఙ్ఖోపస్థాపనం కుర్యాత్ దిక్షువాథ విదిక్షు చ ।

వీథీం ప్రకల్పయేద్విద్వాన్ దేవాగారం తథైవ చ ।। 28 ।।

శఙ్ఖస్థాపనకాలే తు రత్నలోహాదికాన్ న్యసేత్ ।

దేవాగారే విశేషేణ కర్షణం సమ్యగాచరేత్ ।। 29 ।।

సప్తధా కర్షయేద్భూమిమాలవాల ప్రకల్పయేత్ ।

బీజావాపం తతః కృత్వా జలసేచనమాచరేత్।। 30 ।।

ఫలపాకావసానఞ్చ రక్షాం కుర్యాత్సమన్తతః।

ఫలపాకావసానే తు గవాన్తృప్తిఞ్చ కారయేత్।। 31 ।।

చతురశ్రం తతః కృత్వా ఖననం సమ్యగాచరేత్।

వసుధాం పూరయేత్పశ్చాత్ గణ్డశైలైః ప్రపూరయేత్।। 32 ।।

సికతైః పూరయేత్పశ్చాత్ జలపూరణమాచరేత్।

హస్తపాదైర్ద్రఢీకృత్య మాదుకోపలకం న్యసేత్।। 33 ।।

ఆధారోపరి విన్యస్య ప్రాసాదం పరికల్పయేత్।

ఉపపీఠోపరి వాపి కేవలం వాపి కారయేత్।। 34 ।।

నగరం ద్రావిడం వాపి కేసరం చ ప్రకారయేత్।

వృత్తం వృత్తాయతం వాపి చతురశ్రాయతన్తు వా।। 35 ।।

కూటద్వారమథోవాపి శాలాగారమథాపి వా।

ఉపానదాది సంయుక్తం పాదప్రస్తరశోభితమ్।। 36 ।।

విమానైర్వివిధైర్యుక్తం శాలాపఞ్జరభూషితమ్।

తోరణైశ్చ సమాయుక్తం మణ్డపైశ్చ సమాయుతమ్।। 37 ।।

ప్రాకారగోపురైర్యుక్త మన్తర్వీథికయా యుతమ్।

ఆగ్నేయే మానసస్థానం యామ్యే గన్ధాలయం పరమ్।। 38 ।।

శ్రీస్థానం నైర్ఋతే ప్రోక్తం పానీయం వారుణే పరమ్।

వాయవ్యే నాగరాజానాం భక్తానాం సౌమ్యగే పరమ్।। 39 ।।

సౌమ్యేశానకయోర్మధ్యే విష్వక్సేనం ప్రకల్పయేత్।

భగవత్ప్రముఖం పశ్చాత్ గరుత్మన్తం నియోజయేత్।। 40 ।।

చణ్డఞ్చైవ ప్రచణ్డఞ్చ ద్వారపార్శ్వే నివేశయేత్।। 41 ।।

గోపురస్య పురో విప్ర బలిపీఠం ప్రకల్పయేత్।

పచనాలయపూర్వే తు కూపం కుర్యాద్విచక్షణః।। 42 ।।

దక్షిణే చక్రరాజన్తు ఈశాన్యే కోశసగ్రహమ్।
విమానపార్శ్వే విప్రేన్ద్ర దిఙ్మూర్తిం పరికల్పయేత్।। 43 ।।
వాసుదేవాదికం వాపి వారాహాదికమేవ వా।
స్తూపికాత్రితయం వాపి పఞ్చకం సప్తకన్తు వా।। 44 ।।
ఏకం వాపి ద్విజశ్రేష్ఠ ధామాయామవశేన తు?।
ఏవం కృత్వా విధానేన ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్।। 45 ।।
గర్భన్యాసం తతః కృత్వా ఇష్టకాద్వితయం చరేత్।
విమానస్థాపనం కుర్యాత్ పఞ్చరాత్రేణ వర్త్మనా।। 46 ।।
తరుణాలయపూర్వన్తు వేశ్మ కుర్యాద్విచక్షణః।
తరుణాలయం వినా మూలేనాచరేత్తన్త్రవిత్తమః।। 47 ।।
ఇతి శ్రీపఞ్చరాత్రం మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

గ్రామనిర్మాణం నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

-----------------***************---------------

అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

బిమ్బమానమథో వక్ష్యే శృణు గుహ్యం మహామునే।
ఆసనం శయనం వాపి యానారూఢం స్థితన్తు వా।। 1 ।।
వాసుదేవాదికం వాపి కేశవాదీనథాపి వా।
మత్స్యాదీన్ వా బిశేషేణ యజమానో గురుస్తథా।। 2 ।।
యజమానోదయాద్వాపి భర్గద్వారవశాత్తు వా।
పాతాధిష్ఠానమానం వా హస్తమానమథాపి వా।। 3 ।।
తాలమానమథో వాపి యద్వాఽఙ్గులవశాత్తు వా।
అఙ్గులంత్రితయం ప్రోక్తం మాత్రం మధ్యం చ ముష్టికమ్।। 4 ।।
మానప్రమాణమున్మానపరిమాణోపమానకమ్।
లంబమానం షడేతాని మానాని కథయామ్యహమ్।। 5 ।।
ఉత్తుఙ్గం మానమిత్యుక్తమున్మానం విస్తృతం భవేత్।
నామిమానం ప్రమాణం స్యాదన్తరంచోపమానకం?।। 6 ।।
సూత్రం చ లమ్బమానం స్యాదేతై ర్మానైస్సమాయుతమ్।
షణ్మానం చ తథైవోక్తమన్థథా దోషకృద్భవేత్।। 7 ।।
చిత్రం వాప్యర్ధచిత్రం వా చిత్రాభాసమథాపి వా।
చిత్రం సర్వాఙ్గదృష్టం స్యాదర్ధచిత్రంతు సార్ధకమ్।। 8 ।।

ఆభాసం పటభిత్తిస్థం త్రివిధం పరికీర్తితమ్।
రత్నం లోహఞ్చ పాషాణం దారు వా మృన్మయన్తు వా।। 9 ।।
ఏకబేరం బహుబేరం స్వతన్త్రం పరతన్త్రకమ్।
ఆశ్రితం యోగకఞ్చైవ భోగం యోగం తథాపరమ్।। 10 ।।
బ్రహ్మస్థానే స్థితం బేరమేకబేరముదాహృతమ్।
దివ్యభాగే స్థితం బేరం బహుబేరమితి స్మృతమ్।। 11 ।।
స్వతన్త్రం గ్రామతః పూర్వం పరతన్త్రం తు పశ్చిమమ్।
ఆలయే భిత్తిపార్శ్వే తు స్థాపితం చాశ్రితం భవేత్।। 12 ।।
శ్రీభూమిసాహితం వాపి రహితం యోగకం స్మృతమ్।
శ్రీకరం భోగమిత్యుక్తం యోగం వశ్యకరం భవేత్।। 13 ।।
అయాదిభిస్సమోపేతం దశతాలేన కారయేత్।
తాలం శతాఙ్గులీకృత్య చతుర్వింశోత్తరం భవేత్।। 14 ।।
నవతాలప్రమాణేన దేవీకర్మార్చనాదికమ్।
షట్కౌతుకసమోపేతం బహువేరముదాహృతమ్।। 15 ।।
ఏవబేరం తథా ప్రోక్తం శిలార్చేతి ద్వయం వినా।
కర్మార్చాస్నపనఞ్చైవ స్థాపనే కర్మకౌతుకమ్।। 16 ।।
ఆత్మార్థం చ పరార్థం చ ద్వివిధం స్థాపనం భవేత్।
గృహేషు స్థాపితం పూర్వమాలయే చాపరం భవేత్।। 17 ।।
ఆత్మార్థం గృహరక్షంస్యాదాలయం గ్రామరక్షకమ్।
ముఖ్యస్థానే స్థితో దేవో రాజరాష్ట్రస్య రక్షకః।। 18 ।।
అన్యోన్యసఙ్గతౌస్యాత్తు రాష్ట్రక్షోభో యథారుచి।
కర్మార్చాచోత్సవార్చా చ బల్యర్చా చ తథైవ చ।। 19 ।।
స్నానతీర్థోభయార్చా చ స్వాపోత్థానార్చయా సహ।
ప్రతిమా షడ్విధా ప్రోక్తా ఉత్తమా సదుదాహృతా।। 20 ।।

త్రిభిశ్చ మధ్యమా ప్రోక్తా ఏకా చ చరమా భవేత్।
కృష్ణరాఘవసంయుక్తం సిహవారాహకేన చ।। 21 ।।
సౌదర్శన సమాయుక్తం లక్ష్మీబేరసమన్వితం।
ఆలయే స్థాపితం బిమ్బం ద్విభుజం వా చతుర్భుజమ్।। 22 ।।
యద్వాష్టభుజకం వాపి యథారుచి సమాచరేత్।
శయనే ద్విభుజం ముఖ్యం కృష్ణో రామో భవేత్తదా।। 23 ।।
వారాహవామనౌ చైవ తథా త్రైవిక్రమో భవేత్।
లక్ష్మీనృసింహం వారాహం లక్ష్మీనారాయణం తు వా।। 24 ।।
శ్రీకరం విజయం ప్రోక్తం నగరగ్రామపత్తనే।
ఏవం బిమ్బగణాన్కుర్యాత్ ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్।। 25 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

బేరలక్షణన్నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః

-----------------***************----------------

అథ త్రయోదశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

స్థాపనం సంప్రవక్ష్యామి బిమ్బానాం మునిసత్తమ।
స్థావరం జఙ్గమఞ్చైవ ద్వివిధం బేరముచ్యతే।। 1 ।।
అయనే చోత్తరం ముఖ్యం జఘన్యం దక్షిణాయనమ్।
జఙ్గమన్తు జఘన్యే వా ముఖ్యే వాపి సమాచరేత్।। 2 ।।
మాఘే భాద్రపదే మాసి ప్రతిష్ఠాం పరివర్జయేత్।
గురుశుక్రాస్తమే చైవ గ్రహణస్యాన్తికే తథా।। 3 ।।
దుష్టవారే విలగ్నే చ అశుభర్క్షే తథా తిథౌ।
వర్జయేద్దేవదేవేశస్థాపనం దేశికోత్తమః।। 4 ।।
దైవజ్ఞేనసమాయుక్తం స్థాపనం సమ్యగాచరేత్।
శిల్పశాస్త్రానుసారేణ శిల్పినా దేశికోత్తమః।। 5 ।।
యజమానేన సహితః సర్వైః పరికరైః సహ।
సర్వద్రవ్యం సమాసాద్య పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్।। 6 ।।
కర్మారంభదినాత్పూర్వం సప్తమే పఞ్చమేఽహని।
తృతీయేఽహని వా కుర్యాత్ అఙ్కురానర్పయేద్బుధః।। 7 ।।

తతః ప్రదోషే సంప్రాప్తే మృత్సంగ్రహణమాచరేత్।
దిశం ప్రాచీముదీచీం వా వ్రజేత్ పరికరైస్సహ।। 8 ।।
ఉద్యానం వా నదీతీరం ప్రాకారం తన్మయన్తు వా?

తద్దేశం ప్రోక్షయేద్విప్ర మన్త్రపూతేన వారిణా।। 9 ।।
ఆసనే తు సమావిశ్య ప్రాణాయామం సమాచరేత్।
న్యాసం కృత్వా విశేషేణ పుణ్యాహం వాచయేద్బుధః।। 10 ।।
మహీమభ్యర్చ్య మన్త్రేణ బలిం దద్యాత్సమన్తతః।
ఖనిత్రం క్షాలయేత్తత్ర అస్త్రమన్త్రేణ దేశికః।। 11 ।।
వస్త్రదర్భై స్సమాచ్చాద్య భూసూక్తేన మహీం స్పృశేత్।
ఖనిత్రేణ ఖనేద్భూమిం ప్రాఙ్ముఖః క్రోడవిద్యయా।। 12 ।।
వేదైర్విహితమన్త్రేణ వాస్తుపూర్వం విలిఖ్య చ।
పునరభ్యర్చయేద్ధీమాన్ ప్రాత్రాణ్యాదయ దేశికః।। 13 ।।
గచ్చేత్పరికరైస్సార్ధం శఙ్ఖకాహలనిస్వనైః।
మణ్డపం కారయేద్ధీమాన్ ప్రపామాత్రమథాపి వా।। 14 ।।
వితానాద్యైరలంకృత్య ధ్వజతోరణకుమ్భకైః।
పూర్వపశ్చిమదీర్ఘఞ్చ దక్షిణోత్తరదీర్ఘకమ్।। 15 ।।
చతురశ్రం సమం వాపి తన్మధ్యే మణ్డలం లిఖేత్।
ఇష్టసిద్ధిప్రదం వాపి చక్రాబ్జం వాపి కారయేత్।। 16 ।।
పూర్వవత్స్థాపయేత్కుభ్భం మణ్డలస్య తు పశ్చిమే।
మణ్డలేశస్య పూర్వే తు పాలికాక్షేత్రముచ్యతే।। 17 ।।
పశ్చిమేచోత్తరే వాపి అగ్న్యాగారం ప్రకల్పయేత్।
దక్షిణోత్తరే తథా కుర్యాత్ పాలికాం గ్రాహ్య దేశికః।। 18 ।।
పాలికాం ఘటికాం చైవ శరావాన్ద్వాదశాన్ప్రతి?।

బిలాన్ సంపూరయేత్పశ్చాత్ పాలాశైః కుశదర్భకైః।। 19 ।।
చతుర్వింశాఙ్గులోత్సేధం క్షాలయేద్దేశికోత్తమః।
బన్ధయేత్కణ్ఠదేశే తు దూర్వాం బిల్వం చ దేశికః।। 20 ।।
మృదా సంపూరయేత్పశ్చాత్ సూత్రపాతం సమాచరేత్।
పాలికాస్యానురూపేణ కోష్ఠే వ్రీహీన్ప్రపూరయేత్।। 21 ।।
తస్యోపరి న్యసేత్పత్రం తత్పూర్వే బీజభాజనమ్।
సోమకుమ్భన్తు వా పశ్చాత్ న్యసేత్తన్త్రవిచక్షణః।। 22 ।।
ద్వారం కృత్వా విధానేన ద్వారపూజం సమాచరేత్।
కుంభే చ మణ్డలే చైవ అగ్నౌ సంపూజయేత్క్రమాత్।। 23 ।।
పాలికాదక్షిణే పార్శ్వే ఉత్తరాభిముఖః స్థితః।
పుణ్యాహం వాచయేత్పశ్చాత్ బ్రాహ్మణైః సహ దేశికః।। 24 ।।
పాలికా స్వర్చయేద్దేవాన్ బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకాన్।
సోమకుమ్భం సమభ్యర్చ్య సోమమన్త్రేణ హోమయేత్।। 25 ।।
తిలముద్గయవాన్చైవ వ్రీహిమాషప్రియఙ్గుకాన్।
శిమ్బసర్షపగోధూమ కులత్థన్ కఙ్గుశ్యామకాన్।। 26 ।।
బీజానామప్యభావే తు ముద్గమేకం ప్రశస్యతే।
ఏతత్సఙ్గృహ్య నిక్షిప్య పాత్రే క్షీరం వినిక్షిపేత్।। 27 ।।
స్థాపయేదమ్బరేణైవ పాలికాః పరివేష్టయేత్।
సోమకుమ్భగతాం శక్తిం బీజపాత్రే వినిక్షిపేత్।। 28 ।।
పశ్చాదోషధిమన్త్రేణ అభిమన్త్రణమాచరేత్।
పునస్సంపూరయేత్పశ్చాత్ ఘృతారోపణమాచరేత్।। 29 ।।
పునస్సంపూజయేత్ బీజం బీజావాపనమాచరేత్।
శఙ్ఖదున్దుభినాదైశ్చ గీతమఙ్గలవాద్యకైః।। 30 ।।
పునః పూజాం ప్రకుర్వీత పూర్ణాహుత్యవసానకమ్।

బలిన్దద్యాద్విశేషేణ మణ్డపస్య సమన్తతః।। 31 ।।

సదస్సమ్భావయేద్విద్వాన్ దక్షిణాం దాపయేద్బుధః।

కుమ్భమణ్డలమభ్యర్చ్య పూర్ణాహుతిమథాచరేత్।। 32 ।।

రక్షాం కృత్వా విశేషేణ సుగుప్తే స్థాపయేద్బుధః।

దినే దినే మునిశ్రేష్ఠ బలిపూజాం సమాచరేత్।। 33 ।।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

అఙ్కురార్పణం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః।

-------------------***************------------------

అథ చుర్దశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

జలవాసమథో వక్ష్యే సమాసాన్మునిపుఙ్గవ।

కర్మారమ్భదినాత్పూర్వే తృతీయే పఞ్చమేఽపి వా।। 1 ।।

ఏకాహమథవా కుర్యాత్ ఏకరాత్రమథాపి వా।

యామం యామార్ధకం వాపి జలావాసం సమాచరేత్।। 2 ।।

కౌతుకం పూర్వతః కుర్యాత్ బేరస్య సకలస్య చ।

ఆచార్యస్య విశేషేణ ఋత్విజానాం తథైవ చ।। 3 ।।

చిత్రయోగే విశేషేణ మహాబేరైస్తథైవ చ।

ఛాయాధివాసనం కుర్యాత్ బిమ్బాభావే తు దర్పణమ్।। 4 ।।

తదభావే తు కూర్చం స్యాత్ అలంకృత్య యథావిధి।

గమయేత్పరికరైస్సార్ధం తీరదేశే విశేషతః।। 5 ।।

నద్యాం వాపితటాకే వా నిర్ఝరోపాన్త ఏవ చ।

తదభావే విశేషేణ కటాహే మణికేఽపి వా।। 6 ।।

జలమధ్యే ప్రపాం కృత్వా తీరదేశే తు మణ్డపమ్।

అలంకృత్య వితానాద్యైః కుమ్భమణ్డలకుణ్డకైః।। 7 ।।

మణ్డలం స్వస్తికం ప్రోక్తం కుణ్డం పఙ్కజమేవ చ।

ద్వారాదియజనం కృత్వా కుమ్భమణ్డలకం యజేత్।। 8 ।।

కుమ్భైరారాధనం ప్రోక్తం మణ్డలే వాసుదేవకమ్।

అగ్నౌ వై విష్ణుమన్త్రేణ పద్మభూవర్తయేత్తతః।। 9 ।।

ఏవమభ్యర్చనం కృత్వా జలమధ్యే నివేశయేత్।

శయనం కల్పయిత్వైవం బ్రహ్మకుమ్భాదికాన్ న్యసేత్।। 10 ।।

న్యాసపూర్వం తతః కృత్వా మాలాన్నేన బలిం క్షిపేత్।

పుణ్యాహవాచనం పూర్వం రక్షాం కుర్యాత్సమన్తతః।। 11 ।।

నృత్తగీతాదివాద్యైశ్చ వేదఘోషైః ప్రణాదయేత్।

పురాణైః శాన్తిమన్త్రైశ్చ జాగరేణ నయేన్నిశామ్।। 12 ।।

గృహార్చాస్థాపనే కాలే సద్యోవాసం సమాచరేత్।

తతః ప్రభాతే విమలే తీరమణ్డపమానయేత్।। 13 ।।

స్వస్నానే సన్నివేశ్యాథ చతుః స్థానం క్రమాద్యజేత్।

బ్రహ్మకుమ్భాదికాన్ సర్వాన్ బ్రహ్మమూర్ధని సేచయేత్।। 14 ।।

కలశైః స్నపనం కుర్యాత్ పఞ్చవింశతిభిః క్రమాత్।

తత్తన్మన్త్రేణ మన్త్రజ్ఞో మూర్తిమన్త్రేణ వాహయేత్।। 15 ।।

శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా పురుషేనాభిషేచయేత్।

నీరాజనం తతః కృత్వా నివేద్యాన్నబలిం క్షిపేత్ ।। 16 ।।
గమయేదాలయే దేవం పూర్వవత్పరికల్పయేత్ ।
మణ్డపం సమలంకృత్య పశ్చిమాభిముఖం న్యసేత్ ।। 17 ।।
చక్రాబ్జమణ్డలం కృత్వా దర్శనార్థం సకుమ్భకమ్ ।
నయనోన్మీలనార్థాయ సర్వమాపాదయేద్బుధః ।। 18 ।।
దేవస్య పురతః స్థానే వ్రీహితణ్డులపీఠకే ।
ఘృతపాత్రం మధు న్యస్య అష్టధాన్యం చ నిక్షిపేత్ ।। 19 ।।
గాఞ్చైవ కన్యకాఞ్చైవ వినివేశ్య తదన్తికే ।
స్వర్ణసూచీంచతట్టిఇ్చ? రజతేన తథైవ చ ।। 20 ।।
పరిస్తీర్య చతుర్దిక్షు వాసుదేవాదికాన్ యజేత్ ।
కుమ్భమణ్డలకం పూజ్యం పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।। 21 ।।
అర్ఘ్యాద్యైర్దేవమభ్యర్చ్య ఘృతపాత్రాదికాన్ న్యసేత్ ।
ఉన్మీల్య దక్షిణం నేత్రం ఘృతసిక్తశలాకయా ।। 22 ।।
చిత్రందేవేతి మన్త్రేణ తచ్చక్షురితి మన్త్రతః ।
దర్శయేన్మణ్డలం కుమ్భం గాం చ కన్యాం తథైవ చ ।। 23 ।।
అష్టధాన్యాని సర్వాణి సువర్ణపలమేవ చ ।
నానావిధాని పుష్పాణి ఫలాని వివిధాని చ ।। 24 ।।
ఏతద్ద్రవ్యాణి సర్వాణి ఆచార్యాయ ప్రదాపయేత్ ।
ఆచ్ఛాదనపటశ్చైవ క్షౌమవస్త్రం తథైవ చ ।। 25 ।।
పునరభ్యర్చయేద్దేవం శ్రావయేద్వేదఘోషణమ్ ।
గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ పురాణం ద్రావిడం తథా ।। 26 ।।
పుష్పవృష్టిముషస్సర్వే తుష్టిస్తు పురుషోత్తమః? ।
స్నానాపీఠే విశేషేణ మోదయేద్దేశికోత్తమః ।। 27 ।।
కలశస్థాపనం కృత్వా అష్టోత్తరశతం పరమ్ ।

ఏకాశీతిఘటం వాపి చత్వారింశన్నవోత్తరమ్ ।। 28 ।।
ఘృతముష్ణోదకఞ్చైవ రత్నం చైవ ఫలోదకమ్ ।
లోహజంమార్జనఞ్చైవ గన్ధఞ్చైవాక్షతోదకమ్ ।। 29 ।।
యవోదకం తథాచార్ఘ్యం పాద్యమాచమనీయకమ్ ।
పఞ్చగవ్యం దధిక్షీరం మధు చైవ కషాయకమ్ ।। 30 ।।
త్రివిధే కలశే బ్రహ్మన్ ఏతద్ద్రవ్యం విధీయతే ।
పూర్వాదిబ్రహ్మపర్యన్తముద్ధారక్రమ ఇష్యతే ।। 31 ।।
సూత్రవస్త్రాదిభిర్వేష్ట్య కూర్చచ.....షాన్వితమ్ ।
తతశ్చూర్ణపఞ్చైరక్తం మృదాలేపం సమాచరేత్ ।। 32 ।।
పఞ్చభూతార్చనే చైవ సన్నిధత్తే హరిః స్వయమ్ ।
ప్రతిష్ఠాయాం విశేషేణ పఞ్చభూతార్చనం చరేత్ ।। 33 ।।
మృదాలేపం జలే స్నానం దీపం నీరాజనం తథా ।
గన్ధాలేపఞ్చ సేచాది వాద్యవాదనమేవ చ ।। 34 ।।
మృదాలేపక్రమం వక్ష్యే సమాసాదవధారయ

నదీతటాకవల్మీకపర్వతక్షేత్రమృత్తికాః ।। 35 ।।
గజసూకరగణ్డస్థం గోవృషశృఙ్గసంస్థితమ్ ।
తీర్థసిన్ధుమృదం చైవ ఏతద్ద్వాదశకం స్మృతమ్ ।। 36 ।।
తామ్రపాత్రే తథాగ్రాహ్యం పృథక్పాత్రే వినిక్షిపేత్ ।
శరావం కలశం వాపి కిఞ్చిదుక్తమృదాశ్రితమ్ ।? ।। 37 ।।
ధాన్యరాశౌ ప్రతిష్ఠాప్య కోష్ఠద్వాదశకం భవేత్ ।
పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు మృదానభ్యర్చ్య సాధకః ।। 38 ।।
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ మృదాలేపం సమాచరేత్ ।
పూజయేత్సంపుటీకృత్య ఉపస్నానసమన్వితమ్ ।। 39 ।।

కలశస్నపనం కుర్యాత్ ద్వాదశాక్షరమన్త్రతః।
విష్ణుసూక్తేన వా విప్ర పురుషసూక్తమథాపి వా।। 40 ।।
అన్తరాన్తరయోగేన ఉపస్నానాదినార్చయేత్।
చూర్ణస్నానం తతః కుర్యాత్ శుద్ధస్నానం తథైవ చ।। 41 ।।
సహస్రధారయా స్నానం కుర్యాన్నీరాజనం తథా।
ఘటదీపద్వాదశకైః ప్రతిష్ఠాప్య పురః స్థలే।। 42 ।।
సూత్రమల్లకసంయుక్తం వన్దివాదసమన్వితమ్।
నీరాజయేద్ఘటం విప్ర పూజయేత్పూజయాన్వితమ్।। 43 ।।
నీరాజనవిధానేన అగ్నిపూజనమిష్యతే।
అగ్నిపూజావిహీనే తు ప్రతిష్ఠా నిష్ఫలా భవేత్।। 44 ।।
మారుతప్రీణనార్థాయ గన్ధస్నానం సమాచరేత్।
చన్దనం కుఙ్కుమఞ్చైవ కర్పూరమగరుం తథా।। 45 ।।
ఉశీరం కోష్ఠకఞ్చైవ కచోరం రజనీ తథా।
ఏలాలవఙ్గకఞ్చైవ తక్కోలం మురమేవ చ।। 46 ।।
ఏతాని ద్వాదశోక్తాని మన్త్రేఽస్మిన్ పరమేష్ఠినా।
పృథక్ పాత్రే నివేశ్యార్చ్య స్నాపయేద్ద్వాదశార్ణకైః।। 47 ।।
పూజయా సంపుటంకుర్యాత్ సాధకస్తన్త్రపారగః।
ఆకాశప్రీణనార్థాయ వేదవాద్యాదినా చరేత్।। 48 ।।
చతుర్వేదాదిఘోషఞ్చ పురాణం గీతమఙ్గలమ్।
గాథాపద్యం తథా మిశ్రం ప్రత్యఙ్గాగమనం తథా।। 49 ।।
శ్రావయేత్సన్నిధౌ విప్ర దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః।
అర్ఘ్యాద్యైః పూజయేద్దేవం ప్రీతిశబ్దమనన్తరమ్।। 50 ।।
అలఙ్కృత్య యథాన్యాయం శయనం పరికల్పయేత్।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

జలాధివాసో నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః

-----------***********-------------

అథ పఞ్చదశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

శయనం సంప్రవక్ష్యామి స్థాపనం తదనన్తరమ్।
కల్పయేన్మణ్డపం పూర్వం ధ్వజతోరణకుమ్భకైః।। 1 ।।
వితానైః పూర్వోక్తకుమ్భై శ్చిరం భాగై ర్మనోరమైః।
ఫలై ర్నానావిధైశ్చైవ పుష్పమాల్యైశ్చ శోభితమ్।। 2 ।।
దర్భమాల్యైః పరిక్షిప్తం ముక్తాదామైరలంకృతమ్।
తస్మిన్మణ్డపమధ్యే తు వేదిం కుర్యాదద్విచక్షణః।। 3 ।।
వేదికాతాలభూమౌ తు శయనం పరికల్పయేత్।
పఞ్చభారప్రమాణేన వ్రీహిణా పరిపూరయేత్।। 4 ।।

తదర్ధం తణ్డులఞ్చైవ తదర్ధం తిలమేవ చ।
ప్రతివస్త్రం తథాస్తీర్య తదూర్ధ్వే కమ్బలం న్యసేత్॥ 5 ॥
తదూర్ధ్వే తూలికాం న్యస్య వ్యాఘ్రచర్మ తథోపరి।
చిత్రవస్త్రం తదూర్ధ్వే తు ప్రచ్ఛాదనపటం తథా॥ 6 ॥
మృద్వాస్తరణసంయుక్త ముపధానత్రయాన్వితమ్।
ఏవం శయనకం కృత్వా శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా॥ 7 ॥
తస్య దక్షిణాపార్శ్వే తు మణ్డలం పరికల్పయేత్।
చక్రాబ్జం బహుపద్మం వా ఇష్టసిద్ధిమథాపి వా ॥ 8 ॥
శయనస్యోత్తరే పార్శ్వే కుమ్భవేదిం ప్రకల్పయేత్।
కుమ్భన్తు పూర్వవత్కృత్వా కుణ్డాష్టౌ సంప్రకల్పయేత్॥ 9 ॥
శఙ్ఖం చక్రం గదాం చైవ పద్మవేదిం చతుష్టయే।
అశ్రంకోణం షడశ్రం వా పఞ్చాశ్రం విదిశః క్రమాత్॥ 10 ॥
మూలబేరప్రతిష్ఠాయామేష ఏవ విధిర్భవేత్।
నారసింహప్రతిష్ఠాయాం వారాహస్య విశేషతః॥ 11 ॥
అష్టబహ్వౌ వినా విప్ర అన్యథా దోషకృద్భవేత్।
చతుర్దిక్షు విశేషేణ వేదాన్ సంస్థాపయేన్మఖమ్॥ 12 ॥
ఋగ్వేదం పూర్వదిగ్భాగే యజుర్వేదం తు దక్షిణే।
పశ్చిమే సామవేదన్తు అథర్వాఞ్చోత్తరే తథా॥ 13 ॥
ఏవం గురువిధానేన పుణ్యాహం వాచయేద్బుధః।
శయనన్తు సమభ్యర్చ్య శయనే సన్నివేశయేత్॥ 14 ॥
ద్వారాది యజనం కుర్యాత్ కుమ్భే సంపూజయేద్ధరిమ్।
మణ్డలే వాసుదేవన్తు బిమ్బే తన్మూర్తిమర్చయేత్॥ 15 ॥
శయనే శాయయేద్దేవం క్షౌమైరాచ్ఛాదయేత్పరమ్।
హోమకర్మ తతః కుర్యాత్ ప్రత్యేకమృత్విజైర్భవేత్॥ 16 ॥

ద్వ్యమేవహ్యలంకుర్యాత్ చతుర్భిర్వాపి కారయేత్।
ఋత్విజానామప్యభావే తు ఆచార్యాద్యుపకారయేత్।। 17 ।।
అష్టోత్తరశతం హోమం తదర్ధం మధ్యమం భవేత్।
అశ్వత్థోదుంబరశ్చైవ న్యగ్రోధః ప్లక్ష ఏవ చ।। 18 ।।
పలాశః ఖదిరశ్చైవ శమ్యపామార్గ ఏవ చ।
ఏతేషామప్యలాభే యు పాలాశసమిధం హువేత్।। 19 ।।
సమిదాజ్యేన చరుణా తిలైరాజ్యైశ్చ హోమయేత్।
హోమాన్తే తు విశేషేణ చతురన్నం నివేదయేత్।। 20 ।।
పాయసం చైవ ముద్గాన్నం కృసరం గుళమేవ చ।
శుద్ధాన్నఞ్చైవ మాషాన్నం హరిద్రాన్నం తథైవ చ।। 21 ।।
శిమ్బాన్నఞ్చ విశేషేణ హోమం స్యాదష్టకుణ్డకే।
న్యాసహోమం తతః కృత్వా సంహృతిన్యాసమాచరేత్।। 22 ।।
శోషణాదిత్రయం కృత్వా సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్।
పఞ్చోపనిషద్రై ర్మన్త్రైః సృష్టిసంహారకం చరేత్।। 23 ।।
మన్త్రన్యాసం తతః కృత్వా తత్త్వన్యాసం సమాచరేత్।
తన్త్రన్యాసం తతః కృత్వా హోమం కుర్యాత్పృథక్ పృథక్।। 24 ।।
ప్రాణప్రతిష్ఠాం చ తత్రై వాచరేద్దేశికోత్తమః।
పునస్సంపూజయేద్దేవం బలిం దద్యాత్సమన్తతః।। 25 ।।
దేవాలయం సమాసాద్య మార్గత్రయమథాచరేత్।
స్థాపనం పుర్వవత్కృత్వా ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్।। 26 ।।
అనుపూజాం తతః కృత్వా వాస్తుహోమం సమాచరేత్।
దిశాం హోమం తతః కుర్యాత్ తత్తద్దిఙ్మూర్తిమన్త్రతః।। 27 ।।
సమిదాజ్యేన చరుణా ప్రత్యేకం షోడసాహుతీః।
మహాకుమ్భస్థ తోయేన ప్రోక్షయేచ్ఛిఖరోపరి।। 28 ।।

రత్నాదిన్యసనం కుర్యాత్ ముక్తాన్యాసం సమాచరేత్।
పీఠన్యాసం తతః కృత్వా బహుబేరే తు దేశికః।। 29 ।।
ఏకబేరే విశేషేణ బ్రహ్మస్థానే తు విన్యసేత్।
వస్త్రేణాచ్ఛాదయేత్పశ్చాత్ బహుదీపసమన్వితమ్।। 30 ।।
గన్ధలేపం తతః కృత్వా ప్రాసాదస్య సమన్తతః।
వాస్సుదేవాన్ ప్రతిష్ఠాప్య పరివారాననుక్రమాత్।। 31 ।।
తతః ప్రభాతే విమలే స్నానకర్మ సమాచరేత్।
యథా సంపూజనం కుర్యాత్ స్థాపనం కౌతుకం చరేత్।। 32 ।।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే స్థాపనం సమ్యగాచరేత్।
లమ్బసూత్రన్తు సంశోధ్య మార్గత్రయమథాచరేత్।। 33 ।।
స్థాపనం పూర్వవత్కృత్వా ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్।
అనుపూజాం తతః కృత్వా వాస్తుపూజాం సమాచరేత్।। 34 ।।
దిశో హోమం తతః కుర్యాత్ న్యాసమేవం సమాచరేత్।
పీఠన్యాసం తతః కృత్వా బహుబేరే తు దేశికః।। 35 ।।
ఏకబేరే బిశేషేణ బ్రహ్మస్థానే తు బిన్యసేత్।
వస్త్రైరాచ్ఛాదయేత్పశ్చాత్ బహుదీపసమన్వితమ్।। 36 ।।
దేవాన్ తు ప్రతిష్ఠాప్య అన్తః పరివారగణాన్క్రమాత్।
తతః ప్రభాతే విమలే స్నానకర్మ సమాచరేత్।। 37 ।।
యథా సంపూజనం కుర్యాత్ స్థాపనం కౌతుకఞ్చరేత్।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే స్థాపనం సమ్యగాచరేత్।। 38 ।।
లమ్బసూత్రం తతః కృత్వా అష్టబన్ధనమాచరేత్।
పునః శుద్ధిం తతః కృత్వా పూజయిత్వా యథావిధి।। 39 ।।
బాలబిమ్బగతాం శక్తిం మూర్తిబిమ్బే సమర్పయేత్।
తత్స్థానం శోధయిత్వా తు కర్మార్చాదీన్న్యసేద్బుధః।। 40 ।।

మూలబేరస్య పురతః ఉత్సవం సన్నివేశయేత్।
తత్పూర్వే కర్మబేరం తు బలిం దీపఞ్చ దక్షిణే।। 41 ।।
తస్య దక్షిణపార్శ్వే తు స్నపనం సన్నివేశయేత్।
ఉత్సవస్య చ వామే తు తీర్థం శయనమేవ చ।। 42 ।।
ఏవం కృత్వా విధానేన కవాటం చాపి బన్ధయేత్।
త్రిరాత్రం బన్ధయిత్వైవం బహుబేరేన బన్ధయేత్।। 43 ।।
చతుర్థేఽహని సంప్రాప్తే చతుః స్థానార్చనం చరేత్।
ఆచార్యం పూజయేత్పశ్చాత్ రత్న హేమాఙ్గులీయకైః।। 44 ।।
గోభూహిరణ్యవస్త్రాద్యైః క్నధ్యానైర్విశేషతః।
తతః ప్రభృతి విప్రేన్ద్ర నిత్యపూజాం సమాచరేత్।। 45 ।।
ఉత్సవం కారయేదేవ మన్తే పూజాం సమాచరేత్।।
ఇతి శ్రీపఞ్చరాత్రం మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

ప్రతిష్ఠావిధానం నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః।

------------*************------------

అథ షోడశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

సదాచారమథో వక్ష్యే సావధానేన తచ్ఛృణు।
దీక్షితస్య విశేషేణ సదాచారం బ్రవీమితే।। 1 ।।
బ్రాహ్మే ముహూర్తే చోత్థాయ భగవన్నామకీర్తనమ్।
స్తోత్రేణ తోషయేద్విద్వాన్ గురుం సంస్మృర్త్య సాధకః।। 2 ।।
వాసుదేవాయ దేవాయ సమగ్రగుణమూర్తయే।
సఙ్కర్షణ నమస్తేఽస్తు విశ్వపావనమూర్తయే।। 3 ।।
అనిరుద్ధ నమస్తేఽస్తు జగత్కారణమూర్తయే।
కేశవాయ నమస్తేఽస్తు తతో నారయణాయ తే।। 4 ।।
మాధవాయ నమస్తుభ్యం గోవిన్దాయ నమో నమః।
విశ్వాత్మనే నమస్తుభ్యం నమోస్తు మధుసూదన।। 5 ।।
త్రివిక్రమ నమస్తేఽస్తు వామనాయ నమో నమః।
శ్రీధరాయ నమస్తేఽస్తు హృషీకేశాయ తే నమః।। 6 ।।
నమస్తే పద్మనాభాయ నమో దామోదరాయ చ।
నమస్తే మత్స్యరూపాయ నమస్తే కూర్మమూర్తయే।। 7 ।।
వారాహాయ నమస్తేఽస్తు నారసింహాయ తే నమః।। 8 ।।
వామనాయ నమస్తేఽస్తు నమో రామత్రయాయ చ।
గోవిన్దాయ నమస్తేఽస్తు హయగ్రీవాయ తే నమః।। 9 ।।
ఏవం స్తుత్వా విధానేన తీరదేశం సమాశ్రయేత్।

దర్భవస్త్రం నిధాయాథ జలాద్దూరాద్బహిశ్చరేత్।। 10 ।।
కర్ణస్థబ్రహ్మసూత్రం చ దివా చోదఙ్ముఖశ్చరేత్।
రాత్రౌ చేద్దక్షిణావక్త్రం* తృణం భూమౌ వినిక్షిపేత్।। 11 ।।
లేపయేద్దక్షిణం హస్తం కాష్ఠపర్ణతృణాదిభిః।
గృహీత్వా వామహస్తేన శేఫాగ్రం బాహ్యతశ్చరేత్।। 12 ।।
తీర్థం గత్వా శుచౌ దేశే మృదమాదాయ మన్త్రతః।
ఉద్ధృతాభిర్విశేషేణ మృద్భిః ప్రక్షాలనం చరేత్।। 13 ।।
సప్తభిర్గుదదేశఞ్చ శిశ్నఞ్చ త్రిభిరాచరేత్।
అన్తరాన్తరయోగేన హస్తప్రక్షాలనం చరేత్।। 14 ।।
పఞ్చభిః పాదశుద్ధిం చ ఆచామం తు సమాచరేత్।
త్రిః పిబేత్ ద్విర్మృజేచ్చైవం దశాఙ్గాని చ సంస్పృశేత్।। 15 ।।
అఙ్గులీభి ర్విశేషేణ చక్షురాద్యైస్తు సంస్పృశేత్।
మృదాలేపం తతః కృత్వా మృదా దిగ్బన్ధమాచరేత్।। 16 ।।
విష్ణుగాయత్రియా చైవ అవగాహనమాచరేత్।
ఆచామం తు తతః కృత్వా తీరదేశం సమావిశేత్।। 17 ।।
ఆపోహిష్ఠాదిభి ర్మన్త్రైః ప్రోక్షయేత్స్వశిరోపరి।
ఉదకాఞ్జలిం తతః కృత్వా ప్రాదక్షిణ్యం సమాచరేత్।। 18 ।।
తర్పయిత్వా విశేషేణ ఆచామం తు సమాచరేత్।
వస్త్రన్నిష్పీడయేత్పశ్చాత్ సావిత్రీన్తు తతో జపేత్।। 19 ।।
ఉపస్థానం తతః కృత్వాస్వగృహం సంప్రవేశయేత్।
పాదప్రక్షాలనం కృత్వా ఆచామేత్పూర్వవద్బుధః।। 20 ।।
అగ్నిం సమిన్ధయేత్పశ్చాత్ నిత్యహోమమథాచరేత్।
దివాకరోదయాత్పూర్వం నిత్యకర్మ సమాప్య చ।। 21 ।।
దేవాలయం ప్రవిశ్యాథ ప్రాదక్షిణ్యద్వయం చరేత్।

పూర్వవచ్చుద్భిరాచామం కృత్వా పూజాం సమాచరేత్।। 22 ।।

ద్వారదేశే తు సంప్రాప్తే షడఙ్గన్యాసమాచరేత్।

తాలత్రయం తతః కృత్వా ప్రబిశేద్దక్ష ఇణాజ్ఘ్రిణా।। 23 ।।

దవస్య దక్షిణే పార్శ్వే ఆసనే తు సమావిశేత్।

ఉదక్పూర్వవలనే దక్షిణాభిముఖశ్చరేత్।। 24 ।।

పశ్చిమద్వారకే విప్ర తథా కుర్యాద్విచక్షణః।

అఙ్గన్యాసం తతః కృత్వా ఛోటికాదర్శనం చరేత్।। 25 ।।

ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా రేచకాదిత్రయేణ చ।

పఞ్చోపనిషద్రై ర్మన్త్రై సంహృతిన్యాసమాచరేత్।। 26 ।।

జీవాత్మానం సమారోప్య పరస్మిన్ బ్రహ్మణి ధ్రువే।

శోషణాదిత్రయం కృత్వా అన్తరస్థో విచక్షణః।। 27 ।।

దివ్యస్థానం యథా స్థాప్య సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్।

మాతృకాన్యసనం కృత్వా తత్త్వన్యాసం సమాచరేత్।। 28 ।।

మహాభూతాదీనాం పఞ్చతన్మాత్రాణాం తథైవ చ।

న్యాసక్రమే విజానీయాత్ మనోబుద్ధ్యాదిపఞ్చకమ్।। 29 ।।

మూలమన్త్రాక్షరన్యాసం షడఙ్గం ద్వాదశన్తు వా।

మూర్ధాదిపాదపర్యన్తం సృష్టిన్యాసం ప్రకీర్తితమ్।। 30 ।।

నాభ్యాది హృదయాన్తన్తు స్థితిన్యాసం ప్రకీర్తితమ్।

పాదాది చ శిరోన్తన్తు సంహృతిన్యాసముచ్యతే।। 31 ।।

బ్రహ్మచారీ గృహస్థశఅచ యతిశ్చైవ యథాక్రమమ్?

మూర్ధా చక్షుర్ముఖఞ్చైవ నాభి గుహ్యం చ పాదుకమ్।। 32 ।।

పృథివ్యాదీనాం భూతానాం స్థానం పాదం శిరోఽపి వా।

పద్మస్థానన్తు చాన్యేషాం స్థానమేతదుదాహృతమ్।। 33 ।।

కరన్యాసం తతః కృత్వా సృష్టిసంహారపాలనైః।
దక్షిణాది తు వామాన్తం సృష్టిన్యాసం ప్రకీర్తితమ్।। 34 ।।
విపరీతేన యోగేన విపరీతముదాహృతమ్।
తర్జన్యాది కనిష్ఠాన్తం సృష్టిన్యాసం తు పశ్చిమమ్।। 35 ।।
కరన్యాసం తు పూర్వం స్యాత్ దేహన్యాసం తు పశ్చిమమ్।
ఏవం న్యాసం క్రమాత్కృత్వా మానసారాధనం చరేత్।। 36 ।।
ధ్యానార్ఘ్యగన్ధపుష్పాద్యై రుపచారై స్సమర్చయేత్।
మానసారాధానం శ్రేష్ఠం బాహ్యాపూజాఽవరా విదుః।। 37 ।।
బాహ్యన్తు నాశమాయాతి తస్మాన్మానసికం పరమ్।
ఆత్మార్థే తు తథా కుర్యాత్ పరార్థే సంప్రపూజయేత్।। 38 ।।
సాధకః సర్వశాస్త్రజ్ఞః నావిష్ణు ర్విష్ణుమర్చయేత్।
దేవోఽహం భావయేద్విద్వాన్ పఞ్చరాత్రవిశారదః।। 39 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

సదాచారవిధిర్నామ షోడశోఽధ్యాయః

--------------*****************------------

అథ సప్తదశోఽధ్యాయః

ఆరాధనవిధిం వక్ష్యే అవధారయ సాంప్రతమ్।
భృగుః--

కైర్ద్రవ్యైః పూజయేద్దేవముపచారైశ్చ కైః ప్రభో।। 1 ।।
శ్రీభగవాన్--

దీక్షితై స్సాధకైశ్చైవ తథైవ పరిచారకైః।
స్వాదూదకైశ్చ పుష్పైశ్చ గన్థై ర్నానావిధైరపి।। 2 ।।
ధూపై ర్గుగ్గులమిశ్రైశ్చ దీపై ర్వర్తి సమన్వితైః।
వస్త్రై శ్చైవోపవీతైశ్చ మాల్యై ర్నానావిధైరపి।। 3 ।।
గీతనృత్తైశ్చ వాద్యైశ్చ స్తోత్రైశ్చైవ ప్రదక్షిణైః।
వాహనై శ్చామరైశ్చైవ శఙ్ఖకాహలనాదకైః।। 4 ।।
మాత్రాభి స్తాలవృన్తైశ్చ స్నానైశ్చ కలశోదకైః।
నీరాజనై ర్దీపయుక్తై రర్ఘ్యపాద్యాదికై స్తథా।। 5 ।।

కర్పూరైశ్చైవ తామ్బూలైః గోదానై శ్శాన్తికుమ్భకైః।
భక్ష్యై ర్భోజ్యైస్తథా పేయై ర్లేహ్యైశ్చోప్యై ర్మహాదికైః॥ 6 ॥
జపైః ప్రణామై ర్ధ్యానైశ్చ హోమైశ్చైవ విశేషతః।
బలిదానైరుత్సవైశ్చ బిమ్బై ర్నానావిధైరపి॥ 7 ॥
ప్రాసాదమణ్డపైశ్చైవ పరివారసమన్వితైః।
అనన్తగరుడాద్యైశ్చ ఉత్సవాద్యై ర్విశేషతః॥ 8 ॥
మణ్డలారాధనైశ్చైవ తథా వై కుమ్భపూజనైః।
వహ్నిసంపూజనై శ్చైవ మాసపూజాసమన్వితైః॥ 9 ॥
పవిత్రారోహణేనాథ పత్రపుష్పోత్సవేన చ।
దమనారోహణై శ్చైవ తథా చైవ ఫలోత్సవైః॥ 10 ॥
ప్రాయశ్చిత్తవిధానైశ్చ తథా విష్ణ్వాదిపూజనైః।
శ్రావణ్యామర్చనై శ్చైవ పౌర్ణమాస్యద్వయార్చనైః॥ 11 ॥
శ్రీజయన్త్యుత్సవై శ్చైవ తథా కృత్తికపూజనైః।
ఆగ్రాయణై ర్విశే షేణ తథాచాధ్యయనోత్సవైః॥ 12 ॥
వసన్తోత్సవై ర్విశేషై స్తథా చైవ జ త్సవైః?

తులస్యారాధనైశ్చైవ తథా పత్రైశ్చ చమ్పకైః॥ 13 ॥
ఏతై స్సంపూజయేద్దేవ మన్యథా దోషకృద్భవేత్।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఏతై ర్ద్రవ్యైః సుపూజయేత్॥ 14 ॥
నిత్యైర్నైమిత్తికైశ్చైవ తథా కామ్యై ర్మహోత్సవైః।
ఏతత్కర్మ వినా చేత్తు రాజరాష్ట్రభయం భవేత్॥ 15 ॥
మహద్దోషమవాప్నోతి సర్వసంహారకారణమ్।
ఉపచారానథో వక్ష్యే సమాసాదవధారయ॥ 16 ॥
జ్ఞానయోగం కర్మయోగం ద్వివిధం తదుపాయకమ్।

కర్మయోగాచ్చ భగవన్ జ్ఞానయోగం ప్రజాయతే।। 17 ।।
కర్మయోగవిశేషేణ కేశవారాధనం పరమ్।
కేశవారాధనం చైవ రాజరాష్ట్రసుఖావహమ్।। 18 ।।
సర్వదుః ఖోపశమనం సర్వజ్ఞానఫలప్రదమ్।
భగవద్జ్ఞానఫలదం విష్ణుప్రీతికరం శుభమ్।। 19 ।।
దేవదేవప్రసాదేన సర్వదుః ఖక్షయావహమ్।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కేశవారాధనం చరేత్।। 20 ।।
పఞ్చశుద్ధివిధం కుర్యాత్ ప్రథమం మునిసత్తమ।
భూతశుద్ధి ర్ద్రవ్యశుద్ధిః స్థానశుద్ధి స్తథైవ చ।। 21 ।।
పాత్రశుద్ధి స్తథా పశ్చాత్ బిమ్బశుద్ధిస్తు పఞ్చమమ్।
స్నానమాచమనం చైవ దేహశుద్ధి ర్విశిష్యతే।। 22 ।।
సత్యేన ధ్యానయోగేన మనశ్శుద్ధిరిహోచ్యతే।
సత్యం భూతహితం ప్రోక్తం ధ్యానం వై విష్ణుచిన్తనమ్।। 23 ।।
మార్జనాలేపనే చైవ స్థానశుద్ధి ర్విధీయతే।
దహనాప్యాయనే చైవ క్షాలనాత్ ప్రోక్షణాదపి।। 24 ।।
ద్రవ్యశుద్ధిం విజానీయాత్ సాధకః పరమార్థవిత్।
పాత్రాణి పూతతోయేన శుద్ధం ప్రక్షాలయేత్తు వై।। 25 ।।
తిన్త్రిణీ సికతామ్బోభిః బిమ్బశుద్ధిః ప్రజాయతే।
ఏవం శుద్ధిం క్రమాత్కృత్వా భద్రపీఠం తు విన్యసేత్।। 26 ।।
వస్త్రే తు ఫలకేవాపి న్యసేదర్ఘ్యాది పాత్రకాన్।
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం స్నానీయం శుద్ధపాత్రకమ్।। 27 ।।
అగ్న్యాదిబ్రహ్మపర్యన్తమాధారోపరి విన్యసేత్।
అర్ఘ్యే గన్ధం ఫలం చైవ పాద్యే దూర్వాం తిలం తథా।। 28 ।।
ఏలాలవఙ్గమాచామే స్నానీయే చన్దనం పరమ్।

శుద్ధతోయే విశేషేణ తథైవ పరిపూజనమ్।। 29 ।।

శ్రీరర్ఘ్యస్య భవేద్దేవీ వాగీశీత్వాచమస్య చ।

పాద్యే చ పితరం దేవం స్నానీయే వరుణం తథా।। 30 ।।

సుద్ధోదకే చ శాన్తి చ పఞ్చ పాత్రస్యదేవతాః।

దహనాప్యాయనేచైవ సౌరభేయీప్రదర్శనమ్।। 31 ।।

ఛోటికాదర్శనం కుర్యాత్ గన్ధపుష్పాదిధూపకైః।

పూజయేత్ సర్వపాత్రాణి పఞ్చోపనిషద్భైః క్రమాత్।। 32 ।।

ఉదభాణ్డం సమభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పై స్తథైవ చ।

ద్వారపూజాం తతః కుర్యాత్ ద్వారస్థానే విశేషతః।। 33 ।।

ఆత్మానమర్చయిత్వా తు గురుపంక్తిం ప్రపూజయేత్।

గురుం పరం గురుం చైవ తథా సిద్ధగణ యజేత్।। 34 ।।

ద్వారపూజాం పురా విప్ర ప్రాసాదపురుషం యజేత్।

పీఠస్థదేవతాన్ సర్వాన్ గన్ధపుష్పాదిభి ర్యజేత్।। 35 ।।

ధర్మాదిచతురశ్చైవ అధర్మాదీంస్తథైవ చ।

దేదాదీంశ్చతురశ్చైవ యుగాదీంశ్చతురస్తథా।। 36 ।।

గుణత్రయం తదూర్ధ్వే తు తదూర్ధ్వే మణ్డలత్రయమ్।

ఆధారం ప్రథమం కూర్మం కాలాగ్నిం తదనన్తరమ్।। 37 ।।

అనన్తం మణికం చైవ భద్రపీఠం చ పఙ్కజమ్।

స్థానమాపూజయేత్ సర్వాన్ పరివారాంస్తథైవ చ।। 38 ।।

వాసుదేవాదికాంశ్చైవ తథా శఙ్ఖాదికాన్ పరమ్।

కుముదాది గణాన్ సర్వాన్ తథా ఇన్ద్రాదిపాలకాన్।। 39 ।।

బిష్వక్సేనగణాన్ సర్వాంశ్చాణ్డాదికపురస్సరమ్।

ఏతాన్ సంపూజయేదర్ఘ్యగన్ధపుష్పాదిధూపకైః।। 40 ।।

ఆవాహనం తతః కుర్యాత్ మూలాద్యై కర్మకౌతుకమ్।

అనేకైరుపచారైర్వా అష్టోత్తరశతైస్తు వా।। 41 ।।
చతుష్షష్టిక్రమం వాపి ద్వాత్రింశక్రమమేవ చ।
పరర్థయజనే విప్ర ఏతన్న్యూనం న కారయేత్।। 42 ।।
ఆత్మార్థే షోడశం ప్రోక్తం ద్వాత్రింశత్క్రమమేవ వా।
ఆవాహనం నమస్కారః ప్రత్యుత్థానమనన్తరమ్।। 43 ।।
పుష్పాఞ్జలిః స్వాగతోక్తిరాసనం పాదపీఠికా।
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం తత్క్రమో వక్ష్యతేఽధునా।। 44 ।।
అర్ఘ్యదానే విశేషేణ ఘణ్టాం శఙ్ఖం నినాదయేత్।
ఆవాహనే తు విప్రేన్ద్ర నిగమం వాద్యమాచరేత్।। 45 ।।
శఙ్ఖద్వయం కాహలఞ్చ శృఙ్గనాదం తథైవ చ।
పాద్యదానే తు విప్రేన్ద్ర ద్విర్దద్యాచ్చ పదామ్బుజే।। 46 ।।
వస్త్రేణ మార్జనం కృత్వా చన్దనాలేపనం చరేత్।
పుష్పం పృథక్ పృథక్ దద్యాత్ సుగన్ధం పాద్యమేవ వా।। 47 ।।
పాద్యదానే తు శఙ్ఖంస్యాదాచామం హీనశఙ్ఖకమ్।
ఆచామం తు త్రిర్దద్యాత్తు ద్విరున్మృజ్య చ సంస్పృశేత్।। 48 ।।
నేత్రం నాసాం తథా శ్రోత్రమంసయోర్ద్వితయం స్పృశేత్।
అర్ఘ్యం శిరసి విన్యస్య పాద్యం పాదామ్బుజద్వయే।। 49 ।।
ఆచామం హస్తకే దద్యాచ్చక్షురాదేస్తు తత్ర తు।
ఉన్మృజాకరణే విప్ర తిర్యఙ్మూర్ధ్ని పరామృశేత్।। 50 ।।
గన్ధానులేపనం దేయం పుష్పం శిరసి అంసయోః।
ముక్తపుష్పఞ్చ పత్రం చ బిర్దద్యాద్ద్వే పదామ్బుజే।। 51 ।।
ధూపదానం మధుపర్కం తామ్బూలం గన్ధభావితమ్।
ముద్గమాత్రప్రదానం చ పాదుకం స్నానవిష్టరమ్।। 52 ।।
మధుపర్కప్రదానే తు ఆచామం కేవలం దదేత్।

ఆసనేషు చ సర్వేషు వస్త్రతామ్బూలదానకే।। 53 ।।

పాదప్రక్షాలనే చైవ భోజనాన్తే విశేషతః।

ఆచామం కారయేన్నిత్యం వస్త్రమఞ్జనలేపనమ్।। 54 ।।

స్నానాసనం నివేద్యాథ పాదప్రక్షాలనం చరేత్।

ఆచామం స్నానశాటీం చ పునరాచామమేవ చ।। 55 ।।

దన్తధావనకం చైవ జిహ్వానిర్లేఖనం తథా।

గణ్డూషాచమనం చైవ వస్త్రమాల్యానులేపనమ్।। 56 ।।

ముఖవాసం చ తామ్బూలం తథా దర్పణపూర్వకమ్।

స్కన్ధశాటీం తథా తైలం సుగన్ధం కుసుమావృతమ్।। 57 ।।

నేత్రవస్త్రావబద్ధం చ అపూపాని నివేదయేత్।

వీజయేత్తాలవృన్తేన అభ్యఙ్గం సమ్యగాచరేత్।। 58 ।।

అపూపాదినివేద్యాన్తే ఆచామం నాగవల్లికాం।

కదలీముష్ణోకం చైవ ముఖాలేపం సమాచరేత్।। 59 ।।

చన్దనం ముఖలేపార్థం ముష్టికర్పూరభావితమ్।

తైలం బహుసుగన్ధం చ ఉదకం స్వాదు శీతలమ్।। 60 ।।

శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా ధౌతవస్త్రం ప్రదాపయేత్।

అర్ఘ్యం చ రజనీస్నానం పునః స్నానం తథైవ చ।। 61 ।।

ధౌతవస్త్రప్రదానం చ పాత్రాణాం చ ప్రకల్పనమ్।

పూజనం పూర్వవత్ కుర్యాదర్ఘ్యదానం సమాచరేత్।। 62 ।।

పాద్యమాచమనీయం చ గన్ధాలేపనమాచరేత్।

పవిత్రం చోపవీతం చ ఉత్తరాసఙ్గమేవ చ।। 63 ।।

పుష్పమాలా ధూపదానం దీపం వేదైశ్చ పాఠనమ్।

నానావిధాని స్తోత్రాణి గద్యపద్యగతాని చ।। 64 ।।

ప్రాకృతం మఙ్గలంచైవ పైశాచం మఙ్గం తథా।

గీతమఙ్గలకం చైవ నృత్తం వాద్యం తథైవ చ।। 65 ।।
సహస్రధారయా స్నానం కలశస్నానపూర్వకమ్।
ద్వాదశం నవకం వాపి యథా విత్తానుసారతః।। 66 ।।
ఘృతం పాద్యం దధి చైవ అర్ఘ్యం క్షీరమతః పరమ్।
ఆచామం గన్ధతోయం చ పఞ్చగవ్యం కషాయకమ్।। 67 ।।
యథా నవఘటే ప్రోక్తం ద్వాదశే వాధికం శృణు।
రత్నం లోహం ఫలం పుష్పం మధ్యే చ చతురః క్రమాత్।। 68 ।।
ద్రవ్యాణామప్యలాభే తు తద్వర్గైకం ప్రశస్యతే।
నిత్యే చ స్నపనే చైవ కౌతుకేనాఙ్కురార్పణమ్।। 69 ।।
నిశాచూర్ణైః స్నపనం నేష్యతే మణ్టపస్థలే

అన్త్రాన్తరయోగేన అర్ఘ్యదానం సమాచరేత్।। 70 ।।
సహస్రధారయా స్నాన మనువాకత్రయం భవేత్।
విష్ణుసూక్తాభిషేకం చ శ్రీసూక్తేన శ్రియం తథా।। 71 ।।
భూసూక్తేన భువం ప్రోక్తం స్నపనే ప్రత్యృచం భవేత్।
అష్టాక్షరేణ వా సర్వం ద్వాదశాక్షరేణ భవేత్।। 72 ।।
స్నానాన్తే భోజనాన్తే చ అలఙ్కారాసనాన్తకే।
సాయాహ్నే తు విశేషేణ నీరాజనమథాచరేత్।। 73 ।।
భ్రామయేద్ఘటదీపేన ఏకధా వా ద్విధా త్రిధా।
బహుదీపసమాయుక్తం నీరాజనపరిస్థితమ్।। 74 ।।
ద్వయం చతుర్థం షట్కం వా అష్టకం దశకం తు వా

ద్వాదశం షోడశం వాపి వింశం త్రింశమథాపి వా।। 75 ।।
ఘటదీపం విశేషేణ దీక్షితేన పరిష్కృతమ్।

అర్చయేదర్ఘ్యపుష్పాద్యై ర్దేవం తుష్ట్వా యథాక్రమమ్।। 76 ।।

భ్రామయేద్దేవదేవేశే ఆపాదతలమస్తకమ్।

ధౌతవస్త్రద్వయేనైవ శిరోగాత్రం ప్రమార్జయేత్।। 77 ।।

అధరోత్తరవస్త్రం చ శిరోవేష్టనమాచరేత్।

గీతవాద్యాదిసంయుక్తమలంకారాసనం నయేత్।। 78 ।।

అలంకారైరలం కృత్య ఆసనే చ విశేషతః।

.... .సమావిశేత్?।। 79 ।।

అర్ఘ్యాదికల్పనం కుర్యాత్ పూర్వవన్మత్రవిత్తమ।

ద్వారార్చనం తతః కుర్యాత్ పరివారార్చనం తథా।। 80 ।।

విష్వక్సేనార్చనం చైవ పీఠదేవార్చనం తథా।

అర్ఘ్యాదికం తథా కుర్యాత్ పాద్యమాచమనం తథా।। 81 ।।

ప్రతిగ్రహత్రయం ప్రోక్తం సమారాధనకర్మణి।

కర్పూరరజసాయుక్తం శరీరస్నానమాచరేత్।। 82 ।।

మృగమదం శిరస్నానం ప్రోక్తం వై విష్ణునా పురా।

గాత్రానులేపనం కుర్యాత్ తథావై మిశ్రచన్దనైః।। 83 ।।

బాహుమూలద్చయే విప్ర కృత్రిమాలేపనం భవేత్।

గన్ధై ర్నానావిధైః పుష్పై శ్శిరోబేష్టనమాచరేత్।। 84 ।।

మల్లదణ్డసమాకారం కర్ణికాకారమేవ చ।

శిరోమాల్యైరలంకృత్య బాహుమూలే ప్రలమ్బయేత్।। 85 ।।

ఉపవీతం ప్రదద్యాత్తు భూషణాని తథైవ చ।

లలాటే తిలకం కృత్వా తథా చోర్ధ్వం చ పుణ్డ్రకమ్।। 86 ।।

తామ్బూలం దర్పణం చైవ ధూపం దీపం తథైవ చ।

వాహనం చామరం ఛత్రం ధ్వజం మఙ్గలకీర్తనమ్।। 87 ।।

బేదధోషం పురాణఞ్చ శఙ్ఖకాహలనాదనమ్।

గీతం నృత్తం తథా వాద్యం మాత్రాదానపురస్సరమ్ ।। 88 ।।
ప్రదక్షిణం నమస్కార స్తథా నీరాజనం భవేత్।
భోజ్యాసనే తు దేవేశం త్రిభి ర్భాగవతైస్సహ ।। 89 ।।
పాద్యమర్ఘ్యం తథాచామం మధుపర్కమనన్తరమ్।
ఆచామం చైవ తామ్బూలం తిలగోదానమేవ చ ।। 90 ।।
అఙ్గశాటీం తథా దద్యాదర్పణం భోజనం తథా।
పాయసం చైవ ముద్గాన్నం శుద్ధాన్నం పాయసైర్యుతం ।। 91 ।।
పానకం చైవ పానీయం గణ్డూషాచమనం తథా।
వస్త్రేణ మార్జనం కృత్వా గన్ధాలేపనమాచరేత్ ।। 92 ।।
పాఞ్చరాత్రాన్ సమాహూయ అర్ఘ్యాద్యైస్సంప్రపూజయేత్।
తంత్రదానం తతః కుర్యాన్మధుపర్కపురస్సరమ్ ।। 93 ।।
మాత్రాదానం తతః కృత్వా తామ్బూలం చ నివేదయేత్।
అక్షమాలాం సమభ్యర్చ్య జపకర్మ సమాచరేత్ ।। 94 ।।
మహానసం ప్రవిశ్యాథ హోమకర్మ సమాచరేత్।
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తం సమారాధనముత్తమమ్ ।। 95 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

సమారాధనవిధిర్నామ సప్తదశోఽధ్యాయః

-------------------***************---------------

అథ అష్టాదశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

అగ్నికార్యమథో వక్ష్యే సఙ్గ్రహాన్మునిసత్తమ।
పచనాలయమాసాద్య ద్వారమభ్యర్చ్య సాధకః।। 1 ।।
చుల్ల్యాం దక్షిణతో విప్ర హోమకుణ్డం సమాచరేత్।
చతురశ్రం సమంచైవ యోనినాభిసమన్వితమ్।। 2 ।।
మేఖలాత్రయసంయుక్తం పీఠకాదిసమన్వితమ్।
కుణ్డస్య దక్షిణే పార్శ్వే ఆసనే తు సమావిశేత్।। 3 ।।
శ్రీకరం విస్తరే పార్శ్వే ఉల్లేఖనమథాచరేత్।

పూర్వాగ్రే త్రిభిరైఖైశ్చ ఉత్తరాగ్రే తథైవ చ।। 4 ।।

పూర్వాగ్రం యామ్యసౌమ్యం స్యాదుత్తరాగ్రం తు పశ్చిమమ్।

అగ్నిం సమిన్ధయేత్పశ్చాత్ ప్రాణాయామమథాచరేత్।। 5 ।।

దర్భైః పరిస్తరేత్తత్ర వాసుదేవాదిమన్త్రతః।

కుణ్డస్యోత్తరపార్శ్వే తు దర్భైస్తత్ర పరిస్తరేత్।। 6 ।।

పాత్రాణాం సాదనం కుర్యాద్వితయుగ్మేన సాధకః।

ఆజ్యపాత్రం తథా దర్వీం ప్రోక్షణీం ప్రణీతామపి।। 7 ।।

ఇధ్మం దర్వీం విశేషేణ సాధయేన్మన్త్రవిత్తమః।

ప్రోక్షణీం పురతో న్యస్య పవిత్రం తత్ర నిక్షిపేత్।। 8 ।।

పూరయేజ్జలపాత్రేణ తత్రోత్పావనమాచరేత్।

తజ్జలైః ప్రోక్షయేత్పాత్రాణ్యుత్తానం సమ్యగాచరేత్।। 9 ।।

పునశ్చ ప్రోక్షణం కుర్యాత్ ప్రణీతాం పురతో న్యసేత్।

ఉత్పావనం పూర్వవత్కృత్వా దర్భేణ చ విధానతః।। 10 ।।

లలాటసమముద్ధృత్య స్థాపయేన్మేకలోపరి।

అగ్నేరుత్తరపార్శ్వే తు బ్రహ్మకూర్చం వినిక్షిపేత్।। 11 ।।

బ్రహ్మాణమర్చయేద్విద్వాన్ అర్ఘ్యగన్ధాదిభిః క్రమాత్।

ఆజ్యపాత్రం సమాదాయ ఆజ్యం నిక్షిప్య సాధకః।। 12 ।।

అగ్నేరుత్తరపరార్శ్వే తు అఙ్గారాన్విభజేత్తతః।

విభజ్యోర్ధ్వే ప్రతిష్ఠాప్య దర్భానాదీపయేత్తతః।। 13 ।।

దర్భాగ్రౌ తత్ర నిక్షిప్య పునరాదీప్య దర్శయేత్।

ఆజ్యపాత్రం సముద్ధృష్య అఙ్గారాన్ సహయోజయేత్।। 14 ।।

ఆదాయ పురతో న్యస్య ఉత్పావనం సమ్యగాచరేత్।

కూర్చమగ్రే వినిక్షిప్య సౌరభేయీం ప్రదర్శయేత్।। 15 ।।

దర్వీమాదాయ సవ్యేన అపసవ్యేన దర్భకమ్।

త్రిధా సన్తాపయేద్విద్వాన్ దర్భానగ్నౌ వినిక్షిపేత్।। 16 ।।
పరిధిం విన్యసేద్విప్ర ఆజ్యం దక్షిణముత్తరే।
పరిషేచనం క్రమాత్ కృత్వా ఊర్ధ్వం విన్యస్య కోణయోః।। 17 ।।
అనుయాజన్న్యసేద్విద్వాన్ ప్రణీతాం ముఖమధ్యమే।
ఇధ్మహోమం తతః కృత్వా ఆఘారం జుహుయాత్తతః।। 18 ।।
అనిలాద్యగ్నిపర్యన్తమాఘారం ప్రథమం హువేత్।
నైర్ఋుతాదీశ పర్యన్తమాఘారం తు ద్వితీయకమ్।। 19 ।।
అగ్నేస్సవ్యాపసవ్యే తు అగ్నేస్సోమేన హూయతే।
దేవీం దేవం తతో దద్యాదృతుసఙ్గమనం పరమ్।। 20 ।।
ఉభాభ్యామపి సఞ్జాతమగ్నిం చ పరిచిన్తయేత్।
హోమాన్తాదిక్రియాం? కృత్వా ఆజ్యేన ద్విజసత్తమ।। 21 ।।
సమిదాజ్యేన చరుణా ప్రత్యేకం షోడశాహుతీః।
జిహ్వాహోమం తతః కృత్వా జ్ఞాత్వా శక్తిం చ హోమయేత్।। 22 ।।
నిత్యహోమం విశేషేణ క్రమాద్వక్ష్యే విశేషతః।
అగ్నిం సమిన్ధయేత్పశ్చాత్ ప్రాణాయామం చ కారయేత్।। 23 ।।
పరిషేచనం క్రమాత్కృత్వా అగ్నిం ధ్యాత్వా సమర్చయేత్।
సమిదాజ్యేన చరుణా యద్వా ఆజ్యేన వా భవేత్।। 24 ।।
మూలమన్త్రత్రయేణైవ త్రిర్ద్వైః పరిహోమయేత్।
ద్వాదశాష్టాహుతీర్వాపి బలిం దద్యాత్సమన్తతః।। 25 ।।
ఆత్మనః పురతశ్చైవ పితౄణాం పిణ్డమాచరేత్।
దర్భైః పరిస్తరేత్పశ్చాత్ కబలత్రయమాచరేత్।। 26 ।।
పితృమాతృగణాభ్యాం వై విశ్వేదేవా అనన్తరమ్।
కబలత్రితయం దద్యాద్వామహస్తేన దేశికః।। 27 ।।
జలపూర్వం ప్రదద్యాత్తు పశ్చాద్వై పరిషేచనమ్।

పితౄణాం సంవిభాగేన దేవదేవః ప్రసీదతి।। 28 ।।

దేవదేవప్రసాదేన సర్వసిద్ధికరం భవేత్।

బలికార్యం ప్రవక్ష్యామి సమాసాదవధారయ।। 29 ।।

బలిఞ్చ పూర్వతః కృత్వా పశ్చాదుత్సవమాచరేత్।

చరుపాత్రం చ పుష్పఞ్చ ఘణ్టాం వై ధూపపాత్రకమ్।। 30 ।।

బలిదానే విశేషేణ శఙ్ఖభేరీరవాకులైః।

గర్భద్వారాది పీఠాన్తం బలిం దద్యాద్విచక్షణః।। 31 ।।

కుముదాది గణానాం చ ఇన్ద్రాదీనాం పృథక్ పృథక్।

ముష్ట్యా పరిమితై ర్ద్రవ్యైః త్రిర్దద్యాత్ బలికర్మణి।। 32 ।।

పూర్వమభ్యర్చ్య చార్ఘ్యాద్యై ర్జలపూర్వం వినిక్షేపేత్।

ఘణ్టాశబ్దేన సంయుక్తం బలివాద్యేన సంయుతమ్।। 33 ।।

చణ్డం చైవ ప్రచణ్డం చ శఙ్ఖపద్మనిధీంస్తథా।

భద్రం చైవ సుభద్రం చ తథా ధాతృవిధాతృకౌ।। 34 ।।

జయం చ విజయం చైవ తత్తద్ద్వారేషు పూజయేత్।

శఙ్ఖం చక్రం గదాం పద్మం ముసలం ఖడ్గమేవ చ।। 35 ।।

శార్ఙ్గం చ వనమాలాం చ అన్తరావరణే స్థితాన్।

కుముదం కుముదాక్షఞ్చ పుణ్డరీకం చ వామనమ్।। 36 ।।

శఙ్కుకర్ణం సర్వనేత్రం సుముఖం సుప్రతిష్ఠితమ్।

ఇన్ద్రమగ్నిం యమం చైవ నిర్ఋతిం వరుణం తథా।। 37 ।।

వాయుం సోమం తథైశానం తృతీయావరణే స్థితమ్।

విశ్వేశ్వరం చ దిగ్భాగే క్షేత్రపాలబలిం దదేత్।। 38 ।।

పీఠోపరి విశేషేణ సర్వభూతబలిం క్షిపేత్।

ఏవం దత్వా విధానేన నిత్యోత్సవమథాచరేత్।। 39 ।।

బలిబిమ్బం సమాదాయ యానమారోప్య దేశికః।

ఛత్రచామరసంయుక్తం బహూదీపసమన్వితమ్ ।। 40 ।।
అనేకైః పరికరైర్యుక్తం గీతవాద్యసమన్వితమ్ ।
ఆనయేద్దేవదేవేశం ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్ ।। 41 ।।
ఏకధా వా ద్విధా వాపి త్రిధా వాపి పరిభ్రమేత్ ।
బలిపీఠం పరిభ్రామ్య పూర్వపార్శ్వే స్థితిం చరేత్ ।। 42 ।।
గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ శ్రావయేద్దేవదేవకమ్ ।
గమయేన్మన్దిరం ప్రాజ్ఞో మణ్డపే సన్నివేశయేత్ ।। 43 ।।
పూజయేచ్చ నివేద్యాన్త మర్ఘ్యగన్ధాదినా తథా ।
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం గన్ధం పుష్పం చ ధూపకమ్ ।। 44 ।।
దీపం నివేదనఞ్చైవ తామ్బూలం గీతవాద్యకమ్ ।
స్వస్థానే సన్నివేశ్యాథ విష్వక్సేనం ప్రసాదయేత్ ।। 45 ।।
అర్ఘ్యాదిదీపపర్యన్తం పూజయిత్వా విచక్షణః ।
నివేద్యస్యైకపాత్రం తు విష్వక్సేనాయ దాపయేత్ ।। 46 ।।
తచ్ఛేషం దేవతావృన్దై ర్భుక్తమన్యో న సంస్పృశేత్ ।
ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా ప్రణిపత్య జనార్దనమ్ ।। 47 ।।
స్వగృహే సంప్రబిశ్యాథ అనుయాగం సమాచరేత్ ।
ఆచార్యే భోజనాధీనే దేవపూజా చ నిష్ఫలా ।। 48 ।।
యథాచాగ్నిముఖే భుఙ్క్తే దేవకారిముఖే హరిః ।
ఆచార్యే సుప్రసన్నే తు దేవదేవః ప్రసీదతి ।। 49 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

అగ్నికార్యబలిప్రదానవిధిర్నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః

-------------------*************-------------------

అథ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

భృగుః--

స్నపనం శ్రోతుమిచ్ఛామి దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః

కాలం బ్రూహి మమ బ్రహ్మన్ ద్రవ్యాణాం విస్తృతీం క్రమాత్। 1 ॥
శ్రీభగవాన్--

స్నపనం తే ప్రవక్ష్యామి విస్తరేణ తవానఘ

స్నపనం ద్వివిధం ప్రోక్తం పరాపరవిభేదతః॥ 2 ॥
పరం తు త్రివిధం ప్రోక్త మపరం ద్వాదశం భవేత్।
సహస్రం తదర్ధకఞ్చ తదర్ధన్తు తదర్ధకమ్॥ 3 ॥
త్రిప్రకారం మయా ప్రోక్తం పరంచైవ విశేషతః।
ఏకం త్రయం తథా పఞ్చ నవకం ద్వాదశం తథా॥ 4 ॥
సప్తదశం పఞ్చవింశం షట్త్రింశచ్చ నవోత్తరమ్।
చత్వారింశద్విశేషేణ అశీత్యేకాదశం క్రమాత్॥ 5 ॥
అష్టోత్తరశతం చైవ ఏవం ద్వాదశకం భవేత్।
అయనే విషువే చైవ పౌర్ణమాస్యద్వయేఽపి చ॥ 6 ॥
ద్వాదశ్యాం తు విశేషేణ శ్రవణే జన్మఋక్షకే।
అభిషేకదినేవాపి దమనారోహణాదికే॥ 7 ॥
ఉత్సవాద్యన్తకాలే తు పుష్పయాగే విశేషతః।
పవిత్రారోహణే చైవ తావత్ పుష్పఫలోత్సవే॥ 8 ॥

చతుః స్థానార్చనే చైవ అనావృష్టివిధౌ తథా।

దుర్నిమిత్తే చ సంజాతే దుర్భిక్షే వ్యాధిపీడనే।। 9 ।।

విశేషయజనే చైవ ద్రవ్యాణాం పూరణేఽపి చ।

స్నపనం కారయేద్విద్వానన్యథా దోషకృద్భవేత్।। 10 ।।

సువర్ణం రజతం వాపి తామ్రం మృణ్మయ మేవ వా।

పక్వబిమ్బఫలాకారం మృణ్మయం దోషవర్జితమ్।। 11 ।।

ఆఢకంచోత్తమం ప్రోక్తం తదర్ధం మధ్యమమం భవేత్।

తదర్ధమధమం ప్రోక్తం వివిధం కారయేద్బుధః।। 12 ।।

తద్వయం కరకం ప్రోక్తం తద్వయం కుమ్భముచ్యతే।

తద్వయం తు మహాకుమ్భమేతన్మానం ప్రకీర్తితమ్।। 13 ।।

మానేన నిశ్చితం సర్వం తస్మాన్మానం హి పూరకమ్।

మృత్కుమ్భే సూత్రవేష్టం స్యాల్లోహే తు పరివర్జయేత్।। 14 ।।

వస్త్రం కూర్చం శరావం చ ద్రవ్యం సామాన్యకం భవేత్।

స్నపనం ద్వివిధం ప్రోక్తం కర్మాఙ్గం కేవలం భవేత్।। 15 ।।

కర్మాఙ్గే తు విశేషేణ నాఙ్కురం కౌతుకం భవేత్।

కేవలే తు విశేషేణ అఙ్కురం కౌతుకం భవేత్।। 16 ।।

కర్మాఙ్గముత్సవాద్యేషు విషువాద్యేషు కేవలమ్।

మణ్డపాలంకృతిం కుర్యాత్ ప్రతిష్ఠాకర్మవద్ద్విజః।। 17 ।।

కేవలే తు హి విప్రేన్ద్ర చతుస్స్థానార్చనం చరేత్।

మణ్డలం కారయేద్ధీమాన్ యజమానేచ్ఛయా తతః।। 18 ।।

మణ్డపస్యోత్తరే పంక్తౌ కుమ్భమణ్డలకుణ్డలమ్।

పూర్వాది పశ్చిమాన్తే తు క్రమేణైవ ప్రకల్పయేత్।। 19 ।।

మణ్డపస్య తు మధ్యే తు కలశస్థాపనం చరేత్।

బిమ్బసంస్థాపనం పూర్వం సూత్రపాతం సమాచరేత్।। 20 ।।

కలశస్యానురూపేణ ఏకద్విత్రితయేఽపి వా।
నవకాదిషు విప్రేన్ద్ర సూత్రపాతం సమాచరేత్।। 21 ।।
కోష్ఠకోణే విశేషేణ వ్రీహిప్రస్థం ప్రపూరయేత్।
కలశాధివాసనం కుర్యాత్ పశ్చిమే కలశాస్పదే।। 22 ।।
మార్గత్రయం తథా కృత్వా వ్రీహీనాస్తీర్య తణ్డులైః।
దర్భైః పరిస్తరేత్తత్ర ప్రాఙ్ముఖః పరమేష్ఠినా।। 23 ।।
తస్యోపరి న్యసేత్కుమ్భాన్ పురుషేణైవ దేశికః।
శోషణాదిక్రియాం కృత్వా అర్ఘ్యాద్యైః పరిపూజయేత్।। 24 ।।
అధోముఖాన్ న్యసేత్కుమ్భాన్ విశ్వేనైవ తు దేశికః।
అక్షతాన్వికిరేత్పశ్చాత్ నివృత్తిమన్త్రేణ?మన్త్రవిత్।। 25 ।।
దర్భానుపరి సంస్తీర్య సర్వమన్త్రేణ మన్త్రవిత్।
వాససాచ్ఛాదయేత్పశ్చాత్ బలిం దద్యాత్ సమన్తతః।। 26 ।।
ద్రవ్యాధివాసనం కుర్యాత్ తత్కాలే దేశికోత్తమః।
ద్రవ్యాధివాసనే విప్ర సంపాతాజ్యేన సేచయేత్।। 27 ।।
ఏతత్కర్మ విశేషేణ సర్వసామాన్యకం భవేత్।
అఙ్కురం కౌతుకం చైవ తథా కుమ్భాధివాసనమ్।। 28 ।।
కర్మారమ్భదినాత్పూర్వం సద్యో వా సకలం చరేత్।
ద్వారపూజావిధిం చైవ పుణ్యాహం చైవ కారయేత్।। 29 ।।
కుమ్భమణ్డలబిమ్బాగ్నిపూజనం తదనన్తరమ్।
కలశస్నపనం చైవ చూర్ణస్నాన మనన్తరమ్।। 30 ।।
శుద్ధస్నానం తతః కుర్యాత్ రజనీస్నానమేవ చ।
సహస్రధారయా స్నానం నీరాజనమనన్తరమ్।। 31 ।।
మణ్డపాసనకార్యఞ్చ భోజ్యాసనమతః పరమ్।
పూర్ణాహుతిం తతః కుర్యాత్ బలిం దద్యాత్ సమన్తతః।। 32 ।।

ఏతత్కర్మ క్రమాత్ప్రోక్తమస్మిన్ భద్రమయే ప్రభో!

ఏకబేరవిధానేతు తత్రైవ స్నపనం భవేత్।। 33 ।।
బహుబేరవిధానే తు స్నపనే స్నపనం భవేత్।
ఉత్సవే తు తథాభావే తథాభావే తు కౌతుకే।। 34 ।।
లేపభిత్తిపటస్థే తు కర్మార్చాయాం సమాచరేత్।
దర్పణే తదభావే తు తదభావే తు కూర్చకే।। 35 ।।
కర్మాఙ్గస్నపనే విప్ర ఉత్సవే సర్వమాచరేత్।
అథ ద్రవ్యనామ---

ద్రవ్యన్యాసమథో వక్ష్యే సమాసాదవధారయ।। 36 ।।
ఉదకుమ్భే ఘృతం ప్రోక్తం పఞ్చగవ్య మథాపి వా।
కేవలం గన్ధపుష్పం వా నిక్షిపేత్తన్త్రవిత్తమః।। 37 ।।
తృతీయే తు విశేషేణ పత్రం పుష్పం ఫలం భవేత్।
పఞ్చకుమ్భే తు విప్రేన్ద్ర పఞ్చగవ్యమథో భవేత్।। 38 ।।
గన్ధపుష్పఫలం చైవ పత్రం ధాన్యం తథైవ చ।
పఞ్చగవ్యమథోవాపి నవకే వక్ష్యతేఽధునా।। 39 ।।
ఘృతాదికమథో వాపి నవరత్నోదకం తు వా।
నవగన్ధాదికం వాపి ద్వాదశే వక్ష్యతేఽధునా।। 40 ।।
ద్విధా వాథ త్రిధావాపి చతురాదిఘృతాదికమ్।
ధాత్రాఫలోదకఞ్చైవ లోధ్రతోయమనన్తరమ్।। 41 ।।
రక్తచన్దనతోయం చ రజనీనీరముత్తమమ్।
గ్రన్థీఫలవచాశ్వత్థ తోయం తతః తృణోదకమ్।। 42 ।।
ప్రియఙ్గువారి తదను మౌఞ్జీజలమతః పరమ్।

సిద్ధార్థం యవతోయం చ సర్వౌధిజలం తథా।। 43 ।।

పత్రపుష్పోదకం చైవ ద్వాదశైతే ప్రకీర్తితాః।

అథ సప్తదశే కుమ్భే ద్రవ్యం వక్ష్యే యథాక్రమమ్।। 44 ।।

ఘృతముష్ణోదకం చైవ రత్నవారి ఫలోదకమ్।

లోహమ్మార్జనగన్ధం చ అక్షతం చ యవోదకమ్।। 45 ।।

పాద్యమర్ఘ్యం తథాచామం పఞ్చగవ్యం తథా దధి।

పయో మధు కషాయం చ క్రమాత్సప్తదశం భవేత్।। 46 ।।

పఞ్చవింశతి కుమ్భేషు ద్రవ్యన్యాసమథోచ్యతే।

తన్మధ్యే నవకే విప్ర ఘృతాదీన్ పరినిక్షిపేత్।। 47 ।।

ఘృతం పాద్యం దధి చైవ అర్ఘ్యం క్షీర మతః పరమ్।

ఆచామం గన్ధతోయం చ పఞ్చగవ్యం కషాయకమ్।। 48 ।।

ధాత్రీఫలోదకఞ్చైవ క్రమాద్ద్రవ్యం వినిక్షిపేత్।

షట్త్రిశత్కలశే బ్రహ్మన్ ద్రవ్యన్యాసం ప్రచక్షతే।। 49 ।।

ద్రవ్యాణాం నవకం ప్రోక్తం షట్త్రింశత్కలశే పరమ్।

ఘృతాది నవకం వాపి గన్ధాది నవకం తు వా।। 50 ।।

చన్దనం కుఙ్కుమంచైవ కర్పూరమగరుం తథా।

ఏలాలవఙ్గతక్కోల ముశీరం కోష్ఠమేవ చ।। 51 ।।

ఏకోనపఞ్చాశత్కలశే ద్రవ్యన్యాసం బ్రవీమి తే।

ప్రధానసప్తదశకం ద్రవ్యయోగం క్రమేణ చ।। 52 ।।

మధ్యకుమ్భే నవం చైవ కేవలం క్షీరమేవ వా।

మహాది కుమ్భషట్కే చ ఘృతమేకం ప్రపూరయేత్।। 53 ।।

విదిక్కోణచతుష్కేషు దధి చైవ ప్రపూరయేత్।

ఏకాశీతిఘటే బ్రహ్మన్ ద్రవ్యన్యాసక్రమం శృణు।। 54 ।।

అత్రసప్తదశం శ్రేష్ఠం ద్రవ్యన్యాసం క్రమేణ తు।

ఘృతాదిద్రవ్యసఙ్ఘం వా కేవలం క్షీరమేవ వా।। 55 ।।
ఘృతం వా కేవలం విప్ర అష్టోత్తరశతం శృణు।
ద్వాత్రింశకద్రవ్యం తేషు మధ్యే చైవ చతుష్టయే।। 56 ।।
గన్ధం పుష్పం ఫలం చైవ మూలం పత్రం తథాఙ్కురమ్।
హ్రస్వమణ్డలకంచైవ దీర్ఘస్తంబకమేవ చ।। 57 ।।
అథ దీర్ఘం చ తచ్చక్రనవకం పరికీర్తితమ్।
చన్దనం కుఙ్కుమం చైవ కర్పూరం హిమతోయకమ్।। 58 ।।
చతుర్మధ్యమకుమ్భేషు ఆగ్నేయాదిషు విన్యసేత్।
శతపత్రం తథా జాతిర్మల్లికాబకులం భవేత్।। 59 ।।
పూర్వద్వాదశకే విప్ర మధ్యే వై దర్పణే న్యసేత్।
కదలీపనసం చైవ లికుటం చైవ దాడిమమ్।। 60 ।।
ఆగ్నేయద్వాదశే కుమ్భే న్యసేన్మధ్యే తు పూర్వవత్।
కర్పూరం చైవ హ్రీబేరముశీరం చ హరిద్రకా।। 61 ।।
యామ్యే ద్వాదశకే విప్ర మధ్యే కుమ్భచతుష్టయే

తులసీబిల్వపత్రఞ్చ తథావై దన్తికాద్వయమ్।। 62 ।।
నైర్ఋతే విన్యసేత్పాత్రే వారుణే చాఙ్కురం భవేత్।
దూర్వాఙ్కురం సటా భద్రా విష్ణుక్రాన్తిర్మహీ గజమ్।। 63 ।।
మారుతే స్వబలం వక్ష్యే శైవాల మగరుం తథా।
పూర్వమాథర్వికఞ్చైవ సౌమ్యే చైవ ప్రచక్షతే।। 64 ।।
పున్నాగం పాటలం చైవ చూతమారగ్వధం తథా।
ఈశాన్యే వక్ష్యతే బ్రహ్మన్ క్రముకం నాలికేరకమ్।। 65 ।।
తాలం వై రోలక్రముకంమధ్యమేషు పదేషు చ।
అపరైకాదశం ప్రోక్తం పరే త్రివిధముచ్యతే।। 66 ।।

సహస్రం చ తదర్ధం చ తదర్ధం చ త్రయం భవేత్।
ఏకాదశఘటే? వక్ష్యే విస్తరేణ తవానఘ।। 67 ।।
ఏకఞ్చ మధ్యమే స్థాప్య యమే చ తు చతుష్టయమ్।
పఞ్చమం దిక్చతుష్కే చ మధ్యే చైకం ప్రశస్యతే।। 68 ।।
నవకే దిగష్టకే ప్రోక్తం మధ్యమే ద్వాదశం శృణు।
అష్టదిగష్టకం ప్రోక్తం మధ్యే చైవ చతుష్టయమ్।। 69 ।।
సప్తదశక్రమే విప్ర మధ్యమం నవకం భవేత్।
తద్బహి శ్చాష్టదేశేషు అష్టకుమ్భాఞ్చ విన్యసేత్।। 70 ।।
పఞ్చవింశఘటే విప్ర మధ్యమే నవకే న్యసేత్।
బహిష్షోడశకుమ్భం స్యాత్ షట్త్రింశత్కలశం శృణు।। 71 ।।
చతుష్టయం చతుర్దిక్షు నవకోష్ఠేషు విన్యసేత్।
శృణు గుహ్యమనా విప్ర చత్వారింశన్నవోత్తరమ్।। 72 ।।
నవకం మధ్యమే స్థాప్య అష్టదిక్పంచకం భవేత్।
ఏకాశీతిఘటే విప్ర తత్క్రమం సంప్రచక్షతే।। 73 ।।
నవకం నవకం బ్రహ్మన్ నవపంక్తిషు విన్యసేత్।
అష్టోత్తరశతే బ్రహ్మన్ స్థాపనక్రమ ఉచ్యతే।। 74 ।।
ద్వాదశ ద్వాదశ బ్రహ్మన్ నవ పంక్తిషు విన్యసేత్।
సహస్రకలశే బ్రహ్మన్ స్థాపనక్రమ ఉచ్యతే।। 75 ।।
క్షేత్రమధ్యమదేశేషు అష్టాదశ ఘటాన్ న్యసేత్।
నవకోష్ఠేషు విప్రేన్ద్ర ద్వితయం ద్వితయం న్యసేత్।। 76 ।।
తద్బహిస్త్వష్టదేశేషు పఞ్చకం పఞ్చకం న్యసేత్।
అష్టోత్తరశతే కుమ్భే తద్బహిశ్చ దిగన్తరే।। 77 ।।
ద్వాదశ ద్వాదశ బ్రహ్మన్ నవపంక్తిషు బిన్యసేత్।
అష్టోత్తరశతేనైవ పరితోదిక్షు విన్యసేత్।। 78 ।।

ఏవ మష్టాదశైః కుంభైః చతుష్షష్ఠ్యధికే ద్విజ।
అష్టోత్తరశతే కుమ్భే ప్రత్యేకం నవపంక్తిషు।। 79 ।।
బ్రహ్మాదీశానపర్యన్తం పాక్తౌ పంక్తౌ చ విన్యసేత్।
శేషం షట్త్రింశకం కుమ్భం నిశాచూర్ణైశ్చ పూరయేత్।। 80 ।।
ద్విప్రకారం మయా ప్రోక్తం సహస్రఘటవేశనే।
పఞ్చాశచ్చచ ఘటే విప్ర స్థాపనం కథ్యతేఽధునా।। 81 ।।
అష్టోత్తరశత మధ్యే పరితశ్చాష్టదిక్షు చ।
ఏకోనపఞ్చాశద్విప్ర తత్తద్దిక్షు చ విన్యసేత్।। 82 ।।
చతుశ్శతైశ్చ కుమ్భైశ్చ అష్టకుమ్భవిహీనకే।
పఞ్చాశద్విశతానాం చ కుమ్భానాం స్థాపనం శృణు।। 83 ।।
క్షేత్రేషు చ చతుర్మధ్యే చత్వారింశన్నవోత్తరమ్।
తద్బహిశ్చాష్టకుమ్భేషు పఞ్చవింశతికం న్యసేత్।। 84 ।।
శతద్వయఞ్చ పరితశ్చైకచూర్ణఘటం? భవేత్।
ద్రవ్యన్యాస మథో వక్ష్యే సహస్రకలశేషు చ।। 85 ।।
మధ్య అష్టాదశే కుమ్భే నవరత్నం వినిక్షి పేత్।
ద్వన్ద్వద్వన్ద్వప్రయోగేన విన్యసేచ్చ ఘటద్వయే।। 86 ।।
చత్వారింశద్ఘటే బాహ్యే చైకైకం మౌక్తికం న్యసేత్।
అష్టోత్తరశతే చైన్ద్రే మూలేన పరిపూరయేత్।। 87 ।।
హ్రీబేరఞ్చైవ కర్పూరముశీరం రజనీం తథా।
మధ్యే కుమ్భచతుష్కేషు విన్యసేత్పావకాన్వితమ్?।। 88 ।।
బహిరష్టఘటే విప్ర హ్రీబేరం పరితో న్యసేత్।
తద్బహి శ్చాష్టదేశేషు ద్రవ్యన్యాసం వదామి తే।। 89 ।।
రజనీద్వితయఞ్చైవ శృఙ్గివేర ముశీరకమ్।
ఉత్పలత్రితయంకాన్తం కర్పూరం చాష్టకం భవేత్।। 90 ।।

అష్టద్వాదశ కుమ్భే తు ప్రీతిద్రవ్యన్తు విన్యసేత్।
పావకేష్టశతే మధ్యే చతుష్కం పత్రకే న్యసేత్।। 91 ।।
తులసీద్వితయఞ్చైవ తథా దమనికాద్వయమ్।
పావకాది వినిక్షిప్య శేషం వై తులసీదలమ్।। 92 ।।
బహిరష్టపదే విప్ర పత్రవృన్దం వదామి తే?

అశ్వత్థోదుమ్బరవటప్లక్షన్యగ్రోధమేవ చ।। 93 ।।
చూతం బిల్వఞ్చ వకులం క్రమాత్తత్రైవ నిక్షి పేత్।
యామ్యాష్టకే శతే విప్ర ద్రవ్యన్యాసం ప్రచక్ష్యతే।। 94 ।।
మధ్యమే తు చతుష్కుమ్భే చమ్పకం వకులం తథా।
మాలతీ శతపత్రఞ్చ ఆగ్నేయాదిషు విన్యసేత్।। 95 ।।
బహిరష్టఘటే విప్ర విన్యసే చ్చతపత్రికామ్।
తద్బహి శ్చాష్టదేశేషు పుష్పపూరం విధీయతే।। 96 ।।
నన్ద్యావర్తఞ్చ పున్నాగం మాలతీ మాధవం తథా।
ఉత్పలత్రితయఞ్చైవ కేతకీచారకం భవేత్।। 97 ।।
ఏకైకం పూరయేత్ సర్వాన్ కుమ్భే కుమ్భే పృథక్ పృథక్।
నైర్ఋతే చాష్టకే బ్రహ్మన్ ఫలవృన్దం వదామి తే।। 98 ।।
కదలీపనసఞ్చైవ మాతృచూతం? తథైవ చ।
మధ్యమే తు చతుష్కుమ్భే పూర్వకం విన్యసేత్ క్రమాత్।। 99 ।।
తద్బహి శ్చాష్టకుమ్భేషు విన్యసేత్ కదలీఫలమ్।
బహిరైన్ద్రాదియోగేన ఫలపూరం వదామి తే।। 100 ।।
లికుచం వకులం చైవ దాడిమం మాతులుఙ్గకమ్।
పారావతం చామలకం నవాఙ్గం విశ్వమేవ చ।। 101 ।।
ఏతద్ద్రవ్యం క్రమేణైవ పూరయేత్ పూర్వవత్ క్రమాత్।

వారుణే కేవలం క్షీరం కేవలం ఘృతమేవ చ।। 102 ।।
వాయవ్యే సంప్రవక్ష్యామి చన్దనం కుఙ్కుమం తథా।
కర్పూరమగరుఞ్చైవ చతుష్కం విన్యసేత్క్రమాత్।। 103 ।।
పరితశ్శిష్టకుమ్భేషు కేవలం చన్దనోదకమ్।
బహిః పూర్వాదికే విప్ర క్రమాద్ద్రవ్యమథోచ్యతే।। 104 ।।
మురమాఞ్జిష్ఠకర్పూరం కోష్ఠం వా చమ్పకం తథా?

ఏలాలవఙ్గతక్కోలం క్రమాద్ద్రవ్యం ప్రకీర్తితమ్।। 105 ।।
సౌమ్యే ద్వాదశకుమ్భేషు క్షీరమేకం ప్రపూరయేత్।
తద్వచ్చాష్టమదశేషు క్రమాద్ద్వ్యం ప్రచక్ష్యతే।। 106 ।।
గోమూత్రం గోమయఞ్చైవ దధి తక్రం తథైవ చ।
తైలం సర్షపతైలం చ నాలికేరం ఘృతం గులమ్।। 107 ।।
ఈశానకస్థ కుమ్భేషు క్రమాద్ద్రవ్యం నిబోధ మే।
గులతోయం చేక్షుతోయం శర్కరోదకమేవ చ।। 108 ।।
పుణ్యేషు సాధకం చైవ చతుష్కుమ్భేషు విన్యసేత్।
తద్బీజాష్టకకుమ్భేషు ఇక్షుసారం ప్రపూరయేత్।। 109 ।।
బహిః పూర్వాదికుమ్భేషు క్రమాద్ద్రవ్యం నిబోధ మే।
తిలం లాజం చ ముద్గం చ వ్రీహిమాషవచాస్తథా।। 110 ।।
గోధూమం చ ప్రియఙ్గుం చ క్రమాత్కుమ్భేషు నిక్షిపేత్।
సహస్రమూర్తిమన్త్రేణ స్నాపయేత్పురుషోత్తమమ్।। 111 ।।
ఋుగ్యజుస్సామాథర్వాద్యైః స్నపయేత్కలశం పరమ్।
అష్టాక్షరేణ వా సర్వం ద్వాదశాక్షరతోపి వా।। 112 ।।
పూర్వాదిసోమపర్యన్త ముద్ధారక్రమ ఇష్యతే।
ఆగ్నేయాదీశపర్యన్త ముద్ధారంతు ద్వితీయకమ్।। 113 ।।

పూర్వాదిమధ్యపర్యన్తం సర్వస్యోర్ధ్గహణం భవేత్।
కేవలం క్షీరమేకాఙ్గం ఘృతం వా సంభవంభవేత్।। 114 ।।
నాలికేరజలైర్వాపి కైవలన్తు సహస్రకమ్।
సహస్రార్ధఘటే వక్ష్యే ద్రవ్యన్యాసం క్రమేణ తు।। 115 ।।
ఘృతం గన్ధం తథా పుష్పం పత్రం మూలం ఫలం తథా।
పఞ్చగవ్యం తథా క్షీరం బ్రహ్మద్ర్యేశానపశ్చిమమ్?।। 116 ।।
ఈశానే దధి విన్యస్య స్నాపయేత్పురుషోత్తమమ్।
అధమం స్నపనం వక్ష్యే ద్రవ్యన్యాసక్రమేణ తు।। 117 ।।
మధ్యకుమ్భేషు సర్వేషు క్షీరమేకం ప్రపూరయేత్।
బహిశ్చాష్టపదే విప్ర పఞ్చవింశతిసంఖ్యకే।। 118 ।।
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం తక్రం దధి ఘృతం మధు।
కషాయఞ్చ క్రమాత్ప్రోక్తం మృద్ధనం పూర్వవద్భవేత్।। 119 ।।
ద్రవ్యాణామప్యలాభే తు తద్భాగైకం ప్రశస్యతే।
ద్రవ్యాణాం విష్ణుదైవత్యం చక్రికాణాం తు గారుడమ్।। 120 ।।
సూత్రాణాం శేషదైవత్యం పాత్రాణాం ఫణిరాజకమ్?।
కూర్చేషు బ్రహ్మదైవత్య మాధారే ధర్మదైవతమ్।। 121 ।।
వాససాం వాసవో దైవం సర్వేషాం విష్ణుదైవతమ్।
యస్స్నాపయతి దేవేశం ద్రవ్యయుక్తఘటై ర్నర।। 122 ।।
సర్వపాపవినిర్ముక్త స్స యాతి బ్రహ్మణః పదమ్।
సోఽతులాం శ్రియ మాప్నోతి సర్వతీర్థఫలం లభేత్।। 123 ।।
సర్వయజ్ఞఫలఞ్చైవ సర్వదానఫలం భవేత్।
సంసారేణ ప్రతీయాతి నాత్ర కార్యా విచారణా।। 124 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

స్నపనవిధిర్నామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః।

------------------**************---------------

అథ వింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

ఉత్సవం సంప్రవక్ష్యామి విస్తరేణ తవానఘ

సవస్త్వమఙ్గలం విద్ధి ఉత్సవస్తన్నివర్తకః।। 1 ।।
నిత్యో నైమిత్తికః కామ్య ఉత్సవ స్త్రివిధో భవేత్।
ప్రతిసంవత్సరే మాసి క్రియతే స తు నిత్యకః।। 2 ।।
నిమిత్తే సతి సంజాతే సతు నైమిత్తికౌ భవేత్।
భృగుః--

భూతాదిదర్శనే చైవ దుర్భిక్షే వ్యాధిపీడనే।। 3 ।।
పరచక్రప్రవేశే చ వ్యోమ్ని నేమిస్వనే తథా।
దివ్యదున్దుభినిర్హ్రాదే వాలమీనస్య దర్శనే।। 4 ।।
దర్శనే సురచాపస్య పూర్వభాగే తథా నిశి।
అపరే మధ్యమే వాపి ఉల్కాపాతే విశేషతః।। 5 ।।
ఆలయస్య చాగ్నినా దాహే ప్రాసాదపతనే తథా।
ప్రాకారగోపురాదీనాం చైత్యవృక్షాదిపాతనే।। 6 ।।
వల్మీకాది సముత్పన్నే మధుప్రాప్తే తు మణ్డలే।
భూభుజానాం విశేషేణ రోగాదీనాముపస్థితౌ।। 7 ।।
గ్రహదోషే తు సంప్రాప్తే కుహూదోషసముద్భవే।
పుత్రదారాదితో విప్ర రోగాదీనాం సముద్భవే।। 8 ।।
అనావృష్టౌ చాతివృష్టౌ దేవబ్రాహ్మణఘాతుకే।
పితృమాతృవధే విప్ర ప్రాయశ్చిత్తార్థమాచరేత్।। 9 ।।
ఉత్సవః పరమో బ్రహ్మన్ నిత్యో నైమిత్తకః స్మృతః।
కామార్థమాచరేద్యస్తు కామ్య ఇత్యభిధీయతే।। 10 ।।
ఉత్సవ స్త్రివిధః ప్రోక్త ఉత్తమాది విభేదతః।
ఉత్తమో మాస ఇత్యుక్తః మధ్యమః పక్ష ఉచ్యతే।। 11 ।।

నవాహస్త్వధమః ప్రోక్త ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః।
ఏకాహే చ త్ర్యహే చైవ పఞ్చసప్తనవాహకే।। 12 ।।
ద్వాదశాహే తథా పక్షే మాసదూర్ధ్వం చ కారయేత్।
ఏకాహే చ త్ర్యహే చైవ ధ్వజకర్మ న కారయేత్।। 13 ।।
తీర్థకాలమథో వక్ష్యే శ్రుయతాం మునిసత్తమ।
అయనే విషువే చైవ గ్రహణే సోమసూర్యయోః।। 14 ।।
రాజజన్మదినే వాపి అభిషేకదినేఽపి వా।
పౌర్ణమాస్యద్వయే వాపి శ్రవణే సార్వమాసికే।। 15 ।।
ప్రతిష్ఠాదివసే వాపి గ్రామజన్మదినేఽపి వా।
విషువైకదినే? విప్ర తీర్థస్నానం సమాచరేత్।। 16 ।।
తీర్థస్నానదినాత్పూర్వం ధ్వజారోహణమాచరేత్।
ఏకవింశదినే కుర్యాన్మహోత్సవకర్మణి।। 17 ।।
కర్మారమ్భదినాత్ పూర్వమష్టాదశదినేఽపి వా।
పక్షే మాసే తథా కుర్యాన్మాసే మాసద్వయే తథా।। 18 ।।
అథ వారదినే వాపి? తత్రప్రకార స్తథోచ్యతే।
ధ్జారోహణపూర్వం వా భేరీతాడనపూర్వకమ్।। 19 ।।
అఙ్కురార్పణపూర్వం తు త్రివిధో భేద ఉచ్యతే।
ఘ్వజారోహవిధిం వక్ష్యే శృణు గుహ్యం మహామునే।। 20 ।।
ఘ్వజారోహదినాత్పూర్వం పఞ్చసప్తదినేఽపి చ।
నవాహే వా మునిశ్రేష్ఠ ఏకాదశదినేఽపి వా।। 21 ।।
అఙ్కురానర్పయేద్విద్వాన్ పూర్వోక్తేన క్రమేణ తు।
అఙ్కురం త్రివిధం ప్రోక్తం బీజప్రారోహతణ్డులమ్।। 22 ।।
బహువారే తు బీజం స్యాదల్పవారే ప్రరోహకమ్।
సద్యః కాలే విశేషేణ తణ్డులం సంప్రచక్షతే।। 23 ।।

పాలికా ఘటికాచైవ శరావం త్రివిధం భవేత్।

పవిత్రారోపణేచైవ కలశస్యోత్సవే? తథా।। 24 ।।

మహాబేరప్రతిష్ఠాయాం పత్రపుష్పఫలోత్సవే।

దేవదేవస్య విప్రేన్ద్ర త్రివిధఞ్చాఙ్కురార్పణమ్।। 25 ।।

అన్యేషు సర్వకార్యేషు పాలికాయాం సమాచరేత్।

త్రివర్గకరణే విప్ర ఏకైకం షోడశం భవేత్।। 26 ।।

ద్వాదశం చాఽష్టకం వాఽపి షట్కం వాఽపి చతుష్టయమ్।

కేవలం పాలికా చేతి ద్వాదశాష్టమథాపి? వా।। 27 ।।

త్రివర్గపాలికోచ్ఛ్రాయం షోడశాఙ్గులముత్తమమ్।

ద్వాదశాఙ్గుల విస్తరామున్మత్తకుసుమాకృతిః।। 28 ।।

బిలద్వయసమాయుక్తా పాలికా సంప్రచక్షతే।

వలయైక సమాయుక్తం శరావం సంప్రచక్షతే। 29 ।।

ఘటికా పఞ్చవక్త్రా స్యాత్ చతుర్దిఙ్మధ్యతోన్ముఖా।

ప్రక్షాల్య శుద్ధతోయేన బలి సంపూరయేత్తృణైః।। 30 ।।

రజనీపత్రదూర్వైశ్చ బన్ధయేత్కణ్ఠదేశతః।

తథా మృద్గ్రాహకాలే తు ఆనయేద్వినతాసుతమ్।। 31 ।।

విష్వక్సేనం తథావాపి హనూమన్తమథాపి వా।

నైకైః పరిజనైర్యుక్తం ఖనిత్రేణ సముద్వరేత్।। 32 ।।

పూర్వవద్గ్రహణం కుర్యాత్ మణ్డపాలంకృతిం తథా।

చతుః స్థానార్చనం చైవ తథా ద్వారాది పూజనమ్।। 33 ।।

పుణ్యాహోక్తిం తతః కుర్యాత్ కలశం పూర్వవచ్చరేత్।

మణ్డలం స్వస్తికం వాపి చక్రాబ్జమథవా ద్విజ।। 34 ।।

పటం వక్ష్యే విశేషేణ చిత్రకర్మ విశేషతః।

దశహస్తాష్టహస్తం వా సప్తహస్త మథాపి వా।। 35 ।।

ఆయామార్ధేన విస్తీర్ణం శిఖరం పుచ్ఛసంయుతమ్।
నిర్ణేజితం ఖలీయుక్తం శోషితం లక్షణాన్వితమ్।। 36 ।।
శిల్పశాస్త్రానుసారేణ చిత్రయేచ్చిత్రవిత్తమః।
అర్ధమర్ధేన విస్తీర్ణం పాదేన కృతశేఖరమ్।। 37 ।।
మానోన్మానసమాయుక్తం నవతాలేన కల్పయేత్।
పటమధ్యే లిఖేద్దేవం పఞ్చవర్ణేన శిల్పవిత్।। 38 ।।
ద్విభుజం కనకాకారం కరణ్డమకుటోజ్వలమ్।
గగనే గమనారమ్భ పక్షవిక్షేపశోభితమ్।। 39 ।।
ధృతాఞ్జలిపుటం నీలనాసాగ్రం ప్రియదర్శనమ్।
దంష్ట్రాకరాలవదనం భ్రుకుటీకుటిలేక్షణమ్।। 40 ।।
ఉత్కుఞ్చితం వామపాదం దక్షిణం పృష్ఠతః స్థితమ్।
అనన్తో వామకటకో యజ్ఞసూత్రన్తు వాసుకిః।। 41 ।।
తక్షకః కటిసూత్రన్తు హారః కార్కోటకస్తథా।
పద్మో దక్షిణకర్ణే తు మహాపద్మస్తు వామతః।। 42 ।।
శఙ్ఖశ్శిరః ప్రదేశే తు గులికస్తు భుజాన్తరే।
ఏతైరష్టోరగైరమ్యై ర్భూషితం భుజగోత్తమైః।। 43 ।।
ఛత్రంచోపరివిన్యస్య పార్శ్వయోః శ్వేతచామరే।
దీపదణ్డద్వయం పార్శ్వే శఙ్ఖం చక్రంతు పార్శ్వతః।। 44 ।।
అధస్తాదమ్బుజం పూర్ణ కుమ్భపాత్రఞ్చ పాలికాః।
అన్తరాలపదం కాలకృష్ణేనైవ సమాలిఖేత్।। 45 ।।
ఏవం పటం లిఖిత్వా తు ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్।
రజ్జుం తన్తుగణేనైవ కారయేదఙ్గుష్ఠనాహతః।। 46 ।।
కర్మారమ్భదినాత్పూర్వం రాత్రౌ చ రజనీముఖే।
దేవాగ్రే మణ్డపే బ్రహ్మన్ పటమానీయ దేశికః।। 47 ।।

మూలబేరం దర్శయిత్వా విస్తరేద్దేవసమ్ముఖమ్।
మణ్డపస్యోత్తరే భాగే కుమ్భం సంస్థాప్య పూర్వవత్।। 48 ।।
కుణ్డమాగ్నేయకే కుర్యాత్ మణ్డలం పటపూర్వతః।
మణ్డలం స్వస్తికం వాపి భూతావాస మథాపి వా।। 49 ।।
తస్య పశ్చిమదేశే తు బిమ్బసంస్థాపనం పరమ్।
ద్వారాదియజనం కుర్యాత్ చతుస్స్థానార్చనం చరేత్।। 50 ।।
పుణ్యాహం వాచయేత్పశ్చాత్ కౌతుకం బన్ధయేత్పటే।
ఛాయాధివాసనం కుర్యాత్ కటాహే మణికేఽపి వా।। 51 ।।
దర్పణే సకలం కుర్యాత్ తదభావే తు కూర్చకే।
పరికుమ్భం తు సంస్థాప్య బ్రహ్మకుమ్భం తు విన్యసేత్।। 52 ।।
యామమాత్రం జలే స్థాప్య యామార్ధమథవా భవేత్।
కుమ్భే సంపూజయేద్విప్ర బ్రహ్మబీజేనే సాధకః।। 53 ।।
రక్షాం సర్వేషు కుమ్భేషు ఇన్ద్రాదీన్ పరిపూజయేత్।
మాషాన్నేన బలిం కుర్యాత్ అష్టదిక్షు సమన్తతః।। 54 ।।
మృద్గతం? సర్వదేవేశం పటే సంయోజయేద్బుధః।
నయనోన్మీలనం కుర్యాత్ పూర్వవద్ద్విజసత్తమ।। 55 ।।
మృదాలేపం తతః కుర్యాత్ పర్వతాగ్రస్థమృత్స్నయా।
దర్పణే తు సమావాహ్య స్నానవేద్యాం నివేశయేత్।। 56 ।।
స్నపనం పూర్వవత్కుర్యాత్ చూర్ణస్నానమనన్తరమ్।
శుద్ధస్నానం మన్త్రస్నానం నీరాజనమనన్తరమ్।। 57 ।।
పటే సంయోజనఞ్చైవ శయనస్య చ కల్పనమ్।
పటస్య దక్షిణే పార్శ్వే కుమ్భం సంస్థాపయేద్బుధః।। 58 ।।
వర్ధనీ పరికుమ్భాంశ్చ అష్టమఙ్గలకానపి।
పాలికా పరితస్స్థాప్య కుమ్భే సంపూజయేత్ ప్రభుమ్।। 59 ।।

పటస్థం గరుడం విప్ర పూజయేత్స్వయవిద్యయా।
హెూమకర్మ తతః కృత్వా మన్త్రన్యాసం సమాచరేత్।। 60 ।।
పాయసాది నివేద్యాథ బలిం దద్యాత్సమన్తతః।
కుమ్భస్థం గరుడం చైవ పటమధ్యే నియోజయేత।। 61 ।।
దేవతావాహనం వక్ష్యే భేరీతాడనసంయుతమ్।
సధ్వజే? తు విశేషేణ తద్రాత్రౌ సకలం భవేత్।। 62 ।।
భిన్నధ్వజే తథా బ్రహ్మన్ ధ్వజాస్యారోహణం? భవేత్।
పటమధ్యే తు గరుడం మార్గత్రయమథాచరేత్।। 63 ।।
శయనం కల్పయిత్వైవం బలిబేరం నివేశయేత్।
బలిబేరస్య పూర్వే తు కుమ్భం సంస్థాపయేద్బుధః।। 64 ।।
కుమ్భస్య పూర్వభాగే తు భేరీఞ్చైవ తు విన్యసేత్।
దర్భైః పరిస్తరై స్తత్ర వాసుదేవాదికాన్ న్యసేత్।। 65 ।।
పుణ్యాహం వాచయే ద్విద్వాన్ తద్బలిం పరిపూజయేత్।
భేరీ మభ్యర్చయేద్విద్వాన్ కాంస్యఘణ్టాదిసంయుతమ్।। 66 ।।
శఙ్ఖఞ్చ కాహలఞ్చైవ ఝల్లికా మద్దలం తథా।
పటహం చైవ తిమితం హ్రస్వమద్దలకం భవేత్।। 67 ।।
కాంస్యతాలగణఞ్చైవ పరితశ్చ నివేశయేత్।
కుమ్భే సమ్యగ్విశేషేణ దేవాన్ సర్వాన్ సమాహ్వయేత్।। 68 ।।
ఇన్ద్రమగ్నిం యమఞ్చైవ నైర్ఋుతం వరుణం తథా।
వాయుం సోమం తథేశానం ఇన్ద్రాదిత్యమరుద్గణాన్।। 69 ।।
(వసవోష్టౌ ద్వాదశాదిత్యా రుద్రా ఏకాదశ క్రమాత్)

బలిభుజః కుముదాది పురోదితాన్

హరిమహోత్సవకర్మణి వాస్తుషు

వద మమాఖిలదేవగురోర్గురోః

ప్రతిదిశం హరిపారిషదాన్ క్రమాత్॥ 70 ॥

అహం ఖల్వఖిలాణ్డయోనేశ్శేషధిషణాదీశచతురాప్రమేయస్య అనవరతసుఖినో హరేర్మహోత్సవాదిషు గ్రామాదివాస్తుషు ఇన్ద్రాదిదిక్స్థితానాం కుముదాదీనాం వర్ణరూపవాహనాయుధపరివారమన్త్రార్చనాదీన్ యథామపి కథయిష్యే।

స్కన్ధాసనస్థకమలాసఖవాసుదేవం

వేగావధూతపవమానసవేగయానమ్।

నాగాధిప్రగ్రహణలోలుపవక్రతుణ్డ---

మావాహయామి విహగాధిపముత్సవాదౌ॥ 71 ॥

ఏవం సంస్మృత్యార్ఘ్యపాద్యాచమనగన్ధపుష్పధూపదీపైరభ్యర్చ్యానన్తరం తద్వత్ బలిం ద్రవ్యం నైవేద్యం దత్వాఽచమానాఞ్చలిం దర్శయిత్వా హరేర్ముఖవాసం విధాయ తద్దిగ్దేవతతృప్త్యర్థం శఙ్ఖదున్దుభినృత్తగీతాది కారయేత్।

దమ్భోలిభీషణభుజాయ సురాధిపాయ॒

శ్యామాయ దానవకులక్షయకారణాయ

పూర్వాధిపాయ సురవారణవాహనాయ।

తుభ్యం పులోమతనయాపతయే నమోఽస్తు॥ 72 ॥

ఏవం---అగ్నే తు హవ్యమనిశం వహనే సురాణాం

కవ్యం సమీపమథవా నయతే పితౄణామ్।

ధూమధ్వజాయ దహనాయ జుహూదరాయ

సోణాయ కోణపతయే భవతే నమోఽస్తు।। 73 ।।
ఏవం కాలాయ లోకసమదణ్డబిధాయకాయ

నీలప్రభాయ మహిషాధిపవాహనాయ

దణ్డాయుధాయ తనయాయ బికర్తనస్య

దేవాయ దక్షిణాదిశాపతయే నమోఽస్తు।। 74 ।।
శ్యామాయ భీషణమృగాధిపవాహనాయ

కోణాధిపాయ లసదుగ్రకృపాణకాయ

తుభ్యం పిశాచకులరాక్షసయాతుధాన

సేనావనప్రియకృతే నిర్ఋతే నమోఽస్తు।। 75 ।।
శ్యామలాయ మకరాధిరోహిణే।
తుభ్యముల్లసితపాశపాణయే

జీవనాయ వరుణాయ కుర్మహే।
దేహినామపరదిక్పతయే నమః।। 76 ।।
ప్రాణాది భేదకజుషే ధృతకేతనాయ

ధూమ్రాయ తుఙ్గమృగపుఙ్గవవాహనాయ

కోణాధిపాయ జగతామధిపావనాయ

వాతాయ తీవ్రగతయే భవతే నమోఽస్తు।। 77 ।।
సువర్ణవర్ణాయ శివప్రియాయ

ధనాధినాథాయ గదాయుధాయ

ఉదగ్దిగీశాయ హరాద్రివాసినే।
నమోఽస్తు తస్మై హరవాహనాయ।। 78 ।।
వృషాధిరూఢాయ జటాయ మౌలినే।
కపాలబాలేన్దుకలావతంసినే।
త్రిశూలినే కోణదిశాధివాసినే

సదా సువాసాయ శివాయ తే నమః।। 79 ।।
ఏవం--ప్రతప్తకల్యాణనిభాయ బిభ్రతే।
కరేఽక్షమాలావలయం కమణ్డలుమ్।
స్వయంభువే హంసవరాధిరోహిణే।
నమోఽస్తు తుభ్యం జగాతాం సిసృక్షవే।। 80 ।।
ఘోషయేత్ సర్వవాద్యాని వాద్యకర్మవిశారదైః।
గ్రామే వా నగరే వాపి పత్తనే వా మహామతే।। 81 ।।
వీథీముఖమలంకుర్యాత్ రమ్భాపూగధ్వజాఙ్కురైః।
దీపైః పూర్ణఘటైశ్చైవ దర్భమాల్యైశ్చ తోరణైః।। 82 ।।
ఇన్ద్రాదీశానపర్యన్తం బలిం దద్యాద్విచక్షణః

ఉత్సవం బలిబేరఞ్చ ఘటం వై దేవసమ్ముఖమ్।। 83 ।।

ఆరోప్య పరికరైః సార్ధం తాలవృన్తగణై ర్యుతమ్।

అనేకధ్వజసంయుక్తం వాద్యవాదనసంయుతమ్।। 84 ।।

గ్రామస్యేన్ద్రాది దిగ్భాగే తిష్ఠన్వై దేవతాముఖమ్।

గోమయాలేపనం కుర్యాద్ధస్తమాత్రప్రమాణతః।। 85 ।।

దర్భాసనం తతః కృత్వా దేవముద్ధిశ్య సాధకః।

ఆవాహయేత్తతో దేవమిన్ద్రం కుముదమేవ చ।। 86 ।।

అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం గన్ధం పుష్పం చ ధూపకమ్।

బలిం తామ్బూలకఞ్చైవ శ్లోకపూర్వం తథా యజేత్।। 87 ।।

భేరీతాడనకఞ్చైవ తాలవాదనపూర్వకమ్।

గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ సర్వదేశేషు చ క్రమాత్।। 88 ।।

కాన్తారం పూర్వదిగ్భాగే కౌశికం దక్షిణే తథా।

పశ్చిమే కామదం ప్రోక్తం తర్కరాగం తథోత్తరే।। 89 ।।

ఆగ్నేయ్యాన్తు కౌలీస్యాన్నైర్ఋుతే నటభాషణమ్।

తక్కేశీ వాయుదిగ్భాగే చాలాపాణీ తు శాఙ్కరే।। 90 ।।

మధ్యమే పఞ్చమం ప్రోక్తం పీఠస్థానే తు మాలవీ।

ఐన్ద్రే తు దేశీనృత్తం స్యాదాగ్నేయే మల్లకం భవేత్।। 91 ।।

దక్షిణే తు ఘటక్రీడా యద్ధక్రీడా చ నైర్ఋుతే।

పశ్చిమే కన్దుకక్రీడా గణక్రీడా చ మారుతే।। 92 ।।

మార్గముత్తరతో విద్యాద్భుజఙ్గశ్చైశకే పరమ్।

బ్రాహ్మే గణభువం ప్రోక్తం పీఠపార్శ్వే తు మఙ్గలమ్।। 93 ।।

ఖేటకం యామ్యభాగే తు నైర్ఋుతే చక్రమణ్డలమ్।

క్రమస్థః పూర్వదిగ్భాగే శబ్దమాగ్నేయకే భవేత్।। 94 ।।

గారుడం వారుణే భాగే హాస్యనృత్తం తు మారుతే।

మఙ్గలం సోమదిగ్భాగే మహానృత్తం తు శాఙ్కరే।। 95 ।।

బాహ్మే తు సర్వవాద్యం స్యాత్ పీఠదేశే యథారుచి।

ఏవమేవ ప్రకారేణ బలిం కుర్యాత్సమన్తతః।। 96 ।।

పీఠస్య దక్షిణే స్థిత్వా ధ్వజారోహణమాచరేత్।

ధ్వజదణ్డం ప్రతిష్ఠాప్య స్తమ్భం చన్దనకం తథా।। 97 ।।

తేకవృక్షం చ ఖదిరం పనసం పాటలం తు వా।

క్రముకం నాలికేరం చ తాలం వేణుం తథైవ చ।। 98 ।।

స్వయంశుష్కం చ పతితం కోటరం వక్రకం త్యజేత్।

శతతాలం తదర్ధం వా తస్యార్ధమథాపి వా।। 99 ।।

అశీతితాలమిచ్ఛన్తి కేచిత్తస్యార్ధమేవా వా।

ప్రాసాదోచ్ఛ్రాయమానం వా గోపురోచ్ఛ్రాయకం భవేత్।। 100 ।।

ద్వాత్రింశదఙ్గులం మూలం మధ్యాగ్రే బిలకం వినా।

.....త్ర్యంశభాగేన మానసూత్రం ప్రకల్పయేత్।। 101 ।।

పీఠకత్రితయం కుర్యాత్ యన్త్రాకారన్తు పీఠకమ్।

నిర్గమస్సమమానన్తు? యష్టిం తత్రైవ యోజయేత్।। 102 ।।

పీఠమౌదుమ్బరం వాపి అశ్వత్థం వాపి కారయేత్।

యష్టిం వేణుం ఖాదిరం వా యష్ట్యగ్రం సమమానకం।। 103 ।।

దర్భమాల్యైశ్చ సంవేష్ట్య ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణ తు।

అన్తర్దర్భసమాయుక్తం దర్భఖణ్డన్తు వాగ్రతః।। 104 ।।

అవటస్యోత్తరే భాగే ఉదగ్దణ్డన్తు శాయయేత్।

సఙ్కటే సతి విప్రేన్ద్ర యథాదేశానురూపతః।। 105 ।।

ప్రాగగ్రముదగగ్రం చ కారయేద్దేవ కర్మణి।

ప్రక్షాల్య శుద్ధతోయేన పుణ్యాహం ప్రోక్షణం చరేత్।। 106 ।।

గన్ధపుష్పై స్సమభ్యర్చ్య యన్త్రేణైవ సముద్ధరేత్।

బద్ధధ్వజపటం వాపి కేవలం వాపి కారయేత్।। 107 ।।
స్తమ్భమూలం ద్రఢీకుర్యాత్ పీఠం సమ్యక్ ప్రకల్పయేత్।
త్రిహస్తం వా ద్విహస్తం వా పఞ్చహస్త మథాపి వా।। 108 ।।
హస్తోచ్ఛ్రాయం తథా కుర్యాత్ తదూర్ధ్వే మేఖలాత్రయమ్।
తదూర్ధ్వే పద్మకం కుర్యాత్ ద్వాదశాష్టదలై ర్యుతమ్।। 109 ।।
స్తమ్భస్య పరితః కుర్యాత్ మణ్డపం సప్రపం తు వా।
అరోహయేద్ధ్వజం పశ్చాత్ రజ్జునా దేశికోత్తమః।। 110 ।।
పుణ్యాహం పూర్వతః కుర్యాత్ సమభ్యర్చ్య యథావిధి।
హవిర్ని వేదయేత్ పశ్చాత్ కుభ్మప్రోక్షణపూర్వకమ్।। 111 ।।
సన్నిధౌ దేవదేవస్య నృత్తగీతాదికం చరేత్।
వీథీం ప్రదక్షిణీకృత్య ఉత్సవం సంప్రవేశయేత్।। 112 ।।
ధ్వజారోహణకాలే తు భేరీం శ్వృణ్వన్తి యే జనాః।
తై ర్నదీతరణం నైవ న యానం యోజనాత్పరమ్।। 113 ।।
గమనే సతి సమ్మోహాద్వ్యాధిమాప్నోతి నిత్యశః।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన బహిర్యానం వివర్జయేత్।। 114 ।।
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తో ధ్వజారోహవిధి ర్మయా।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

ధ్వజారోహణవిధిర్నామ వింశోఽధ్యాయః।

-----------------*****************-------------------

అథ ఏకవింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

మహోత్సవం ప్రవక్ష్యామి విస్తరేణ తవానఘ।
అఙ్కురావాపనం పూర్వ పతాకారోపణం తథా।। 1 ।।
కౌతుకస్యోత్సవం పశ్చాత్ ఉత్సవారంభగం భవేత్।
స్నపనం దేవదేవస్య యాగదీక్షాహ్యనన్తరమ్।। 2 ।।
చతుస్స్థానార్చనఞ్చైవ హోమకర్మాణ్యనన్తరమ్।
తీర్థాఙ్కురార్పణఞ్చైవ గ్రామస్య చ బలిం తథా।। 3 ।।
యాత్రచోత్సవబిమ్బస్య తథా తీర్థాధివాసనమ్।

తీర్థస్నానం తతః కుర్యాత్పుష్పయాగమనన్తరమ్॥ 4 ॥
ధ్వజావరోహణకఞ్చైవ ఉద్వాసనబలిం తథా।
విషక్సేనార్చఞ్చైవ కర్మక్రమమిమం విదుః॥ 5 ॥
ఉత్సవారమ్భదివసాత్ సప్తమే పఞ్చమేఽహని।
అఙ్కురస్యార్పణం కుర్యాత్పూర్వవచ్చోక్తవర్త్మనా॥ 6 ॥
ఉత్సవారమ్భదివసాత్ పూర్వేద్యుశ్చ నిశాముఖే।
కౌతుకం బన్ధయేద్ధీమాన్ తత్క్రమస్తే ప్రవక్ష్యతే॥ 7 ॥
మణ్డపం సమలంకృత్య ధ్వజతోరణకుమ్భకైః।
క్రముకైః కదలీకాణ్డై ర్దర్భమాల్యాదికై స్తథా॥ 8 ॥
తన్మధ్యే వేదికాం కుర్యాత్ బిష్ణుయన్త్రం ప్రకల్పయేత్।
మణ్టపస్యేశదిగ్భాగే కుమ్భం సంస్థాపయేత్సుధీః॥ 9 ॥
పూర్వవదగ్నిపార్శ్వే తు కుణ్డం కుర్యాద్విచక్షణః।
మణ్డలాత్పశ్చిమే బిమ్బం స్థాపయేత్తు యథావిధి॥ 10 ॥
ద్వారాదియజనం కృత్వా చతుః స్థానార్చనం యజేత్।
కౌతుకం కారయేద్విద్వాన్ సౌవర్ణేనైవ దేశికః॥ 11 ॥
తన్తుసూత్రయుతఞ్చైవ ఉత్సవస్య విశేషతః।
దేవీభ్యాన్తు విశేషేణ బలిస్నపనబేరయోః॥ 12 ॥
ఆచార్యస్య విశేషేణ ఋత్విజానాం తథైవ చ।
పృథక్ తణ్డులపాత్రేషు తామ్బూలసహితం న్యసేత్॥ 13 ॥
శిష్యస్య శిరసి స్థాప్య ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్।
వేదఘోషసమాయుక్తం గీతవాద్యసమన్వితమ్॥ 14 ॥
ధాన్యరాశిం వినిక్షిప్య ఆధారోపరి బిన్యసేత్।
పుణ్యాహం వాచయేత్ పశ్చాత్ బ్రాహ్మణైస్సహ దేశికః॥ 15 ॥
బిమ్బం సంపూజయేత్ పశ్చాత్ పూజయేత్ ప్రతిసరీయకమ్।

సూత్రమాదాయ హస్తాభ్యాం ధారయిత్వా విచక్షణః।। 16 ।।
బన్ధయేద్దక్షిణే హస్తే దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః।
శ్రియో ర్వామకరే కుర్యాత్ ఆచార్యస్య స్వహస్తకే।। 17 ।।
పూజయిత్వా యథాపూర్వ మపూపాది నివేదయేత్।
ముద్గాన్నం తు నివేద్యాథ బలిం దద్యాత్ సమన్తతః।। 18 ।।
శయనం కల్పయిత్వా చ శయనే సన్నివేశయేత్।
ఉషః కాలోత్సవం కుర్యాత్ సర్వైః పరికరై స్సహ।। 19 ।।
అనేకదీపసంయుక్తం గీతవాద్యాదిసంయుతమ్।
స్వస్తివాచనసంయుక్తం సర్వమఙ్గలసంయుతమ్।। 20 ।।
వీధ్యావరణపూర్వం తు అన్తరావరణపశ్చిమమ్।
ఏవం సంభ్రామయిత్వా తు మణ్టపే సన్నివేశయేత్।। 21 ।।
నృత్తగీతాదిసకలం దర్శయిత్వా విచక్షణః।
ఉత్సవారమ్భణే స్నాన మారభేన్మన్త్రవిత్తమః।। 22 ।।
అష్టోత్తరశతై ర్వాపి ఏకాశీతిఘటైస్తు వా।
కలశైః స్నాపయేత్పశ్చాత్ చూర్ణస్నానం సమాచరేత్।। 23 ।।
అలంకారాసనే నీత్వా అలంకృత్య యథావిధి।
యాగమణ్డపభూమౌ తు పశ్చిమే సన్నివేశయేత్।। 24 ।।
శ్రీభూమిసహితం విప్ర బలిబిమ్బసమన్వితమ్।
యాగదీక్షావిధిం వక్ష్యే సమాసాదవధారయ।। 25 ।।
మణ్డపం చాగ్రతః కుర్యాత్ అగ్రాలాభే యథారుచి

మణ్టపం సమలంకృత్య వితానాద్యైరలంకృతమ్।। 26 ।।
ధ్వజతోరణ కుమ్భాద్యై రమ్భాపూగసమన్వితైః

భిత్తిచిత్రవిచిత్రంస్యాన్మణ్డలం కారయేద్బుధః।। 27 ।।

మణ్డలస్యోత్తరే పార్శ్వే కుమ్భం సంస్థాపయేద్బుధః।

కుమ్భమణ్డలయోర్బాహ్యే పరితః కుణ్డమాచరేత్।। 28 ।।

పూర్వాదీశానపర్యన్తం కుణ్డక్లప్తిమథ శృణు।

త్ర్యశ్రం వృత్తం షడశ్రం వా వస్వశ్రం విదిశః క్రమాత్।। 29 ।।

అష్టకుణ్డవిధౌ విప్ర చతుష్కుణ్డవిధిం శృణు।

అశ్రం చాప మథో వృత్తం పద్మం పూర్వాదితః క్రమాత్।। 30 ।।

ముఖ్యకల్పే తు విప్రేన్ద్ర అష్టకుణ్డం ప్రకల్పయేత్।

ఋత్విజో వరయేత్పూర్వం కుణ్డే కుణ్డే పృథక్ పృథక్।। 31 ।।

మణ్డలస్య తు పూర్వే తు గరుడం సన్నివేశయేత్।

దక్షిణే చక్రరాజం తు పశ్చిమే బలిబేరకమ్।। 32 ।।

సేనేశముత్తరే పార్శ్వే అలంకృత్య నివేశయేత్।

మణ్డలం చక్రపద్మం వా ఇష్టసిద్ధిప్రదం తు వా।। 33 ।।

వాసుదేవాఖ్య యన్త్రం వా కారయేత్తు యథారుచి।

కుమ్భమణ్డలకుణ్డన్తు పరికుమ్భసమన్వితమ్।। 34 ।।

మహాకుమ్భస్య పార్శ్వే తు వర్ధీనీం సంనివేశయేత్।

ఉపకుమ్భసమాయుక్త మష్టమఙ్గలకై ర్యుతమ్।। 35 ।।

పాలికాభిః సమాయుక్తం ఫలై ర్నానావిధైర్యుతమ్।

దీర్ఘస్తబకసంయుక్తం క్రముకై ర్నాలికేరకైః।। 36 ।।

వస్త్రయుగ్మం మహాకుమ్భే ఏకమన్యత్ర యోజయేత్।

కూర్చపల్లవసంయుక్తం శరావే సూత్రసంయుతమ్।। 37 ।।

శరావే తు శరావే తు నాలికేరఫలం న్యసేత్।

ఏవంకృత్వా విశేషేణ ద్వారపూజాం సమాచరేత్।। 38 ।।

కుమ్భే సంపూజయేద్దేవం వాసుదేవ మనామయమ్।

ఉపకుమ్భే యజేద్దేవాన్వాసుదేవాదికాన్ క్రమాత్।। 39 ।।

అనేకైరుపచారైశ్చ చతుష్షష్టిగణైస్తు వా।

కుమ్భే చ మణ్డలే చైవ ప్రోక్షణస్నానమాచరేత్।। 40 ।।

అగ్నౌ చైవ విశేషేణ ఉపచారైః పృథగ్యజేత్।

మణ్డలే పూజయేత్పశ్చాత్ బిమ్బం సంపూజయేత్పరమ్।। 41 ।।

హోమకార్యం తతః కృత్వా వాసుదేవాది మన్త్రతః।

ప్రభవావ్యయయోగేన అష్టకుణ్డేషు హోమయేత్।। 42 ।।

తీర్థాఙ్కురార్పణం కుర్యాత్ పూర్వోక్తక్రమయోగతః।

బలిం కృత్వా తథా వీథ్యాం బలిబేరసమన్వితమ్।। 43 ।।

కుముదాదిగణై ర్యుక్తం గీతవాద్యసమన్వితమ్।

ఉత్సవం యానమారోప్య కుఞ్జరం వా రథం తు వా।। 44 ।।

శిబికాంవా విశేషేణ యథాలబ్ధానురూపతః।

నైకైః పరికరై ర్యుక్తం బహుదీపసమన్వితమ్।। 45 ।।

అన్తరావరణపూర్వం వీథ్యావరణపశ్చిమమ్।

బలిస్థానే తు సంప్రాప్తే తామ్బూలం చన్దనం దదేత్।। 46 ।।

మధ్యదేశే తు సంప్రాప్తే గణక్రీడాం సమాచరేత్।

ఏవం కృత్వా విశేషేణ మహామణ్డపమానయేత్।। 47 ।।

సింహాసనే నివేశ్యాథ అర్ఘ్యాద్యైః పరిపూజయేత్।

అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం గన్ధం పుష్పఞ్చ ధూపకమ్।। 48 ।।

దీపం నీరాజనం చైవ బహునృత్తం ప్రదర్శయేత్।

వస్త్రమాల్యాన్యపోహ్యాథ స్నానకర్మ సమాచరేత్।। 49 ।।

స్నానాన్తే దేవదేవేశం మణ్డపే సంనివేశయేత్।

పూజనంత్వథ విప్రేన్ద నివేద్యాన్తం సమాచరేత్।। 50 ।।

ప్రథమే స్యన్దనం ప్రోక్తం ద్వితీయే శిబికా భవేత్।

తృతీయే గరుడం ప్రోక్తం చతుర్థే రథమేవ చ।। 51 ।।
పఞ్చమే దోలికాయానం షష్ఠే వై కుఞ్జరం తథా।
సప్తమే పుష్పయానం స్యాదష్టమే చాశ్వవాహనమ్।। 52 ।।
నవమే కుఞ్చరప్రాభా దశమే కుఞ్జరం భవేత్?

తీర్థాధివాసనాత్పూర్వం మృగయాదివసం భవేత్।। 53 ।।
మృగయాదివసాత్పూర్వం జలక్రీడావగాహనమ్।
జలక్రీడాదినాత్పూర్వముద్యానగమనం భవేత్।। 54 ।।
ఉద్యానగమనాత్పూర్వం నదీయాత్రాం సమాచరేత్।
నదీయాత్రాదినాత్పూర్వం వ్రీహిమానమథోచ్యతే।। 55 ।।
వ్రీహిమానదినాత్పూర్వం వనవాసమథాచరేత్।
యాత్రాచోత్సవబిమ్బస్య ద్వికాలే చోత్తమా భవేత్।। 56 ।।
ఏకకాలమథోవాపి కర్తురిచ్ఛానురూపతః।
అపూర్వాభరణైర్మాల్యైరపూర్వైశ్చామ్బరైస్తథా।। 57 ।।
అపూర్వోద్యానయానాద్యై ర్యథాకౌతుహలం భవేత్।
తథా విశిష్య కర్తవ్యం యావత్తీర్థదినావధి।। 58 ।।
తీర్థస్నానదినాత్పూర్వం రాత్రౌ తీర్థాధివాసనమ్।
మణ్డపం సమలంకృత్య తీర్థబేరం సమానయేత్।। 59 ।।
ధాన్యపీఠం ప్రతిష్ఠాప్య తీర్థబేరం సమానయేత్।
అర్ఘ్యాద్యైరర్చచిత్వాథ కుమ్భం సంస్థాపయేత్సుధీః।। 60 ।।
కుమ్భే తీర్థం సమావాహ్య పూజయిత్వా విచక్షణః।
హవిర్నివేదయేత్పశ్చాత్ బలిం దద్యాత్ సమన్తతః।। 61 ।।
రజనీచూర్ణమాదాయోలఖలే తు వినిక్షిపేత్।
ఉలూఖలం ముసలం చైవ ప్రక్షాల్యాభ్యర్చ్య దేశికః।। 62 ।।

ఆచార్యావగాహనం పూర్వం గణికాభిరనన్తరమ్।
చూర్ణేన ఘట్టనం వాపి పఞ్చకం త్రితయన్తు వా।। 63 ।।
స్థణ్డిలే సంప్రతిష్ఠాప్య కూర్చఞ్చైవ వినిక్షే పేత్।
అభ్యర్చ్య పుంసిమన్త్రేణ? పుణ్యాహం చైవ కారయేత్।। 64 ।।
పునరభ్యర్చ్య దేవేశం చూర్ణస్నానం సమాచరేత్।
వాసుదేవతనుస్పృష్టం చూర్ణం పరమపావనమ్।। 65 ।।
పాదస్పృష్టజలం విప్ర గఙ్గాతోయసమం భవేత్।
తులసీ చన్దనం పుష్పం సర్వపాపహరం నృణామ్।। 66 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన భక్తానాం చ ప్రదాపయేత్।
యే వహన్తి పిబన్త్యేతత్ తే చ యాన్తి పరాంగతిమ్।। 67 ।।
అవభృథస్నానమ్----

తతః ప్రభాతే విమలే వాసరోత్సవమాచరేత్।
పురశోధనపూర్వన్తు యథాపూర్వ బలిం క్షి పేత్।। 68 ।।
యాత్రావసానే దేవేశం మూలబేరపురస్సరమ్।
మహాకుమ్మస్థకూర్చేన ప్రోక్షయేన్మూలమన్త్రతః।। 69 ।।
పూజయా సంపఀటీకుర్యాన్మణ్డలే తు నియోజయేత్।
వహ్నిస్థం తు విశేషేణ పూర్ణాహుతిపురస్సరమ్।। 70 ।।
ప్రాయశ్చిత్తాహుతిఞ్చైవ కుమ్భమణ్డలపూజనమ్।
యథాపూర్వం పురా కృత్వా పశ్చాత్ప్రోక్షణమాచరేత్।। 71 ।।
తీర్థబేరం సమారోప్య యానం విప్రవరైర్ద్విజ।
ఉత్సవాన్తే సమాదాయ కేవలం తీర్థబేరకమ్।। 72 ।।
ఆనయేత్తీర్థదేశే తు ప్రభాం తత్రైవ కారయేత్।
తీర్థదేశం సమాసాద్య ప్రభామధ్యే నివేశయేత్।। 73 ।।

తీర్థకుమ్భం సమాదాయ యోజయేత్తజ్జలైః పునః।
తత్తీర్థన్తు సమభ్యర్చ్య కలశైః స్నాపయేత్ప్రభుమ్ ।। 74 ।।
పశ్చాత్తీర్థం తు సంప్రాప్య నిమజ్య చ త్రిధా పునః।
యే స్నాపయన్తి సంప్రాప్య గఙ్గాస్నానఫలం లభేత్ ।। 75 ।।
సర్వదానఫలఞ్చైవ సర్వతీర్థఫలం లభేత్।
స్వస్థానే సంనివేశ్యాథ శుద్ధస్నానం సమాచరేత్ ।। 76 ।।
మన్త్రస్నానం తతః కృత్వా నీరాజనమథాచరేత్।
అలఙ్కారాసనం నీత్వా హవిరన్తం సమర్చయేత్ ।। 77 ।।
మన్దిరం ప్రాపయేద్దేవం సర్వైః పరికరైః సహ

బ్రాహ్మణై ర్వేదఘోషైశ్చాలయావరణపశ్చిమమ్ ।। 78 ।।
ఉత్సవేన సహ వీథ్యాం తీర్థబేరం సమానయేత్।
స్వస్థానే సన్నివేశ్యాథ ద్వారే శఙ్కం నినాదయేత్ ।। 79 ।।
ఉత్సవం మణ్డపే స్థాప్య స్నాపనం కారయేద్బుధః।
అలంకారాసనే నీత్వా ప్రభూతాన్నం నిబేదయేత్ ।। 80 ।।
దశమేఽహని సంప్రాప్తే పుష్పయాగం సమాచరేత్।
సన్నిధౌ దేవదేవస్య దేవపారాయణం చరేత్ ।। 81 ।।
సంహితాఞ్చైవ శాఖాఞ్చ ఆరణం తదనన్తరమ్।
ఋగ్యజుస్సామవేదాంశ్చ తథాథవేణమేవ చ ।। 82 ।।
సంభావయేత్తతో దేవాన్ వస్త్రతామ్బూలభోజనైః।
స్నపనం పుష్పయాగార్థం కారయేదుక్తవర్త్మనా ।। 83 ।।
కౌతుకం బన్ధయేత్పూర్వం దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః।
అగ్నిమణ్డలమాసాద్య పుష్పమణ్డలమాచరేత్ ।। 84 ।।
చక్రాబ్జయన్త్రకం వాపి ఆచార్యస్య వశాత్తు వా।

మణ్డలస్య తు పాశ్చాత్యే బిమ్బం సింహాసనే న్యసేత్।। 85 ।।

మణ్డలస్యోత్తరే పార్శ్వే కుమ్భం సంస్థాపయేద్బుధః।

దేవస్యేశానభాగే తు విష్వక్సేనం నివేశయేత్।। 86 ।।

దక్షిణే హేతిరాజానం బ్రాహ్మణాన్పరితో న్యసేత్।

ద్వారార్చనం తతః కుర్యాత్ కుమ్భమణ్డలపూజనమ్।। 87 ।।

బిమ్బే సంపూజయేత్పశ్చాత్ అష్టౌ ద్వాదశధాపి వా।

షట్కం చతుష్టయం కాలం ప్రత్యేకన్తు విశేషతః।। 88 ।।

అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం గన్ధం పుష్పం చ దీపకమ్।

ధూపంచైవ నైవేద్యం తామ్బూలం తిలదానకమ్।। 89 ।।

వేదం శ్లోకం తథా గీతం నృత్తం వాద్యం పునః పునః।

గీతన్తు మఙ్గలం ప్రోక్తం నృత్తం వై మార్గనృత్తకమ్।। 90 ।।

పూష్పపూరం సమాహృత్య పృథక్ పాత్రే నివేశయేత్।

సన్నిధౌ స్థాపయిత్వా చ పుష్పపత్రైస్సమర్చయేత్।। 91 ।।

శోషణాది క్రియాం కృత్వా అర్ఘ్యాద్యైః సంప్రపూజయేత్।

అర్ఘ్యం గన్ధం తథా పుష్పం ధూపఞ్చైవ చతుష్టయమ్।। 92 ।।

స్థాపయేదమ్బరేణైవ వికిరేద్దేవపాదయోః।

శిల్పదాసగణాన్ సర్వాన్ సంభావనమథాచరేత్।। 93 ।।

చన్దనైశ్చైవ తామ్బూలైః దేవవస్త్రం ప్రదాపయేత్।

ఆచార్యే స్నాధకైశ్చైవ బిభవేద్దేవ మూర్ధని।। 94 ।।

యాత్రాం చ కారయేద్ధీమాన్ ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్।

ఏకధా వా ద్విధా వాపి స్థిత్వా ద్వారప్రదేశతః।। 95 ।।

స్తోత్రేణ తోషయేద్దేవం జానానాహూయ దేశికః।

సేవార్థమాగతాన్ సర్వాన్ దేవానృషిగణానపి।। 96 ।।

విలోక్య దేవదేవేశం స్వస్థానే తు విసర్జయేత్।

దేవం గర్భగృహే నీత్వా స్వస్థానే సంనివేశయేత్ ।। 97 ।।
తత్కుమ్భన్తు సమాదాయ ఆధారోపరి విన్యసేత్ ।
మూలబేరం సమభ్యర్చ్య ప్రోక్షయేన్మూలమన్త్రతః ।। 98 ।।
పునః పుజాం తతః కుర్యాన్మఙ్గలాది ప్రదర్శయేత్ ।
పాయసన్తు నివేద్యాథ యజమానం ప్రపూజయేత్ ।। 99 ।।
దేశికం యానమారోప్య స్వగృహం సంప్రవేశయేత్ ।
దేవవద్ధావసదాసీభిర్వాద్యశఙ్ఖరవాకులైః ।। 100 ।।
జనాన్ సంపూజయేత్సర్వాన్ తామ్బూలాద్యైరకృత్రిమైః ।
దేవాలయం ప్రవిశ్యాథ స్నాపయేదౌత్సవం పునః ।। 101 ।।
ఏకాశీతిఘటే బ్రహ్మన్ అథవా పఞ్చవింశకే ।
స్నపనాన్తే విశేషేణ యాగమణ్డపమావిశేత్ ।। 102 ।।
కర్మశేషం సమాసాద్య ప్రాయశ్చిత్తాహుతిం హువేత్ ।
తిలేనైవ విశేషేణ పూర్ణాహుతి మథాచరేత్ ।। 103 ।।
తత్రస్థదేవతా స్సర్వా గమయేత్స్వస్వమాలయమ్ ।
గర్భగేహే యథాపూర్వం సన్నివేశ్య మహోత్సవమ్ ।। 104 ।।
ఉద్వాసనబలిం కృత్వా ధ్వజం చైవావరోహయేత్ ।
సమభ్యర్చ్య యథాపూర్వం ముద్గాన్నం తు నివేదయేత్ ।। 105 ।।
కుమ్భే గరుడమావాహ్య అవరోహణ మాచరేత్ ।
తద్యష్టిం తత్పటఞ్చైవ తద్దణ్డం తత్ప్రభాం తథా ।। 106 ।।
ఆచార్యస్స్వయమాహృత్య అన్యథా దోషకృద్భవేత్ ।
దక్షిణాం దాపయేద్విద్వాన్ వస్త్రహేమాదిరత్నకైః ।। 107 ।।
పఞ్చాఙ్గభూషణం చైవ కన్యాగోభూమిసద్ధనైః ।
ఋత్విజాం తు తదర్ధం స్యాత్ గాయకానాం యథాబలమ్ ।। 108 ।।
దేశాన్తరాగతానాం తు మానాద్యై స్తుష్టిమావహేత్ ।

ఏవం యః కురుతే భక్తయా ఉత్సవం శాస్త్రచోదితమ్ ।। 109 ।।

సోఽతులాం శ్రియమాప్నోతి కోటిధర్మఫలం లభేత్ ।

అశ్వమేధసహస్రం చ వాజపేయశతం తథా ।। 110 ।।

సర్వతీర్థఫలఞ్చైవ బహుగోదానజం ఫలమ్ ।

బహుధర్మఫలం చైవ లభతే నాత్రసంశయః ।। 111 ।।

సర్వపాపక్షయం యతి నాత్ర కార్యా విచారణా ।

ద్వికాలస్నపనం కుర్యాత్స్నానవిద్ధే విశేషతః ।। 112 ।।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

మహోత్సవవిధిర్నామ ఏకవింశోఽధ్యాయః ।

-------------*************---------------

అథ ద్వావింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

మాసోత్సవవిధిం వక్ష్యే సమాసాచ్ఛృగు సాంప్రతమ్।
మాసి మాసి విశేషేణ ద్వాదశ్యాం విషువద్వయే।। 1 ।।
నక్షత్రేషు చ సర్వేషు శ్రవణం చోత్తమం భవేత్।
తిథీనాం ద్వాదశీ శ్రేష్ఠా వారాణాం శుక్రవాసరమ్।। 2 ।।
యోగానాన్తు వ్యతీపాతం కరణానాన్తు విష్టికమ్।
మాసి మాసి విశేషేణ ద్వాదశ్యాన్తు సమర్చయేత్।। 3 ।।
అమావాస్యాం పౌర్ణమాస్యాం మాసార్ధే వా సమర్చయేత్।
ద్వాదశ్యాన్తు విశేషేణ మణ్డలారాధనం చరేత్।। 4 ।।
అమావాస్యాం విశేషేణ కలశైస్స్నపనం చరేత్।
ఘృతం వా క్షీరమేవ స్యాన్నాలికేరజలం తు వా।। 5 ।।
ఉక్తద్రవ్యమథో వాపి యజమానేచ్ఛయా గురుః।
శ్రవణే తు విశేషేణ చతుస్స్థానార్చనం చరేత్।। 6 ।।
మానసక్షేత్రేకే బ్రహ్మన్ పత్రపుష్పాదికం న్యసేత్।
మాఘమాసే తు మాఘర్క్షే దమనారోపణం చరేత్।। 7 ।।
ఫల్గునే మాసి ఋక్షే చ తులస్యారోపణం చరేత్।
చైత్రే తు మాసే ఋక్షే తు చమ్పకారాధనం చరేత్।। 8 ।।

వైశాఖమాసే ఋక్షే చ శతపత్రేణ పూజయేత్।
జ్యేష్ఠమాసే విశేషేణ ఫలోత్సవవిధిం చరేత్॥ 9 ॥
అనూరాధే తు విప్రేన్ద్రామావాస్యాం శ్రవణేఽపి వా।
స్నాపయేత్సహస్రకలశైః తదర్థై ర్వా తదర్ధకైః॥ 10 ॥
అష్టోత్తరశతై ర్వాపి తన్న్యూనం న సమాచరేత్।
ఉక్తద్రవ్యయుతై ర్వాపి కేవలం క్షీరమేవ వా॥ 11 ॥
ఘృతం వా కేవలం విప్ర నాలికేరజలం తు వా।
ఆషాఢే మాసి మాసర్క్షే సహకారఫలై ర్యజేత్॥ 12 ॥
శయనం కారయేద్విప్ర చాతుర్మాస్యే తు పూర్వతః।
శ్రవణే మాసి మాసర్క్షే పూజయేత్కదలీఫలైః॥ 13 ॥
తన్మాసే తు ద్వాదశ్యాం పవిత్రారోహణం చరేత్।
జయన్త్యుత్సవ మష్టమ్యాం శ్రావణే కృష్ణపక్షకే॥ 14 ॥
భాద్రపదే మాసి ఋక్షే పఙ్కజారాధనం చరేత్।
ఆశ్వయుజే మాసి ఋక్షే శ్వేతపద్మై స్సమర్చయేత్॥ 15 ॥
తన్మాసే తు విశేషేణ శయనోత్థాపనం చరేత్।
కార్తికే మాసి మాసర్క్షే దీపారోహణమాచరేత్॥ 16 ॥
తన్మాసే సకలే విప్ర వృశ్చికారాధనం చరేత్।
మార్గశీర్షే మాసి ఋక్షే గన్ధాలేపన మాచరేత్॥ 17 ॥
తన్మాసే పూర్వపక్షే తు వేదాధ్యయన మాచరేత్।
అధ్యయనోత్సవం కుర్యాద్దగ వా సప్తకం భవేత్॥ 18 ॥
యద్వా పఞ్చ దినం విప్ర త్ర్యహం వాథ సమాచరేత్।
వింశద్దినమథోవాపి దేవాన్ సర్వాంశ్చ శ్రావయేత్॥ 19 ॥
బ్రాహ్మణై ర్మూర్తిమన్త్రైశ్చ వేదపారగతైరపి।
ఉత్సవం కారయేన్నిత్యం వాహనం నిజపూర్వకమ్॥ 20 ॥

కుమ్భమణ్డలహోమం చ వర్జయేత్తత్ర కర్మణి।
పుష్యే మాసి చ మాసర్క్షే హరిద్రాలేపనం చరేత్।। 21 ।।
తన్మాసే తు విశేషేణ వనభోజన మాచరేత్।
తిలదానం మాఘమాసే పితౄణాం పిణ్డమాచరేత్।। 22 ।।
మాసకర్మ ఇతి ప్రోక్తం తద్విధానం ప్రచక్షతే।
పత్రపుష్పవిధౌ బ్రహ్మన్ పవిత్రారోపణం చరేత్।। 23 ।।
ఫలపూజాదికం విప్ర పూరణం సమ్యగాచరేత్।
గన్ధపూజావిధౌ బ్రహ్మన్ లేపనం సమ్యగాచరేత్।। 24 ।।
ప్రథమఞ్చాఙ్కురం వాపి మణ్డపాలంకృతిం తథా।
శుద్ధస్నానం తృతీయఞ్చ చతుర్థే ద్వారపూజనమ్।। 25 ।।
చతుస్స్థానార్చనఞ్చైవ పఞ్చమం సముదాహృతమ్।
షష్ఠం కౌతుకబిమ్బం స్యాత్తతశ్శయనకల్పనమ్।। 26 ।।
శయనాధివాసనే చైవ రక్షా కార్యా తతః పరమ్।
ప్రాతస్స్నానం తతః కుర్యాత్ కలశైస్స్నపనం భవేత్।। 27 ।।
ద్వారపూజావిధానఞ్చ చతుస్స్థానార్చనం తథా।
నివేదనం బలిఞ్చైవ భూషణారోపణం తథా।।
భూషణారోపణం విప్ర పూజాయాస్సంపుటం భవేత్।
వేదఘోషం తతః శ్లోకదానం నీరాజనం తథా।। 28 ।।
గీతం వాద్యం తథా నృత్తం హోమద్రవ్యబలిం ర్భవేత్।
యాత్రోత్సవం తతః కుర్యాత్ తత్రప్రసాదప్రదాపనమ్।। 29 ।।
పూజావరోహణం చైవ పునః పూజాం సమాచరేత్।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా తథాస్థాననివేశనమ్।। 30 ।।
దక్షిణాం సుప్రదానఞ్చ ఇతి కర్మక్రమం విదుః।
ఏతత్కర్మక్రమేణైవ సర్వకర్మాణి కారయేత్।। 31 ।।

ప్రథమం నాభిమానఞ్చ ద్వితీయఞ్చోరుమధ్యగమ్।
తృతీయం జానుమానన్తు చతుర్థం పాదమానకమ్।। 32 ।।
పుష్పపత్రపవిత్రేషు ప్రమాణం పరికీర్తితమ్।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు ఏతన్మానముదాహృతమ్।। 33 ।।
స్థూలమానం తథాప్రోక్తం దేవీభ్యాం నాభిమానకమ్।
స్థూలయా సఙ్గబిమ్బానాం నాభిమానం ప్రశస్యతే।। 34 ।।
భూషణాయుధశక్తీనాం తాలమానం ప్రశస్యతే।
పూరణేతు విశేషేణ మానం వక్ష్యామి సువ్రత।। 35 ।।
ప్రథమం పీఠమానన్తు ద్వితీయం జానుమానకమ్।
తృతీయమూరుమధ్యస్థం చతుర్థం కటిమానకమ్।। 36 ।।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు శివమానేన కల్పయేత్।
శివం శివద్వయఞ్చైవ విశివఞ్చ చతుశ్శివమ్।। 37 ।।
కేవలం ప్రస్థామానేన ఉపకుమ్భే ప్రపూరయేత్।
మూలబిమ్బే విశేషేణ పూర్వవన్మానమీరితమ్।। 38 ।।
వాసుదేవాదిభిర్మన్త్రైః పూజయేద్దేశికః స్వయమ్।
బలికర్మణి విప్రేన్ద్ర ముష్టిమానం ప్రచక్షతే।। 39 ।।
లేపనే తు విశేషేణ మానం వక్ష్యామి సువ్రత।
ఆకణ్ఠస్థానపర్యన్తం ప్రథమం పరిలేపయేత్।। 40 ।।
స్థానాన్నాభ్యవధి బ్రహ్మన్ ద్వితీయం పరిలేపయేత్।
నాభ్యా కట్యవధి బ్రహ్మన్ తృతీయం పరిచక్షతే।। 41 ।।
అక్షాత్పాదావధి యావత్ చతుర్థం పరిలేపయేత్।
ఆకణ్ఠాన్నాభిపర్యన్తం దేవీభ్యాం మానమీరితమ్।। 42 ।।
పూరమే పాదమానం స్యాత్ అన్యేషాం పాదమానకమ్।?

దమనారోపణాత్పూర్వే మఙ్కురానర్పయేత్ సుధీః।। 43 ।।
మణ్డపం సమలంకృత్య పూర్వేద్యుశ్చ నిశాముఖే।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డఞ్చ కారయేద్విధిచోదితమ్।। 44 ।।
చక్రాబ్జమణ్డలం కృత్వా భద్రకాఖ్యమథాపి వా।
యంత్రమణ్డలకం వాపి యజమానేచ్ఛయా గురుః।। 45 ।।
ద్వారాదియజనం కుర్యాత్ పుణ్యాహం వాచయేత్సుధీః।
స్నపనం కారయేద్ధీమాన్ క్షీరాదిద్వాదశే ఘటే।। 46 ।।
తద్బేరం సమలంకృత్య విష్టరే సన్నివేశయేత్।
మణ్డపస్య తు పాశ్చాత్యే కుమ్భే సంపూజయేద్ధరిమ్।। 47 ।।
మణ్డలే పూజయేద్దేవం నారాయణమనామయమ్।
బిమ్బమభ్యర్చయేద్వీమాన్ హోమకర్మ సమాచరేత్।। 48 ।।
నివేదనం తతః కృత్వా తత్తత్స్థానే బలిం క్షిపేత్।
కౌతుకం తణ్డులే న్యస్య నీత్వా ధామప్రదక్షిణమ్।। 49 ।।
భేరీనాద సమాయుక్తమాధారోపరి విన్యసేత్।
దేవమభ్యర్చ్య చార్ఘ్యాద్యైః బన్ధయేద్దక్షిణే కరే।। 50 ।।
పునః పూజాం తతః కృత్వా అపూపాది నివేదయేత్।
దమనాఙ్కురమాహృత్య క్షాలయేచ్ఛుద్ధతోయకైః।। 51 ।।
కదలీత్వవిశేషేణ దీర్ఘపత్రే పురస్థగైః।
వరంకారయేద్ధీమాన్ పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా।। 52 ।।
పృథక్ పాత్రే నివేశ్యాథ అధివాసనమాచరేత్।
దేవమణ్డపయో ర్మధ్యే వ్రీహిపీఠం సమాచరేత్।। 53 ।।
తస్యోపరి న్యసేత్పాత్రం దహనాప్యాయనం చరేత్।
సౌరభేయీం ప్రదర్శ్యాథ పూజయేద్గన్ధపుష్పకైః।। 54 ।।
కిరాటాద్యైశ్చ? మన్త్రైశ్చ పాతయేదపరేణ తు।

అధివాసజమాదాయ యోజయేత్కుమ్భమూర్ధని।। 55 ।।

పూజయా సంపుటీకుర్యాత్ గీతవాద్యాదికం చరేత్।

అధివాసస్రజం? విప్ర నాభిమానం ప్రచక్షతే।। 56 ।।

శయనే సన్నివేశ్యాథ రక్షాం కుర్యాత్సమన్తతః।

తతః ప్రభాతే విమలే స్నపనం సమ్యగాచరేత్।। 57 ।।

అష్టోత్తరశతై ర్వాపి ఏకాశీతిఘటైస్తు వా।

స్నపనార్థే తు దేవేశమానయేత్సింహవిష్టరే।। 58 ।।

వర్ధన్యాఞ్చ తతో దద్యాత్ పూజయా సంపుటీకృతః।

గీతనృత్తాదికాన్ సర్వాన్ దర్శయేద్దేవసన్నిధౌ।। 60 ।।

నమస్కృత్య యథాన్యాయం స్తుత్వా దేవం ప్రణమ్య చ।

మణ్డలే యోజయేత్ పశ్చాత్ కుమ్భవద్దేశికోత్తమః।। 61 ।।

మణ్డలస్థం విశేషేణ తత్కాలే సంప్రవేశయేత్।

అఙ్గానామప్యుపాఙ్గానాం లాజాన్తానామపి ద్విజ।। 62 ।।

భూషణానాం చ శక్తీనాం తథా చ విహగేశితుః।

అర్ఘ్యాదీనాన్తు ప్రాత్రాణాం ధూపదీపప్రకాణ్డకైః।। 63 ।।

మూలబేరే యథా కుర్యాత్ హోమకుణ్డే తథా భవేత్।

ఏవం కృత్వా విధానేన ద్వారస్థానాదీనాం చరేత్।। 64 ।।

ఆలయాఙ్గస్థబిమ్బానాం చణ్డాదీనాం విశేషతః।

ఏవంబిధానసంయుక్తం తత్తద్ద్రవ్యై ర్బలిం క్షిపేత్।। 65 ।।

అపరాహ్ణే తు సంప్రాప్తే యానమారోప్య దేశికః।

ధామప్రదక్షిణం కృత్వా వీథ్యావరణపశ్చిమమ్।। 66 ।।

మణ్డపే సన్నివేశ్యాథ సన్న్యాసం చైవ కారయేత్।

శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా దక్షిణాం సంప్రదాపయేత్।। 67 ।।

యతీనాం బ్రాహ్మణాదీనాం ప్రసాదం పరిదాపయేత్।

యః కరోతి నరో భక్త్యా స యాతి బ్రహ్మణః పదమ్ ।। 68 ।।
అశ్వమేధాష్టకం పుణ్యం వాజపేయత్రయం తథా।
సర్వపాపక్షయం చైవ సర్వోపద్రవనాశనమ్ ।। 69 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

దమనారోపణం నామ ద్వావింశోఽధ్యాయః।

------------*************----------------

అథ త్రయోవింశోఽధ్యాయః

భగవాన్---

తులస్యారోపణే చైవ దమనారోపణం భవేత్।
చమ్పకారాధనే విప్ర తథా కర్మ సమాచరేత్॥ 1 ॥
చఋుకరార్పణం తతః కుర్యాత్ తథా వై కౌతుకత్రయమ్।
నిశి పూజావిధానఞ్చ అధివాసఞ్చ భూషణమ్॥ 2 ॥
త్రిస్థానయజనం చైవ హోమకర్మవిధి స్తథా।
స్నపనం తు విశేషేణ నాలికేరజలైర్భవేత్॥ 3 ॥
కేవలం గన్ధతోయే వా తదభావే విశేషతః।
అధివాసవిధౌ బ్రహ్మన్ సద్యో ద్రవ్యాధివాసనమ్॥ 4 ॥
యాత్రాకాలే తు విప్రేన్ద్ర పుష్పదామ ప్రశస్యతే।
వికిరేత్ సర్వతో విప్ర పుష్పైర్గ.....నైర్యథా॥ 5 ॥
అన్యాని సర్వకర్మాణి పూర్వవత్కారయేద్ద్విజ।
చమ్పకానామభావే తు పాటలం పరికీర్తితమ్॥ 6 ॥
వైశాఖే తు విశేషేణ సన్న్యాసం సమ్యగాచరేత్।
బ్రాహ్మణాదీనాం వర్ణానాం తత్ప్రసాదం ప్రదాపయేత్॥ 7 ॥
స్నపనే తు విశేషేణ కేవలం పుష్పతోయకమ్।
గన్ధోదకమథో వాపి నాలికేరరసన్తు వా॥ 8 ॥
పత్రపుష్పోత్సవే విప్రే భూషణైః పరిభూషయేత్।

ఫలోత్సవేషు సర్వేషు పూరణం సంప్రకీర్తితమ్।। 9 ।।
గన్ధోత్సవేషు సర్వేషు లేపనం సమ్యగాచరేత్।
అనూరాధే విశేషేణ ఫలోత్సవమథాచరేత్।। 10 ।।
ఫలోత్సవవిధిం వక్ష్యే సమాసాదవధారయ

కదలీపనసఞ్చామ్రం ఫలానాం సంమ్ప్రకీర్తితమ్।। 11 ।।
త్వజార్ఘసంయుతం న్యూనం బీజపూరన్తు చాక్షతమ్।
పనసం వివిధం ప్రోక్తం పనసం క్షుద్రసంజ్ఞకమ్।। 12 ।।
క్షుద్రంన్తు వర్జయేద్విప్ర సర్వదా పూరకర్మణి।
కదలీ త్రివిధం ప్రోక్తం త్రివిధం యోగ్యమేవ చ।। 13 ।।
సహకారే తథాప్రోక్తం హారీతం రక్తపీతకమ్।
త్రివిధం పూరణే యోగ్యం క్రముకే చద్రపూరకమ్।। 14 ।।
హారీతం పీతకం రక్తం పూరణే సర్వకం? భవేత్।
అఙ్కురావాహనఞ్చైవ చతుః స్థానార్చనం తథా।। 15 ।।
కౌతుకన్తు యథా చైవ ప్రాతః స్నపనమేవ చ।
ద్వారపూజావిధిశ్చైవ చతుః స్థానార్చనక్రియా।। 16 ।।
మూలబిమ్బార్చనం చైవ నైవేద్యం బలిరేవ చ।
అధివాసదినే విప్ర శివమానేన పూరయేత్।। 17 ।।
తద్ద్రవ్యేణబలిం కుర్యాద్ధోమకర్మ తథాభబేత్।
ద్విగుణం త్రిగుణం చైవ చాతుర్గుణ్యన్తదన్తికే।। 18 ।।
వాసుదేవాదిభిర్మన్త్రై శ్చతుర్వేదాద్యకైస్తు వా।
శాఖాద్యత్రితయం వాపి విష్ణుసూక్తతృతీయకమ్।। 19 ।।
అఙ్గాదీనాం విశేషేణ ముష్టిమానేన పూరయేత్।
శ్రియాదీనాం విశేషేణ జానుమానేన పూరయేత్।। 20 ।।

కర్మార్చాదిబిమ్బానాం పాదమానేన పూరయేత్।
ఏకైకం హోమకార్యే తు బలికర్మణి ముష్టికమ్।। 21 ।।
ఉత్సవం కారయేదన్తే వికిరేత్పలపూరకైః.

మణ్డపే సన్నివేశ్యాథ తతస్స్నాన్యసమాచరేత్।। 22 ।।
పూజాపూర్వం తతః కుర్యాత్ పూర్వవత్పరివాపయేత్।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా గర్భగేహే నివేశయేత్।। 23 ।।
పనసానామభావే తు సహకారైః ప్రపూరయేత్।
సహకారఫలాభావే మోచకైః పరిపూరయేత్।। 24 ।।
త్రయం త్రిమానే వా విప్ర మాసమృక్షే సమర్చయేత్।
శ్రావణే మాసి విప్రేన్ద్ర బీజపూరాష్టకైర్యజేత్।। 25 ।।
తదభావే తు విప్రేన్ద్ర ఆర్ద్రపూగీఫలై ర్యజేత్।
మాసేచాశ్వయుజే విప్ర జలజైః పరితో యజేత్।। 26 ।।
పఙ్కజోత్సవం తు కుర్యాత్ జలజైశ్చైవ దేశికః।
జలజం త్రిబిధం ప్రోక్తం ఉత్పలం త్రివిధం భవేత్।। 27 ।।
పఙ్కజానామభావే తు జాతిపుష్పైః ప్రపూజయేత్।
పూర్వవత్సకలం కర్మ కార్యం విప్రవరేణ తు।। 28 ।।
రక్తపఙ్కై స్తథా శ్వేతైః కల్హారై స్తదభావతః।
తద్దలై ర్మణ్డలం కుర్యాత్ యానాలంకృతమేవ చ।। 29 ।।
విమానం పుష్కరైః కుర్యాత్ పుష్పవృష్టి స్తథా భవేత్।
పఙ్కజోత్సవకే విప్ర మణ్డలం బహుపఙ్కజమ్।। 30 ।।
కల్హారోత్సవకే విప్ర మార్జనాభువనం భవేత్।
ఉత్సవం పూర్వవత్కుర్యాత్ ఉత్సవాన్తే విసర్జయేత్।। 31 ।।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా తతః ప్రోక్షణపూర్వకమ్।

ఉత్సవాన్తే విశేషేణ గర్భగేహం ప్రవేశయేత్।। 32 ।।

మహాకుమ్భం సమాదాయ మూలబేరే సమర్చయేత్।

శుద్ధస్నానం తతః పశ్చాత్ పునః సర్వాణి కారయేత్।। 33 ।।

గజోత్సవే తు విప్రేన్ద్ర విశేషస్త్వధునోచ్యతే।

అఙ్కురం నిశికార్యం చ ప్రాతః కార్యఞ్చ పూర్వవత్।। 34 ।।

గన్ధాధివాసనం కాలే మిశ్రగన్ధైః ప్రలేపయేత్।

అధివాసన్తు తత్కాలే స్నపనం గన్ధతోయకైః।। 35 ।।

అష్టోత్తరశతైః కుమ్భై రేకాశీతిఘటైస్తు వా।

షట్త్రింశైః కలశై ర్వాపి యథావిత్తానుసారతః।। 36 ।।

కర్పూరం పూర్వంవత్ప్రోక్తం కుఙ్కుమం తదనన్తరమ్।

చన్దనన్తు తతః పశ్చాత్ వల్మీకం తదనన్తరమ్।। 37 ।।

అథవా మిశ్రితం వాపి తథారం ప్రథమం భవేత్।

నాభ్యా తన్తు ద్వితీయం స్యాత్తృతీయం జానుమానకమ్।। 38 ।।

చతుర్థం పాదమానం స్థాద్దేవీభ్యాం కటిమానకమ్।

మూలబేరే తథా ప్రోక్తం మానం వై ద్విజ సప్తకమ్।। 39 ।।

లేపభిత్తిపటస్థే తు కర్మార్చాయాం సమాచరేత్।

కలశస్నపనే విప్ర కేవలం గన్ధతోయకమ్।। 40 ।।

ఘృతం చ క్షీరమేకం వా నలికేరజలం తు వా।

గన్ధాభావే విశేషేణ హీబేరం సంప్రశస్యతే।। 41 ।।

కార్తికే మాసి ద్వాదశ్యాం గన్ధాలేపనమాచరేత్।

ఉషః కాలే విశేషేణ కైశికీం గీతిమాచరేత్।। 42 ।।

ప్రత్యుషః పూజనం కుర్యాత్ స్నానకర్మవివర్జితమ్।

మార్గశీర్షాఖ్యమాసే తు హ్రీబేరైర్చా సమాచరేత్।। 43 ।।

క్రముకాదిఫలైర్వాపి మాసఋుక్షే సమాచరేత్।

పౌష్యేమాసి చ మాసర్క్షే రాజనీసారలేపనమ్ ।। 44 ।।

స్నపనే తు విశేషేణ రజనీనీరముత్తమమ్ ।

చూర్ణస్నానయుతం వాపి ఉక్తద్రవ్యఘటైస్తు వా ।। 45 ।।

లేపనం పూర్వవత్కుర్యాత్ అఙ్కురాదిక్రియాం తథా ।

ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తో మాసోత్సవవిశేషకః ।। 46 ।।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

మాసోత్సవవిధిర్నామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః

---------------***************--------------

అథ చతుర్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

పవిత్రారోపణం వక్ష్యే విస్తరేణ తవానఘ

చాతుర్మాసస్య మధ్యే వా ఆదావన్తే చ వా భవేత్।। 1 ।।
చాతుర్మాస్యం త్రిధా ప్రోక్తం సౌరఞ్చాన్ద్రమాసం తథా

వైష్ణవం చ విశేషేణ త్రివిధం సంప్రకీర్తితమ్।। 2 ।।
సంక్రాన్త్యాదికం సౌరం స్యాత్ చాన్ద్రఞ్చ ప్రథమాదికమ్।
ద్వాదశ్యాది త్రికం చైవ వైష్ణవం పరికీర్తితమ్।। 3 ।।
వైష్ణవం చోత్తమం ప్రోక్తం మధ్యమం సౌరముచ్యతే।
చాన్ద్రమప్యధమం ప్రోక్తం ఉత్తమే తు సమాచరేత్।। 4 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ద్వాదశ్యాన్తు సమాచరేత్।
పవిత్రకర్మహీనే తు నిత్యపూజా వినశ్యతి।। 5 ।।
నిత్యపూజావినాశే తు రాష్ట్రం క్షయమవాప్నుయాత్।
తద్గ్రామోనిధనం? యాతి తత్స్థానం నాశనం భవేత్।। 6 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన పవిత్రారోపణం చరేత్।
పతనాత్త్రాయతే తస్మాత్పవిత్రం పరికీర్తితమ్।। 7 ।।
ఆత్మార్థే వా పరార్థే వా పవిత్రారోపణం భవేత్।
ఏకబేరే తు వా విప్ర బహుబేరే తు వా భవేత్।। 8 ।।
లేపభిత్తిపటస్థే తు కర్మార్చాయాం సమాచరేత్।
మణ్డపం కారయేద్ధీమాన్ అగ్రతః పరితోఽపి వా।। 9 ।।

బహుస్తమ్భసమాయుక్తం శిలయేష్టకయాపి వా।
కేవలం దారుమాత్రం వా ప్రపామాత్రమృథాపి వా।। 10 ।।
భిత్తియుక్తమయుక్తం వా కోణభిత్తియుతం తు వా।
అధిష్ఠానాన్వితం వాపి ఉపపీఠాన్వితం తు వా।। 11 ।।
పాదబన్ధయుతం వాపి ప్రస్తరాదియుతం తు వా।
జ్వాలాతోరణసంయుక్తం పతాకాభిరలంకృతమ్।। 12 ।।
కూటాకారయుతం వాపి గరుడేనాపిశోభితమ్।
సింహయుక్త మయుక్తం వా బహుద్ధారయుతం తు వా।। 13 ।।
భిత్తిత్రయయుతం వాపి పఞ్చ సప్త నవాత్మకమూ।
ఏవం కృత్వా విధానేన సుధయా పరిలేపయేత్।। 14 ।।
చిత్రం కుర్యా ద్విశే షేణ అవతారైరనేకశః।
తోరణాని చతుర్దిక్షు కారయేద్విజసత్తమః।। 15 ।।
అశ్వత్థం వా వటం వాపి ప్లక్షం వా బిల్వ మేవవా।
తాలం వేణుం తథైవాపి కారయేద్విధిచోదితమ్।। 16 ।।
ద్వారాయామసమం వాపి స్తమ్భాయామసమన్తు వా।
ఆయామర్ధేన విస్తీర్ణం హస్తమాన మథాపి వా।। 17 ।।
క్షుద్రప్రాసాదకం విప్ర హస్తమానేన కారయేత్।
శూలత్రయసమాయుక్తం గరుడేన సమన్వితమ్।। 18 ।।
తోరణే తోరణే కుర్యాత్ గరుడఞ్చోర్ధ్వసంస్థితమ్।
గోమయాలేపనం కుర్యాత్ మణ్డపాభ్యన్తరస్థలమ్।। 19 ।।
తన్మధ్యే వేదికాం కుర్యాత్ విధిరేవం ప్రకీర్తితః।
మణ్డలం మధ్యభాగే తు దక్షిణే కుమ్భసంస్థితమ్।। 20 ।।
ఉత్తరే చాగ్నికుణ్డం స్యాత్సౌమ్యేశానాన్తరేపి వా।
ఏకైకం పఞ్చహస్తం వా చతుర్హస్తం త్రిహస్తకమ్।। 21 ।।

తతీవ్రత హస్తమానం వా తాలమానమథాపి వా।
వేదికోచ్ఛ్రాయమానం వా చతురఙ్గులకం భవేత్।। 22 ।।
మణ్డపస్య తు వేదీ తు దర్పణోదరవద్భవేత్।
కుమ్భవేదీం సమాం కృత్వా కుణ్డం వా పఙ్కజాకృతి।। 23 ।।
చతురశ్ర మథోవాపి చక్రాకారమథాపి వా।
మేఖలాత్రయసంయుక్తం యోనినాభిసమన్వితమ్।। 24 ।।
తద్బహిశ్చాష్టదేశే తు కుణ్డం కుర్యా ద్విచక్షణః।
అశ్రం యోనిం తథా చాపం త్ర్యశ్రం వృత్తి షడశ్రకమ్।। 25 ।।
పద్మం వస్వశ్రకఞ్చైవ పూర్వాదీనాం దిశాం క్రమాత్।
యద్వా చక్రాదికం వాపి అష్టకుణ్డం ప్రకల్పయేత్।। 26 ।।
చతుష్కుణ్డమథో వాపి ఏతన్న్యూనన్నకారయేత్।
అశ్రం చాపం తథా వృత్తం పద్మం పూర్వాదితః క్రమాత్।। 27 ।।
వేద్యాః పశ్చిమ భూభాగే ఉత్సవం సన్నివేశయేత్।
సింహాసనే తు విప్రేన్ద్ర కల్పద్రుమసుమణ్డితే।। 28 ।।
నిశ్చలప్రభయా యుక్తం పుష్పమాల్యైః పరిష్కృతమ్।
శ్రీభూమిసహితం దేవ మాసనే సన్నివేశయేత్।। 29 ।।
గరుడం పూర్వదిగ్భాగే దక్షిణే చక్రమేవ చ।
పశ్చిమే వాయుపుత్రన్తు విష్వక్సేనం తథోత్తరే।। 30 ।।
ధ్వజతోరణకుమ్భాద్యై ర్ద్వారేఽపి చ నివేశయేత్।
వితానాద్యై రలంకృత్య క్షౌమైః కార్పాసకైస్తథా।। 31 ।।
స్తమ్భానాం వేష్టనం కుర్యాత్ రమ్భాపూగైరలంకృతమ్।
ఫలై ర్నానావిధై శ్చైవ దీపకుమ్భైరలంకృతమ్।। 32 ।।
దర్పణై శ్చామరైశ్చైవ ఆతపత్రై ర్మనోహరైః।
ఘణ్టాభిరర్ధచన్ద్రాద్యై ర్దర్భమాల్యైరలంకృతమ్।। 33 ।।

ఏవంకృత్వా విధానేన పవిత్రం వాథ కారయేత్।
క్షౌమం కార్పాసకం వాపి స్వర్ణసూత్రమథాపి వా।। 34 ।।
బ్రాహ్మణ్యా నిర్మితం వాథ క్రీతం చైవాపణస్థలే।
అయుగ్మం యుగ్మం వాపి అయుగ్మే నవకం భవేత్।। 35 ।।
యుగ్మే ర్ద్వాదశకం ప్రోక్త మష్టౌ వాపి చతుష్టయమ్।
ప్రక్షాల్య శుద్ధతోయేన శోషయేత్త్రపణవేన తు।। 36 ।।
నిర్మాణమణ్డపే విప్ర గోమయాలేపనం భవేత్।
శఙ్ఖఞ్చ నిఖనేద్భూమౌ ఆచార్యో వాయుసూత్రకైః।। 37 ।।
ప్రథమం ముఖమానం తు ద్వితీయం ద్విగుణం భవేత్।
తృతీయం త్రిగుణం ప్రోక్తం చతుర్థన్తు చతుర్గుణమ్।। 38 ।।
అష్టోత్తరశతఞ్చాద్యం ద్వితయం ద్విగుణన్తు వా।
తృతీయం త్రిగుణం ప్రోక్తం చతుర్థన్తు చతుర్గుణం।। 39 ।।
యద్వా సహస్రమరకం తదర్ధఞ్చ తదర్ధకమ్।
తదర్ధఞ్చాద్యకం చైవ గ్రన్థయేద్విధినా తతః।। 40 ।।
అన్తరాన్తరకఞ్చైవ ద్విజాణ్డసదృశం భవేత్।
ధాత్రీఫల సమాకారం స్థూలముక్తాసమం భవేత్।। 41 ।।
అన్తరాన్తరయోగేన గ్రన్థనీయఞ్చ దూరతః।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు ద్వన్ద్వమానం ప్రకీర్తితమ్।। 42 ।।
పఞ్చకం వేదిమానం స్యాత్ ఉపకుమ్భేషు చేష్యతే।
త్రితయం ద్వితయం వాపి సమాసం వా సమాచరేత్।। 43 ।।
ప్రథమం నాలమానన్తు ద్వితీయం ద్విగుణం భవేత్।
తృతీయం త్రిగుణం జ్ఞేయం పరికుమ్భే తథైవ చ।। 44 ।।
పరికుమ్భేషు విప్రేన్ద్ర ఏకమేవాప్యలం భవేత్।
కరకే చాస్త్రకే విప్ర ఏకం వాపి త్రయం భవేత్।। 45 ।।

అధివాసే పవిత్రం హి ఆద్యమానం ప్రశస్యతే।

మణ్డలే కర్ణికామానం కేసరేషు తథైవ చ।। 46 ।।

దలే దలే బిశేషేణ దలమానం ప్రశస్యతే।

అక్షరేష్వరమానం స్యాదరక్షేత్రే తు తత్సమమ్।। 47 ।।

నాభిక్షేవే తథా ప్రోక్త మారక్షేత్రే తు తత్సమమ్।।

నేమిక్షేత్రి సమం ప్రోక్తం తృతీయే త్రితయం భవేత్।। 48 ।।

ద్వితీయే త్రితయం విద్యాత్ ఏకే చైవ పరం భవేత్।

చక్రాబ్జమణ్డలే స్థిత్వా పవిత్రారోపణం భవేత్।। 49 ।।

బహుచక్రేషు విప్రేన్ద్ర ఏకైకం వా త్రయం త్రయమ్।

కుణ్డేషు మేఖలామానం ఏకైకం చ పృథక్ పృథక్।। 50 ।।

ఏతత్పవిత్రకం విప్ర యథేచ్ఛాగ్రన్థితన్తుభిః।

అన్యేషు సర్వకార్యేషు తాలమానం ప్రశస్యతే।। 51 ।।

బిమ్బప్రతిసరాణాం తు మానం తస్య ప్రచక్షతే।

శిరః ప్రమాణేనార్చాయా భూషణం ప్రథమం స్మృతమ్।। 52 ।।

ద్వితీయం జానుమానం తు తృతీయం పాదమానకమ్।

చతుర్థం పీఠమానన్తు మూలబేరే తదేవ హి।। 53 ।।

దేవీభ్యాన్తు విశేషేణ త్రితయం ద్వితయన్తు వా।

నాభిజానుపదం విప్ర తృతీయే పరికీర్తితమ్।। 54 ।।

ద్వితీయం.....పాదన్తు ఏకం వా జానుపాదకమ్।

భూషణానామాయుధానాం తాలమానం ప్రశస్యతే।। 55 ।।

చణ్డాది పరివారాణాం ముఖమానం ప్రకీర్తితమ్।

బిమ్బప్రమాణకం పీఠే ప్రభామానం తు తద్భవేత్।। 56 ।।

బహిః కుణ్డేషు విప్రేన్ద్ర తృతీయం త్రితయం భవేత్।

ద్వితయం వా మునిశ్రేష్ఠ ఏకైకం వాపి కారయేత్।। 57 ।।

ఆచార్యా బహవః ప్రోక్తా ఋత్విజశ్చ తథైవ చ।
పరిచారకాశ్చ బహవః పవిత్రారోపణే వరమ్।। 58 ।।
ఋత్విజో దీక్షితాశ్చైవ సర్వే చ గుణవత్తరాః।
ఉపరిష్టాత్సువర్ణాద్యైః క్షౌమసూత్రైశ్చ సన్యసేత్।। 59 ।।
పూరితం మృద్విలేపేన కుఙ్కుమేనానురఞ్జయేత్।
పృథక్ పాత్రే వినిక్షిప్య పుష్పగన్ధైశ్చ సాధయేత్।। 60 ।।
కుమ్భయోగ్యాని చైకస్మిన్ మణ్డలే చాగ్నినాపరే?

కుణ్డయోగ్యాని చైకస్మిన్ బిమ్బయోగ్యాని చాపరే।। 61 ।।
అన్యాని సర్వయోగ్యాని ఏకపాత్రే వినిక్షిపేత్।
వివిధేన సుగన్ధేన వాసితం గన్ధపుష్పకైః।। 62 ।।
తత్ర్కమం తే ప్రవక్ష్యామి అవధారయ సాంప్రతమ్।
కర్మారంభదినాత్పూర్వం సప్తమే పఞ్చమేఽహని।। 63 ।।
తతోఽఙ్కురార్పణం కుర్యాదుత్సవోక్తవిధానతః।
త్రివర్గపాలికాయాం వై అఙ్కురానర్పయేత్సుధీః।। 64 ।।
మణ్డపం సమలంకృత్య తోరణాద్యైరశేషతః।
మృద్గ్రహం పూర్వవత్కృత్వా పాలికాః పరిపూరయేత్।। 65 ।।
అష్టోత్తరశతం చైవ ఉత్తమం పరికీర్తితమ్।
తదర్ధం మధ్యమం చైవ తదర్ధమధమం భవేత్।। 66 ।।
షోడశం ద్వాదశం వాపి అష్టకం వా సమాచరేత్।
పాలికాస్యానురూపేణ సూత్రపాతం సమాచరేత్।। 67 ।।
వ్రీహిపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య సోమకుమ్భన్తు విన్యసేత్।
బీజపాత్రం తథా పూర్వం ద్వారపూజాం సమాచరేత్।। 68 ।।
చతుః స్థానార్చనం కుర్యాత్పుణ్యాహమపి వాచయేత్।

పవిత్రాణామర్చనం స్యాత్సోమకుమ్భస్య పూజనమ్।। 69 ।।

సంపాతాజ్యేన విప్రేన్ద్ర ఘృతారోపణమాచరేత్।

బీజావాపం తతః కుర్యాత్ బలిం దద్యాద్విచక్షణః।। 70 ।।

గుహ్యస్థానే నివేశ్యాథ అపరే వాసరే యజేత్।

ఏకాదశ్యాన్తు ప్రాప్తాయాం ధామప్రక్షాలనం చరేత్।। 71 ।।

ఉద్వృతోదకకుమ్భైశ్చ క్షాలయే ద్ధూపవర్జనమ్?

లేపయేచ్చన్దనాద్యైశ్చ బహిరన్తశ్చ సాధకః।। 72 ।।

చిత్రవేశ్మని విప్రేన్ద్ర మణ్డపం చాతులేపయేత్।

అలంకృత్య యథాపూర్వం ధ్వజతోరణకుమ్భకైః।। 73 ।।

విచిత్రపుష్పమాల్యైశ్చ ముక్తాదామైశ్చ దర్పణైః।

ఫలై ర్నానావిధైశ్చైవ రమ్భాపూగగణైస్తు వా।। 74 ।।

బహుదీపగణై ర్యుక్తం ఫలపుష్పాదిభిస్తథా।

మధ్యే వేదిం విశేషేణ మణ్డలం కారయేద్బుధః।। 75 ।।

పౌష్కరోక్తప్రకారేణ యన్త్రం విష్ణు మథాపి వా।

వాసుదేవాఖ్యయన్త్రం వా సాత్వతోక్త మథాపి వా।। 76 ।।

చక్రాబ్జం స్వస్తికం వాపి ఇష్టసిద్ధి మథాపి వా।

వాసుదేవాఖ్యయన్త్రం వా విష్ణుయన్త్రం మథాపి వా।। 77 ।।

తస్య దక్షిణపార్శ్వే తు కుమ్భం సంస్థాపయేద్బుధః।

మహాకుమ్భం చోపకుమ్భం పరికుమ్భాఞ్చ వర్ధనీమ్।। 78 ।।

పాలికాం పరితః స్థాప్య అష్టమఙ్గలకం న్యసేత్।

సూత్రవస్త్రసమాయుక్తం విధానం కూర్చసంయుతమ్।। 81 ।।

కుమ్భే కుమ్భే విశేషేణ నారికేలఫలం న్యసేత్।

క్రముకం స్తమ్భకం వాపి నారికేలస్య మఞ్జరీమ్।। 80 ।।

నానావిధఫలైశ్చైవ వేదికోర్ధ్వన్తు విన్యసేత్।
మణ్డపస్యోత్తరే పార్శ్వే కుణ్డం వై వేదికోపరి।। 81 ।।
పరికుమ్భం న్యసేద్ధీమాన్ అష్టధాన్యాని నిక్షేపేత్।
కదలీఫలవృన్దైశ్చ నాలికేరకదమ్బకైః।। 82 ।।
క్రముకైస్తమ్బకైశ్చైవ పనసామ్రఫలై స్తథా।
కుమ్భే కుణ్డే విశేషేణ తథైవ పరిపూజయేత్।। 83 ।।
వేదిపశ్చిమభాగే తు ఉత్సవం సన్నివేశయేత్।
సింహాసనే సమారోప్య పరిష్కారే పరిష్కృతే।। 84 ।।
ఏవం కృత్వా విధానేన ద్వారపూజాం సమాచరేత్।
పుణ్యాహం కారయేద్ధీమాన్ స్నపనం సమ్యగాచరేత్।। 85 ।।
ఏకాశీతిఘటైర్వాపి షట్త్రింశత్కలశైస్తు వా।
గోక్షీరం కేవలం వాపి నారికేలరసం తు వా।। 86 ।।
స్నపనాన్తే విశేషేణ చూర్ణస్నానం సమాచరేత్।
సుద్ధస్నానం తతః కృత్వా నృసూక్తేనాభిషేచయేత్।। 87 ।।
నీరాజనం తతః కృత్వా అలంకారాసనే న్యసేత్।
కుమ్భేషు మణ్డలే చైవ కుమ్భపూజాం సమాచరేత్।। 88 ।।
అనైకై రుపచారైశ్చ పూజయేద్దేవబిమ్బవత్।
ఉపకుమ్భేషు సర్వేషు షోడశైః పరిపూజయేత్।। 89 ।।
అస్త్రకుమ్భే తథా ప్రోక్తం పరికుమ్భేత్విదం? భవేత్।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు ప్రోక్షణస్నాన మాచరేత్।। 90 ।।
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ మహాకుమ్భే తు పూజయేత్।
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ మణ్డలే తు సమర్చయేత్।। 91 ।।
విష్ణుమన్త్రేణ విప్రేన్ద్ర అగ్నిస్థం హరిమర్చయేత్।
ఉత్సవే తు విశేషేణ గాయత్ర్యా సంప్రపూజయేత్।। 92 ।।

ఉపకుమ్భే వాసుదేవామిన్ద్రాదీన్ పరికుమ్భకే।
మణ్డలారాధనం కుర్యాత్ ఉపచారై రనేకశః।। 93 ।।
పఞ్చవర్ణసమాయోగాత్ పఞ్చతత్వమయం స్మృతమ్।
పఞ్చతత్వమయో విష్ణుః పఞ్చతత్వమయశ్శివః।। 94 ।।
పఞ్చతత్వమయో బ్రహ్మా పఞ్చతత్వమయం జగత్।
పఞ్చతత్వమయం సర్వం జగద్దృష్టం చరాచరమ్।। 95 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ముణ్డలారాధనం పరమ్।
మణ్డలే పూజయేద్దేవం వాసుదేవమనామయమ్।। 96 ।।
పాత్రార్చనం పురా కుత్వా ఆత్మార్చనమనన్తరమ్।
పీఠార్చనం తతః పశ్చాత్ పరివారార్చనం తతః।। 97 ।।
ఆసనాదినివేద్యాన్తం మణ్డలారాధనం పరమ్।
బిమ్బే సంపూజయేద్దేవం ఉపచారై రనేకశః।। 98 ।।
మూలబేరే తథా కుర్యాత్ ప్రధానకుణ్డే హెూమయేత్?।
విష్ణుమన్త్రేణ మన్త్రజ్ఞః సమిదాజ్యచరూన్ క్రమాత్।। 99 ।।
దిక్కుణ్డే తు విశేషేణ ఋత్విజై ర్హోమమాచరేత్।
ఋత్విజామప్యభావే తు ఆచార్యస్స్వయమాచరేత్।। 100 ।।
పాలాశం ఖాదిరఞ్చైవ బిల్వమౌదుమ్బర న్తథా।
ప్లక్షన్యగ్రోధాపామార్గమశ్వత్థంసమిదష్టకమ్?।। 101 ।।
పూర్వాదీశానపర్యన్తం సమిధః పరికీర్తితాః।
పాయసం కృసరఞ్చైవ హరిద్రాన్న ఞ్చ మౌద్గికమ్।। 102 ।।
మాషాన్నం తిలశుద్ధాన్నం దధ్యన్న మథచాష్టకమ్।
లాజనీవారకౌ చైవ తిలసర్షప ఏవ చ।। 103 ।।
వ్రీహిమాషయవాశ్చైవ గోధూమశ్చాష్టమం భవేత్।
అష్టకుణ్డేషు హెూతవ్యం తద్ద్రవ్యై స్తు పృథక్ పృథక్।। 104 ।।

పవిత్రాధివాసనం కుర్యాత్ దేవస్య పురతః స్థలే।
మార్గత్రయం తతః కృత్వా ధాన్యరాశిం వినిక్షిపేత్।। 105 ।।
తదర్ధం తణ్డులఞ్చైవ తదర్ధం తిలమేవ చ।
తస్యోపరి న్యసేత్పాత్రం పీఠవత్పరిపూజయేత్।। 106 ।।
తతో భూషణపాత్రాణి విన్యసేన్మన్త్రవిత్తమః।
ప్రోక్షణాదిక్రియాస్సర్వాః కారయేన్మన్త్రవిత్తమః।। 107 ।।
ప్రోక్షణం తాడనం దాహముత్పాటాపూరణం తథా?

లోహకారమృత్తికాభి ర్భోగికాలఞ్చ పూజనమ్?।। 108 ।।
సాంస్పర్శఞ్చేతి దశధా సర్వభోగేషు సంస్కృతిః।?

సంపాతాజ్యేతి మన్త్రజ్ఞః సేచయేచ్ఛాస్త్రవిత్తమః।। 109 ।।
గన్ధానులేపనం కుర్యాత్ ధూపద్రవ్యైశ్చ ధూపయేత్।
గన్ధపుష్పేషు నిక్షిప్య స్థాపయేదమ్బరేణ తు।। 110 ।।
పునః పూజాం తతః కృత్వా కౌతుకం బన్ధయేత్సుధీః।
మూలబిమ్బే తథా బధ్వా ఆచార్యస్య చ బన్ధయేత్।। 111 ।।
పూర్వోక్తేన తు మార్గేణ శయనే సన్నివేశయేత్।
గీతనృత్తపురాణాద్యైః రాత్రిశేషం నయేద్ద్విజః।। 112 ।।
తతః ప్రభావే విమలే నిత్యకర్మ సమాచరేత్।
స్నానవేద్యాం సమారోప్య స్నపనం సమ్యగాచరేత్।। 113 ।।
అష్టోత్తరశతైః కుమ్భైరేకా3శీతిఘటైస్తు వా।
యుక్తద్రవ్యయుతై ర్వాపి కేవలం క్షీరమేవ వా।। 114 ।।
సర్వం ఘృతమయం వాపి నాలికేరజలం తు వా।
పూర్వవత్స్నపనం కృత్వా నీరజనావసానకమ్।। 115 ।।

అలఙ్కారాసనే నీత్వా అలఙ్కారై రలంకృతైః।
సింహాసనే నివేశ్యాథ శ్రీభూమిసహితం విభుమ్।। 116 ।।
ద్వారాదియజనం కృత్వా కుమ్భమణ్డలపూజనమ్।
హోమకర్మ తతః కృత్వా మూర్తిహోమం సమాచరేత్।। 117 ।।
నివేదనబలిం దద్యాద్భూషణాని సమర్పయేత్।
భూషణం పాత్రమాదాయ కుమ్భపార్శ్వే సమానయేత్।। 118 ।।
పవిత్ర యోజనకాలే ప్రోక్షణాదిదిశం చరేత్।
పవిత్రం నీత్వా పాణిభ్యాం గన్ధాలేపనమాచరేత్।। 119 ।।
ధూపయిత్వా విశేషేణ అగ్ని సన్ధాన మాచరేత్।
అవ్యక్తం సాత్వికం చైవ మన్త్రం విగ్రహమేవ చ।। 120 ।।
యోగచిన్త్యమనవ్యక్తం? తాత్వికం తత్వచిన్తనమ్।
కిరీటాదీన్ సమావాహ్య భూషణే భూషణే ప్రతి।। 121 ।।
అర్ఘ్యపాద్యై స్సమభ్యర్చ్య యోజయేత్కుమ్భమూర్ధని।
సంహితాద్యైశ్చతుర్భిస్తు కుమ్భే సంపుజయేద్ధరిమ్।। 122 ।।
శాఖాద్యై ర్మణ్డలైః ప్రోక్తమారణాద్యైస్తు బిమ్బకైః।
అనువాకత్రయేణైవ విష్ణుసూక్తేన కుణ్డకైః।। 123 ।।
కుమ్భే చాష్టాక్షరేణైవ మణ్డయేద్ ద్వాదశాక్షరణ్।
బిమ్బే చ విష్ణుగాయత్ర్యా కుణ్డే చైవ షడక్షరమ్।। 124 ।।
భూషణై ర్భూషణైశ్చైవ అర్ఘ్యాద్యై స్సంప్రపూజయేత్।
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం గన్ధం పుష్పం చ ధూపకమ్।। 125 ।।
తామ్బూలం తత్రక్రమాద్దద్యాత్ భోజనాన్తై స్తు తైః క్రమాత్?

దీపం నీరాజనఞ్చైవ వేదం శ్లోకం తథైవ చ।। 126 ।।
గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ దానం వై స్వర్ణవస్త్రగైః।

స్తోత్రఞ్చైవ నమస్కారం బిమ్బమణ్డలకే తథా।। 127 ।।
ఉపకుమ్భేషు సర్వేషు వాసుదేవాదిమన్త్రతః।
వారుణాదినిర్‌ఋత్యన్తం యోజయేన్మన్త్రవిత్తమః।। 128 ।।
త్రితయం ద్వితయం వాపి ఏకైకం వా యథేచ్ఛయా।
రక్షాం కుమ్భేషు సర్వేషు పూర్వాదిక్రమయోగతః।। 129 ।।
ఏకమేవాప్యలం ప్రోక్తం వస్త్రకుమ్భే త్రయం ద్వయమ్।
అష్టమణ్డలకే పశ్చాత్పాలికాయామనన్తరమ్।। 130 ।।
పాయసాన్నం నివేద్యాథ సూక్తేనైవ బలిం క్షిపేత్।
మణ్డలే చ తథా కుర్యాత్ విశేషమధునోచ్యతే।। 131 ।।
పద్మక్షేత్రే అరే విప్ర పశ్చిమాది సమాయజేత్।
పశ్చిమే ద్వారదేశే తు యోజయేద్భూషాణాది వై।। 132 ।।
అన్యాని సర్వకర్మాణి పూర్వవత్తు సమాచరేత్।
బిమ్బే సంపూజయేత్ పశ్చాత్ కమలం పూర్వవద్భువేత్।। 133 ।।
చతుష్టయం ప్రదద్యాత్తు అఙ్గాదీనాఞ్చ యోజయేత్।
అఙ్గానామప్యుపాఙ్గానాం లాఞ్ఛనానామపి ద్విజ।। 134 ।।
భూషణానాం చ శక్తీనాం తథైవ విహగేశితుః।
పీఠపాదుకపాత్రాణాం ధూపదీపాదికం తతః।। 135 ।।
ఆచార్యసాధకానాం చ వాహనానాం తథైవ చ।
గీతవాదిత్రపాత్రాణాం శఙ్ఖాదీనాం తథైవ చ।। 136 ।।
వేదం గీతం చ వాద్యఞ్చ దీపం నీరాజనం పరమ్।
పాయసాదినివేద్యాన్తం తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్।। 137 ।।
మూర్తిబిమ్బే తథా కుర్యాద్ధోమకుణ్డే తథైవ చ।
ఉపచారాది సర్వేషా మాజ్యేనాహుతిం హువేత్।। 138 ।।
ఊర్ధ్వాదిమేఖలానాం చ తత్పాత్రాణాం తథైవ చ।

పరికుణ్డేషు సర్వేషు పూర్వాదిక్రమయోగతః।। 139 ।।
త్రితయం ద్వితయం వాపి ఏకం వాపి నియోజయేత్।
పూర్వోక్తద్రవ్యనిచయే హోమం కుర్యాద్వి చక్షణః।। 140 ।।
దేవీనాం కర్మబిమ్బానాం త్తత్పాత్రే నియోజయేత్।
స్తోత్రైః స్తుత్వా మునిశ్రేష్ఠ వికిరేత్పుష్పజాలకైః।। 141 ।।
యాత్రోత్సవం తథా కుర్యాత్ అపరాహ్ణే తు దేశికః।
నైకైః పరికరై ర్యుక్తం బహుదీపసమన్వితమ్।। 142 ।।
నవాహఞ్చైవ సప్తాహం పఞ్చాహం త్రితయం తథా।
ఏకాహం వాపి విప్రేన్ద్ర పూర్వం సంకల్పమాచరేత్।। 143 ।।
యథాచోత్సవవత్కుర్యాత్ వాహనారోహణం విభో-।
సమాప్తిదివసే రాత్రౌ తతస్స్నాన్యసమాచరేత్।। 144 ।।
పూజనం పూర్వవత్కుర్యాత్ ప్రాయశ్చిత్తాహుతిం హువేత్।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా ఆలయం సంప్రవేశయేత్।। 145 ।।
ఆరోపితపవిత్రాపి ఆచార్య స్స్వయమాచరేత్।
ద్విజాది సర్వవర్ణానాం భక్తానాం భావితాన్మనామ్।। 146 ।।
పవిత్రకగణం తద్వత్ దాపయేచ్ పృథక్ పృథక్।
పవిత్రధారణాద్విప్ర సర్వపాపహరం భవేత్।। 147 ।।
సర్వయజ్ఞఫలం చైవ సర్వతీర్థఫలం భవేత్।
అపరేఽహని సంప్రాప్తే తీర్థపార్శ్వం సమానయేత్।। 148 ।।
తీర్థదేశం సమాసాద్య తీర్థస్నానం సమాచరేత్।
యథా అవభృతం కుర్యాదుత్సవేన సహైవ హి।। 149 ।।
గోభూహిరణ్యవస్త్రాద్యై రాచార్య స్సంప్రదాపయేత్।
ఆలయం సంప్రవిశ్యాథ మణ్డపే సన్ని వేశయేత్।। 150 ।।
విష్వక్సేనం సమభ్యర్చ్య గర్భగేహే నివేశయేత్।

ఆచార్యం పూజయేత్పశ్చాత్ రత్న హేమాఙ్గులీయకైః ।। 151 ।।
గోభూహిరణ్యవస్త్రాద్యై రాచార్యం సంప్రపూజయేత్ ।
తదర్ధమృత్విజాఞ్చైవ యథాచోత్సవవద్భవేత్ ।। 152 ।।
సర్వశక్తికరం సర్వం ముఖ్యం సాధనముత్తమమ్ ।
రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య సుఖదమాయురారోగ్యవర్ధనమ్ ।। 153 ।।
ప్రజానాం వాసుదేవస్య పవిత్రారాధనం పరమ్ ।
పవిత్రారాధనం విష్ణోః శఅరద్ధయా చ కరోతి యః ।। 154 ।।
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం విష్ణుసాయుజ్యముత్తమమ్ ।
సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సర్వదుః ఖవివర్జితః ।। 155 ।।
విశేషవచనం వక్ష్యే శృణు గుహ్యం మహామునే

యథాశ్వమేధం విప్రాణాం రాజసూయఞ్చ భూభుజామ్ ।। 156 ।।
యథాస్వధా పితౄణాం చ సురాణామమృతం యథా ।
నరాణాం జాహ్నవీతోయం దేవానామచ్యుతో యథా ।। 157 ।।
తథా హి దేవదేవస్య పవిత్రారాధనం పరమ్ ।
అధివాసనకాలే తు ప్రాసాదపరివేష్టనమ్ ।। 158 ।।
పఞ్చరంగేణ సూత్రేణ ఉక్తసూత్రేణ? వా భవేత్ ।
మణ్డపఞ్చ తథావేష్ట్య తథా భూషణపాత్రకమ్ ।। 159 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

పవిత్రారోహణం నామ చతుర్వింశోఽధ్యాయః

---------------*****************---------------

అథ పఞ్చవింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

సంవత్సరోత్సవం వక్ష్యే శ్రోతుమిచ్ఛసి చేచ్ఛృణు।
విషువద్వితయఞ్చైవ తథా చైవాయనద్వయమ్।। 1 ।।
జయన్తీకృత్తికా చైవ ఆగ్రాయణవిధిస్తథా।
అధ్యయనోత్సవఞ్చైవ పవిత్రారోహణం తథా।। 2 ।।
అబ్దపూజావినాశే తు మాసపూజా వినశ్యతి।
మాసపూజావినాశే తు నిత్యపూజా వినశ్యతి।। 3 ।।
నిత్యపూజావినాశే తు రాజా రాష్ట్రం వినశ్యతి।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తం కర్మ సమాచరేత్।। 4 ।।

శ్రావణ్యాం కృష్ణపక్షే తు అష్టమ్యాం రోహిణీయుతే।
జయన్తీ నామ సా ప్రోక్తా జయత్యశుభమిత్యసౌ॥ 5 ॥
బుధవారసమాయుక్తం సర్వదోషవివర్జితమ్।
తిథినక్షత్రయోగే వా కేవలం ఋక్షకేఽపి వా॥ 6 ॥
పూర్వేద్యురఙ్కురం కృత్వా కౌతుకం బన్ధయేద్బుధః।
తద్రాత్రౌ స్నపనం కుర్యాత్ కలశైః పఞ్చవింశకైః॥ 7 ॥
ఉక్తద్రవ్యయుతం వాపి కేవలం క్షీరమేవ వా।
ఘృతం వా కేవలం విప్ర నాలికేరజలం తు వా॥ 8 ॥
ద్వారాదియజనం కృత్వా కుమ్భమణ్డలకం యజేత్।
కేవలం కృష్ణమన్త్రేణ జయాఖ్యం మణ్డలం భవేత్॥ 9 ॥
పరమాన్నం తథావాపి భూతావాస మథాపి వా।
హోమకార్యం తతః కృత్వా శయనే సన్నివేశయేత్॥ 10 ॥
శయనం బాలవత్కృత్వా మృద్వాస్తరణభూషితమ్।
యద్వా పూర్వం ప్రపూజ్యాథ చూర్ణస్నానం తథైవ చ॥ 11 ॥
పాయసం చైవ ముద్గాన్నం ఫలం నానావిధం తథా।
జమ్బుకాఖ్య ఫలఞ్చైవ విశేషేణ నివేదయేత్॥ 12 ॥
కృష్ణబిమ్బస్యాభావే తు లబ్ధబిమ్బే సమాచరేత్।
తదభావే తు మూలే స్యాచ్చతుః స్థానసమన్వితమ్॥ 13 ॥
తద్దినే సముపోష్యాథ తత్పూజాన్తే తు పారణమ్।
నివేదనస్య పూర్వే తు చన్ద్రపూజాం సమాచరేత్॥ 14 ॥
చన్ద్రభూమౌ విశేషేణ గౌమయాలేపనం భవేత్।
సుధాచూర్ణై రలంకృత్య చన్ద్రమణ్డల మాలిఖేత్॥ 15 ॥
పాద్మతన్త్రోక్తమార్గేణ పౌష్కరోక్త మథాపి వా।
అర్ధచన్ద్ర మథోవాపి మా లిఖేత్సాధకోత్తమః॥ 16 ॥

సంకల్పం పూర్వవత్కృత్వా ప్రాణాయామ మథాచరేత్।
న్యాసం కృత్వా విధానేన పాత్రార్చనమథాచరేత్।। 17 ।।
ఆసనావాహనఞ్చైవ అర్ఘ్యం పాద్య మనన్తరమ్।
ఆచామం గన్ధపుష్పం చ ధూపం దీపం తథైవ చ।। 18 ।।
స్తోత్రం నీరాజనఞ్చైవ పాయసాన్నం నివేదయేత్।
ఫలం నానావిధం చైవ సోమమన్త్రేణ దేశికః।। 19 ।।
రాత్రౌ జాగరణం కృత్వా ప్రాతః కాలే మహోత్సవమ్।
వీథీఞ్చ సమలంకుర్యా త్తోరణానాం బహు న్యసేత్।। 20 ।।
శిక్యే శిక్యే విశేషేణ దధిక్షీరఘటాన్ న్యసేత్।
తోరణే తోరణే బధ్వా ప్రహరేద్దేవసన్నిధౌ।। 21 ।।
కృష్ణబిమ్బం సమారోప్య శిబికే పుష్పనిర్మితే।
ప్రథమావరణమారభ్య వీథ్యావరణపశ్చిమమ్।। 22 ।।
ఆనయేత్సర్వవాద్యైశ్చ వేదఘోషైశ్చ దేశికః।
నైకైః పరికరైశ్చైవ ఛత్రచామరసంకులైః।। 23 ।।
క్రీడాయన్త్రగణైశ్చైవ తైలచూర్ణప్రదాయకైః।
ఏవం నీత్వా బిధానేన మణ్డపే సన్నివేశయేత్।। 24 ।।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా స్వస్థానే సన్నివేశయేత్।
ఏకాహం చ త్ర్యహం చైవ పఞ్చసప్తనవాహకమ్।। 25 ।।
ఉత్సవం కారయేన్నిత్యం మధ్యాహ్నే వాపరాహ్ణకే।
ఏవం యః కారయేద్భక్త్యా భుక్తిముక్తీ భజేన్నరః।। 26 ।।
బహుకన్యాఫలఞ్చైవ బహుగోదానజం ఫలమ్।
బహుధర్మఫలం చైవ లభతే నాత్రసంశయః।। 27 ।।
కృత్తికాదీపోత్సవః--

కృత్తికోత్సవవిధిం వక్ష్యే సమాసా న్మునిపుఙ్గవ।
కృత్తికాపర్వయుగ్మేన దీపారోపణమాచరేత్।। 28 ।।
ఋక్షయుక్తమయుక్తం వా కేవలం పర్వమేవ వా।
మధ్యాహ్నే సమనుప్రాప్తే స్నపనం సమ్యగాచరేత్।। 29 ।।
అఙ్కురం పూర్వవత్ కృత్వా కర్మారమ్భే తు కౌతుకమ్।
షట్త్రింశత్కలశైర్వాపి పఞ్చవింశతిభి స్తు వా।। 30 ।।
యద్వా సప్తదశై ర్వాపి యుక్తద్రవ్యయుతైస్తు వా।
క్షీరం వా గోఘృతం వాపి గన్ధతోయమథాపి వా।। 31 ।।
చూర్ణస్నానం తతః కృత్వా అలంకారాసనే నయేత్।
కఞ్చుకాద్యై రలంకృత్య లిప్తం మృగమదేన చ।। 32 ।।
మూలమూర్తిం విశేషేణ అలంకారై రలంకృతమ్।
మణ్డపే సన్నివేశ్యాథ చతుః స్థానార్చనం చరేత్।। 33 ।।
మహాహవి ర్నివేద్యాథ అపరాహ్ణే విశేషతః।
దీపాధివాసనం కృత్వా దేవమణ్డపమధ్యమే।। 34 ।।
మార్గత్రయం తతః కృత్వా ధాన్యరాశిం వినిక్షిపేత్।
నవానిపాత్రాణ్యాదాయ గోఘృతేనైవ పూరయేత్।। 35 ।।
సూత్రవర్తిం వినిక్షిప్య మధ్యే సంస్థాప్య దేశికః।
తద్బాహ్యే పరితశ్చాష్టౌ శరావాన్ విన్యసేత్ క్రమాత్।। 36 ।।
ఇన్ద్రాదీశానపర్యన్త మాజ్యవర్తిసుసంయుతమ్।
దీపపాత్రఞ్జ్వలిత్వాథ పాత్రవర్తిషు యోజయేత్।। 37 ।।
అర్ఘ్యగన్ధాదిభిశ్చైవ అర్చయేదగ్నిమన్త్రతః।
పూర్వాద్యష్టశరావేషు ఇన్ద్రమన్త్రాదికైర్యజేత్।। 38 ।।
సర్వవాద్యాదిసంయుక్తం క్ష్వేలనాభిరలంకృతమ్।
దేశికః పాత్రమాదాయ విష్ణుహస్తే ప్రదర్శయేత్।। 39 ।।

సాయాహ్నే సమనుప్రాప్తే దీపారోపణ మాచరేత్।
ద్వారే ద్వారే ప్రతిష్ఠాయ దీపదణ్డాన్ విశేషతః।। 40 ।।
క్రముకం నాలికేరఞ్చ తాలం వేణుం తథైవ చ

చమ్పకన్దేవవృక్షఞ్చ వక్రకోటరవర్జితమ్।। 41 ।।
తక్షయిత్వా ఋజుం విప్ర స్తూపిమానప్రమాణతః।
తదర్ధం ద్వారమానం వా శతతాలాయతన్తు వా।। 42 ।।
అశీతి తాలమిచ్ఛన్తి కేచిత్తస్యార్ధమేవ వా।
ప్రాకారస్య బహిర్విప్ర అష్టదిక్షు సమన్తతః।। 43 ।।
దీపదణ్డాన్ ప్రతిష్ఠాప్య తత్తద్దీపం ప్రరోపయేత్।
పాత్రస్థం పూర్వదిగ్దణ్డే యోజయే ద్వాద్యసంయుతమ్।। 44 ।।
పుణ్యాహం వాచయేత్పూర్వే తాంస్తాన్దణ్డాన్ ప్రపూజయేత్।
ప్రాసాదే గోపురే చైవ ప్రాకారే మణ్డపే తథా।। 45 ।।
తీర్థదేశే నవోద్యానే కూపదేశే విశేషతః।
శ్రియాదిమన్దిరాద్యేషు పరివారాలయేషు చ।। 46 ।।
దీపారోపం తతః కుర్యాద్దేవదేవస్య సన్నిధౌ।
గృహే గృహే తథా కుర్యాత్ గమయేత్సర్వవీథికాః।। 47 ।।
మణ్డపం సంప్రవిశ్యాథ సమారోప్య చ విష్టరే।
నృత్తగీతాదికం సర్వం దర్శయిత్వా విశేషతః।। 48 ।।
పునః పూజాం తథా కృత్వా పృథుకాది నివేదయేత్।
అపూపాది విశేషేణ దాపయేత్సర్వజన్తుషు।। 49 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

జయన్తీకృత్తికోత్సవవిధానన్నామ పఞ్చవింశోఽధ్యాయః

---------****************---------------

అథ షడ్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

నీరాజనవిధిం వక్ష్యే దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః।
కృత్తికాదివసాద్బ్రహ్మన్ న పరేద్యు ర్నిశాముఖే।। 1 ।।
దేవదాసీగణాన్ సర్వాన్ సర్వాలఙ్కారశోభితాన్।
మహానసద్వారమాసాద్య దీపాన్ప్రజ్వాలయేద్బహూన్।। 2 ।।

సర్వే పాత్రకరా విప్ర గచ్ఛేషు ర్దేవసన్నిధౌ।
శ్రేణిబద్ధా స్తథా సర్వే గీతవాద్యపురస్సరమ్।। 3 ।।
మణ్డపం సమలంకృత్య ఆనయేన్మణ్డపాన్తరే।
ఔత్సవం బిమ్బ మాదాయ విష్టరే సన్నివేశయేత్।। 4 ।।
శ్రీభూమిసహితం దేవ మలంకారై రలంకృతమ్।
మహానృత్తం దర్శయిత్వా దేవం నీరాజనం చరేత్।। 5 ।।
సహస్రం వా తదర్ధం వా తదర్ధం వాపి దేశికః।
శథం వాపి తదర్ధం వా తదర్ధం వాపి కారయేత్।। 6 ।।
సర్వపాత్రకరాశ్చైవ తిష్ఠేషు ర్దేవసన్నిధౌ।
ఆచార్యస్సమలంకృత్య ఉత్తరీయోష్ణీషభూషణైః।। 7 ।।
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే ఆసనే తు సమావిశేత్।
అర్ఘ్యాది పాత్రాణ్యభ్యర్చ్య ప్రాణాయామపురస్సరమ్।। 8 ।।
ఆత్మార్చనం తతః కృత్వా దేవదేవం సమర్చయేత్।
దీపార్చనం తతః కృత్వా వేదాన్ సంశ్రావయేద్బుధః।। 9 ।।
దీపకుమ్భం సమాదాయ ఆధారోపరి విన్యసేత్।
దీపకుమ్భం సమమ్యర్చ్య దేవమిష్ట్వా విశేషతః।। 10 ।।
షడఙ్గన్యాసం కృత్వా తు భ్రామయేద్దేవమూర్ధని।
దక్షిణం పాదమారభ్య వామపాదం తు పశ్చిమమ్।। 11 ।।
వాద్యమఙ్గలసంయుక్తం గీతమఙ్గలసంయుతమ్।
యోషిత్కరాత్సమాదాయ పాత్రమాదాయ దేశికః।। 12 ।।
భ్రామయేద్దేవదేవస్య ముఖమధ్యే విసర్జయేత్।
పాత్రే పత్రే విశేషేణ అర్ఘ్యపుష్పై స్సమర్చయేత్।। 13 ।।
పునః పాత్రం సమాదాయ ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్।
గీతవాద్యాదిసంయుక్తం బలిపీఠాద్బహిః క్షిపేత్।। 14 ।।

నృత్తాది దర్శయన్ దాస్యః దేవస్య పురతః స్థితః।
పూజయిత్వా చ దేవేశ మపూపాది నివేదయేత్।। 15 ।।
ఉత్సవం బిమ్బమారోప్య యానే నీత్వా ప్రదక్షిణమ్।
అన్తరావరణమారభ్య వీథ్యావరణపశ్చిమమ్।। 16 ।।
శుద్ధస్నానం తతః కృత్వా గర్భగేహే నివేశయేత్।
నీరాజనవిహీనే తు సర్వకర్మాసురం భవేత్।। 17 ।।
అధ్యయనోత్సవః--

అధ్యయనోత్సవం వక్ష్యే సంక్షేపేణ మయా శ్రుతమ్।
పూజనం త్రివిధం ప్రోక్తం తన్త్రేఽస్మిన్ పరమేష్ఠినా।। 18 ।।
మానసం కాయికఞ్చైవ వాచికం త్రివిధం భవేత్।
మానసం ధ్యానమిత్యుక్తం కాయికం కర్మ ఉచ్యతే।। 19 ।।
వాచికం స్తోత్రమిత్యుక్తం తన్త్రేఽస్మిన్ విష్ణునా పురా।
వేదాన్నాస్త్యపరం స్తోత్రం తస్మాద్వేదాంస్తు శ్రావయేత్।। 20 ।।
అఙ్కురం పూర్వవత్కృత్వా పశ్చాత్ప్రతిసరం బుధః।
మార్గశీర్షమాసే తు ఏకాదశ్యా ముపక్రమేత్।। 21 ।।
దశమ్యాం కౌతుకం కుర్యాత్ తత్పూర్వే చాఙ్కురార్పణమ్।
సంకల్పం పూర్వతః కృత్వా పఞ్చాహం దశాహం తు వా।। 22 ।।
మణ్డపే దేవమారోప్య భక్తిబిమ్బం నివేశయేత్।
తథా భక్తజనై ర్యుక్తం వేదాన్ సంశ్రావయేత్సుధీః।। 23 ।।
మహాహవి ర్నివేద్యాథ అపూపాది నివేదయేత్।
యాత్రాపూర్వం తతః కుర్యాత్ వాహనాని తు పూర్వవత్।। 24 ।।
సమాప్తిదివసే ప్రాప్తే విష్వక్సేనం సమర్చయేత్।।
ఇతి శ్రీపఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

(నీరాజన) అధ్యయనోత్సవవిధానం నామ షడ్వింశోధ్యాయః।।

--------------***************--------------

అథ సప్తవింశోఽధ్యాయః

భగవాన్--

ఆగ్రయణవిధిం వక్ష్యే అవధారయ సాంప్రతమ్।
పుష్యమాసే సితే పక్షే పుణ్యవారదినే మునే।। 1 ।।
పుణ్య నక్షత్రేకే వాపి పూర్వం చైవాఙ్కురార్పణమ్।

తృతీయే పఞ్చమే వాపి దినే లవన మాచరేత్॥ 2 ॥
సర్వైః పరికరై స్సార్ధం క్షేత్రదేశం సమాచరేత్।
మారుతిం వా వైనతేయం విష్వక్సేన మథాపి వా॥ 3 ॥
ఆరోప్య శిబికాం బ్రహ్మన్ యజమానేన దేశికః।
క్షేత్రదేశం సమాసాద్య పుణ్యాహం వాచయేత్సుధీః॥ 4 ॥
క్షేత్రం ధరణిమన్త్రేణ గన్ధాద్యైః పరిపూజయేత్।
శఙ్కులాం ప్రోక్షయిత్వా తు బలిం దద్యాత్సమన్తతః॥ 5 ॥
పాయసాన్నేన విప్రేన్ద్ర లవనం సమ్యగాచరేత్।
ఖలం పురాతనం కృత్వా ప్రహరేత్తు కృషీవలైః॥ 6 ॥
కౌతుకం బన్ధయేత్ ధీమాన్ కర్షకైస్సహ దేశికః।
కర్షిణీం శిరసి స్థాప్య గచ్ఛేయుర్దేవతాలయమ్॥ 7 ॥
ఫలై ర్నానావిధై ర్యుక్తం శఙ్ఖవాద్యాదిసంయుతమ్।
దేవస్య సన్నిధౌ స్థాప్య పునః పూజాం సమాచరేత్॥ 8 ॥
దేవస్య దక్షిణే హస్తే ధాన్యం కిఞ్చిత్ ప్రదర్శయేత్।
వృక్షపాదేన విప్రేన్ద్ర మానయిత్వా విచక్షణః॥ 9 ॥
దాపయేత్ సర్వవర్ణానాం దేవదేవస్య సన్నిధౌ।
శోధయేత్తు విశేషేణ ధాన్యరాశిం వినిక్షిపేత్॥ 10 ॥
ఆతపే శోషయేత్ సర్వానవఘాతం సమాచరేత్।
తతాస్థానం లేపనం కృత్వా సుధాచూర్ణైశ్చ మణ్డయేత్॥ 11 ॥
ఉలూఖలం ముసలఞ్చైవ క్షాలయిత్వా తు దేశికః।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పైరులూఖలే ధాన్యకం క్షిపేత్॥ 12 ॥
అవఘాతంద్విజవరై స్తథా మఙ్గలగాయకైః।
దేవదాసీగణైర్వాపి వివిధై ర్బ్రాహ్మణై స్తు వా॥ 13 ॥
తుషానపోహ్య శూర్పేణ క్షాలయేత్ శుద్ధవారిణా।

శోధయిత్వా పునః సర్వాన్ గులపాకేన మిశ్రితాన్।। 14 ।।
మరీచిజీరకై ర్యుక్తాన్ పూరయేత్ దేవసన్నిధౌ।
మణ్డపే దేవమారోప్య శ్రీభూమిసహితం ద్విజ।। 15 ।।
చతుస్స్థానయుతం వాపి కేవలం బిమ్బమేవ వా।
నివేదయిత్వా దేవేశం మూలబిమ్బే తు పూజయేత్।। 16 ।।
బలిహోమం తతః కృత్వా విష్వక్సేనం నివేదయేత్।
దాపయేత్ సర్వవర్ణానాం విప్రాదీనాం విశేషతః।। 17 ।।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే పరమాన్నం నివేదయేత్।
ఆగ్రయణవిశేషేణ అశ్వమేధఫలం భవేత్।। 18 ।।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన తస్మిన్కర్మణి యోజయేత్।
లోపయేద్యది సమ్మోహాత్ ధాన్యనాశో భవేద్ధ్రువమ్।। 19 ।।
విషువద్వితయే విప్ర తథా చైవాయనద్వయే।
స్నపనం కారయేద్ధీమాన్ అఙ్కురార్పణపూర్వకమ్।। 20 ।।
పూర్వేద్యుః కౌతుకం కుర్యాత్ చతుస్స్థానార్చనం తథా।
శయనాధివాసనం కృత్వా ప్రాతః కాలే సముద్ధరేత్।। 21 ।।
నిత్యకర్మ తతః కృత్వా ద్వారాదియజనం చరేత్।
కుమ్భమణ్డలే సంపూజ్య బిమ్బే స్నపనమాచరేత్।। 22 ।।
ఏకబేరశిలాచేత్తు తత్రైవ స్నపనం చరేత్।
బహుబేరే విశేషేణ స్నపనం కౌతుకం చరేత్।। 23 ।।
తదభావే తు విప్రేన్ద్ర ఉత్సవే స్నపనం చరేత్।
అష్టోత్తరశతై ర్వాపి ఏకాశీతిఘటైస్తు వా।। 24 ।।
ఏకోనార్ధశతై ర్వాపి షట్త్రింశత్కలశైస్తు వా।
పఞ్చవింశఘటై ర్వాపి యద్వా సప్తదశైర్ఘటైః।। 25 ।।
ఏకద్రవ్యయుతం వాపి బహుద్రవ్యయుతం తు వా।

కలశాధివాసనం చైవ పూర్వరాత్రే తు వా భవేత్।। 26 ।।
రాత్రౌ చేత్స్నపనం విప్ర తత్కాలే వాఽధివాసయేత్।
పూర్వోక్తేన బహుద్రవ్య మేకద్రవ్యం ఘృతం భవేత్।। 27 ।।
క్షీరం వా కేవలం విప్ర నాలికేరజలం తు వా।
పఞ్చద్రవ్యయుతం వాపి పఞ్చగవ్యయుతం తు వా।। 28 ।।
పత్రం పుష్పం ఫలఞ్చైవ ద్రవ్యత్రయముదాహృతమ్।
పఞ్చద్రవ్యైర్విశేషేణ పఞ్చగవ్యం ప్రశస్యతే।। 29 ।।
చూర్ణస్నానం తతః కృత్వా శుద్ధవారిష్వనన్తరమ్।
నీరాజనం తతః కుర్యాత్ మణ్డనాసనమానయేత్।। 30 ।।
అలంకృత్య యథాన్యాయం నివేద్యాన్తం సమర్చయేత్।
పూర్ణాహుతిం తతః కృత్వా గర్భగేహే నివేశయేత్।। 31 ।।
ఉత్సవంబిమ్బమాదాయ యాత్రాం సమ్యక్ సమాచరేత్।
గజే వా స్యన్దనే వాపి శిబికాయాం సమాచరేత్।। 32 ।।
యాత్రాన్తే దేవమాదాయ మణ్డపే సన్నివేశయేత్।
దర్శయిత్వా చ నృత్తాదీన్ హవిరన్తం ప్రపూజయేత్। 33 ।।
గర్భగేహే నివేశ్యాథ దక్షిణాం దాపయేద్బుధః।
వర్ణానాం బ్రాహ్మణాదీనాం కలశం ప్రతిదాపయేత్।। 34 ।।
యే పిబన్తి హరేస్తీర్థం గఙ్గాతోయసమం పిబేత్।
యే వహన్తి శిరోభిస్తైర్గఙ్గాస్నానసమం భవేత్।। 35 ।।
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తో వత్సరోత్సవవిధిః పరమ్।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

సంవత్సరోత్సవవిధిర్నామ సప్తవింశోఽధ్యాయః

అథ అష్టావింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

పుష్యే మాసి చ మాసర్క్షే రజనీస్నానమాచరేత్।
అఙ్కురం కౌతుకం కృత్వా మణ్డపాలంకృతిం తథా।। 1 ।।
ద్వారపూజావిధిం చైవ చతుస్స్థానార్చనం తథా।

స్నపనం శయనం చైవ అధివాసం తథా భవేత్ ।। 2 ।।
సకలం పూర్వవత్కృత్వా పూర్వకర్మవదాచరేత్ ।
రజనీసారమాదాయ పేషదేద్గన్ధసంయుతమ్ ।। 3 ।।
పాత్రే పాత్రే వినిక్షిప్య పూర్వచ్చాధివాసయేత్ ।
అధివాసనవేలాయామాకణ్ఠాచ్చరణావధి ।। 4 ।।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు ముష్టిమాత్రేణ లేపయేత్ ।
తతః ప్రభాతే విమలే గన్ధవత్ పరిలేపయేత్ ।। 5 ।।
పూజయా సంపుటీకుర్యాత్ లేపనం సమ్యగాచరేత్ ।
ప్రథమం నాభిమానం తు ద్వితీయం కటిమానకమ్ ।। 6 ।।
తృతీయం జానుమానం తు చతుర్థం పాదమానకమ్ ।
దేవీభ్యాం నాభిమానం తు ప్రభాపీఠం విలేపయేత్ ।। 7 ।।
కుమ్భమణ్డలకుణ్డేషు ప్రథమం ముష్టిమానకమ్ ।
ద్వితీయం ద్విగుణం చైవ తృతీయం త్రిగుణం భవేత్ ।। 8 ।।
తుర్యం చతుర్గుణం ప్రోక్తం మూలబిమ్బే తు పూర్వవత్ ।
అన్యేషు సర్వకార్యేషు తథా శేషేషు పూర్వవత్ ।। 9 ।।
అన్తే మహోత్సవం కుర్యాత్ సంస్థానే సంనివేశయేత్ ।
మాసార్ధే న తు పశ్చార్ధే తిలదానం సమాచరేత్ ।। 10 ।।
అఙ్కురాదిక్రియాస్సర్వాః పూర్వవత్ సకలం భవేత్ ।
తిలదానం తతః కృత్వా బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః ।। 11 ।।
తిలమిశ్రితపిణ్డేన పితృదానం సమాచరేత్ ।
మాఘమాసే తు మాసర్క్షే పితృపూజాం సమాచరేత్ ।। 12 ।।
పాత్రాలాభే విశేషేణ పాటలైః పరిపూజయేత్ ।
పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం గన్ధాలేపం తు పూర్వవత్ ।। 13 ।।
ఇతి శ్రీ పాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

తిలదానవిధిర్నామ అష్టావింశోఽధ్యాయః

-------------*************---------------

అథ ఊనత్రిశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్---

విశేషయజనం వక్ష్యే సమాసాదవధారయ

దుర్నిమిత్తే తు సఞ్జాతే తథా దుః స్వప్నదర్శనే।। 1 ।।
అనావృష్టిభవే చైవ అతివృష్టిభవే తథా।
గ్రహయుద్ధే చ సఞ్జాతే కుహూదోషసమాయుతే।। 2 ।।
గ్రహదోషే సముత్పన్నే తథా రాజభయే బుధః।
పరచక్రప్రవేశే తు వ్యాధీనాం పీడనే తథా।। 3 ।।
ఏవం దోషస్య శాన్త్యర్థం కేశవారాధనం చరేత్।
సంకల్పం పూర్వవత్కృత్వా కౌతుకం బన్ధయేద్బుధః।। 4 ।।
శుక్రవారే సుభదినే స్నపనం సమ్యగాచరేత్।
ఘటైస్సప్తదశైర్వాపి ద్వాదశైర్వా తతా నవైః।। 5 ।।
ఏకాఙ్గం వా త్ర్యఙ్గం వాథ ప఼ఞ్చాఙ్గం వాపి కారయేత్।
ఏకాఙ్గఞ్చైవ క్షీరం స్యాద్ధృతం వా గన్ధమేవ వా।। 6 ।।
పత్రం పుష్పం ఫలఞ్చైవ త్ర్యఙ్గం తత్పరికీర్తితమ్।
పఞ్చాఙ్గం పఞ్చగవ్యం చ పఞ్చామృత మథాపి వా।। 7 ।।
దధిక్షీరం మధుచైవ శర్కరాసర్పిరేవ చ?

పఞ్చామృతమితి ప్రోక్తం తన్త్రేఽస్మిన్ పరమేష్ఠినా।। 8 ।।
ఏత్రైస్స్నానం తతః కుర్యాత్ పూజాయాం సంపుటీభవేత్।
చూర్ణస్నానం తతః కృత్వా మన్త్రస్నానం సమాచరేత్।। 9 ।।
అనువాకత్రయంచైవ భూసూక్త్యా సూక్తమేవ చ।
ద్వాదశం వారమావృత్య స్నపనం సమ్యగాచరేత్।। 10 ।।
ఏకం త్రయం తథావాపి పఞ్చసప్తనవాథవా।
యథావిధి సమభ్యర్చ్య మహాహవిర్నివేదయేత్।। 11 ।।
శ్రీభగవాన్---

సంప్రోక్షణవిర్ధి వక్ష్యే తథాచైవావధారయ

అదీక్షితస్పర్శనే చ అస్పృశ్యస్పర్శనే తథా।। 12 ।।
జననే మరణే చైవ ఉదక్యా చైవ దూషితే।
చణ్డాలాద్యైశ్చ విప్రేన్ద్ర శ్వసృగాలఖరాదిభిః।। 13 ।।
స్పర్శనే మన్దిరే చైవ దేవబిమ్బే తథా భవేత్।
పూజనే చిరలుప్తే చ ఖననేచాగ్నిదాహనే।। 14 ।।
అన్తస్స్రవే విశేషేణ గర్భగేహే సమన్తతః।
దూషితే చైవ జనితే యుద్ధే చ జనసంకులే?।। 15 ।।
చోరాదిభి స్సమాయుక్తే చలనే పతనేఽపి వా।
తన్త్రాణాం సంకరే చైవ తథా శాస్త్రస్య సంకరే।। 16 ।।
అమన్త్రపూజనే చైవ తథా త్వస్థానపూజనే।
అనాచారార్చనే చైవ తథా విధురపూజనే।। 17 ।।
కాణార్చనే విశేషేణ కుష్ఠాపస్మరగర్హితైః।
స్పర్శనే దేవబిమ్బే తు మన్దిరే దూషితే తథా।। 18 ।।
సంప్రోక్షణనిమిత్తే తు ప్రోక్షణం సమ్యగాచరేత్।
అఙ్కురం కౌతుకం చైవ స్నపనం కుమ్భపూజనమ్।। 19 ।।
చతుస్స్థానార్చనఞ్చైవ తథావై శయనక్రియా।
నివేదనం బలిఞ్చైవ కుమ్భప్రోక్షణమేవ చ।। 20 ।।
సద్యశ్చ సకలం కుర్యాత శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా।
దినే బహువిశేషేణ పూర్వేద్యుశ్చాఙ్కురం భవేత్।। 21 ।।
కౌతుకం చ తథా ప్రోక్తం తథా వై శయనక్రియా

దక్షిణాసంప్రదానం చ ఉత్సవం తదనన్తరమ్ ।। 22 ।।

ద్విజానాం భోజనం చైవ ధాన్యదానం తథైవ చ।

ఇతి సఙ్క్షేపతః ప్రోక్తః సంప్రోక్షణవిధిః పరమ్ ।। 23 ।।

ఇతి శ్రిపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

సంప్రోక్షణవిధిర్నామ ఊనత్రింశోఽధ్యాయః

--------------*************---------------

అథ వింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

ప్రాయశ్చిత్తమథో వక్ష్యే అవధారయ సాంప్రతమ్।
శుద్ధం త్రివిధమాఖ్యాతం వాఙ్మనః కాయకర్మణామ్।। 1 ।।
వాక్చుద్ధిశ్చ ఋతం ప్రోక్తం మానసం విష్ణుచిన్తనమ్।
కాయికం కర్మ దేవస్య త్రివిధం సుద్ధముచ్యతే।। 2 ।।
సాధకే స్నానహీనే తు సర్వం నిష్ఫలతాం భవేత్।
మన్త్రస్నాన మశక్తశ్చేత్ తీర్థతోయం తు వా పిబేత్।। 3 ।।
సన్ధ్యోపాసనహీనే తు ప్రాణాయామశతం జపేత్।
నిత్యపావకహీనే తు ద్విజభోజనమాచరేత్।। 4 ।।
శాస్త్రమన్త్రక్రియాహీనే సర్వకార్య మనర్థకమ్।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన కారయేత్ శాస్త్రవర్త్మనా।। 5 ।।
మన్త్రహీనే తు విప్రేన్ద్ర సాధకస్తు వినశ్యతి।
ద్రవ్యహీనే విశేషేణ తత్కర్తా నాశయేద్ధ్రువమ్।। 6 ।।
క్రియాహీనే ద్విజశ్రేష్ఠ తద్గ్రామో నిధనో భవేత్।
ద్రవ్యమన్త్రక్రియాయుక్తం తత్కార్థం సఫలం భవేత్।। 7 ।।
ద్రవ్యాణామప్యలాభే తు మన్త్రైరేవ సమర్చయేత్।
ద్రవ్యాలాభే తు పుష్పం స్యాత్ పుష్పాలాభే తు చేతసా।। 8 ।।
శ్రద్ధాభక్తిహినే తు సర్వం వై నిష్ఫలం భవేత్।
మణ్డపే గర్భగేహే తు వల్మీకాదిసముద్భవే।। 9 ।।
తద్దేశం ఖాతయిత్వా తు మృద్భిరన్యైః ప్రపూరయేత్।
శాన్తి హోమం తతః కృత్వా తిలైరాజ్యై ర్విశేషతః।। 10 ।।

అగ్నిదాహే విశేషేణ పునస్స్నానమేవ చ।
బిమ్బే దోషసమాయుక్తే పునరుత్పాదయేత్ సుధీః।। 11 ।।
ప్రతిష్ఠాం పూర్వవత్ కృత్వా తతః పూజాం సమాచరేత్।
చోరాద్యుపహతే తత్ర తథైవ సమ్యగాచరేత్।। 12 ।।
నద్యాదిజలవేగేన చలనం సంభవేద్యది।
స్థాపయేద్దేవదేవేశం బిమ్బఞ్చాన్యత్ర దేశికః।। 13 ।।
వత్సరత్రితయాదూర్ధ్వం గ్రామాదీ.....చాలయేత్?।
చాలయేద్యాది సంమోహాత్ రాజరాష్ట్రధనక్షయః।। 14 ।।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన చలనం న తు కారయేత్।
ఆవరణాచ్చలనాచ్చ రాజా చైవ వినశ్యతి।। 15 ।।
ప్రాసాదగోపురాదీనాం పతనే చలనే సతి।
స్నపనం శాన్తిహోమం చ చతుః స్థానార్చనం తథా।। 16 ।।
ఏకాహఞ్చ త్ర్యహఞ్చైవ పఞ్చసప్తనవాహకమ్।
గురులాఘవయోగేత్వా సర్వే చైవ సమాచరేత్?।। 17 ।।
ఆదిత్యస్పర్శనే వాపి ప్రోక్షణేన వినశ్యతి।
ఉదక్యా స్పర్శనే చాపి స్నపనం సమ్యగాచరేత్।। 18 ।।
దూషితే శ్వసృగాలాద్యైశ్శాన్తిహోమం సమాచరేత్।
క్షయకుష్ఠాద్యపస్మరస్పర్శితే దేవబిమ్బకే।। 19 ।।
ఏకాశీతిక్రమేణైవ స్నపనం ద్విజమోజనమ్।
దీపపూజావిహీనే తు రాత్రౌ ద్విగుణమర్చనమ్।। 20 ।।
ఏకరాత్రవిహీనే తు పరే ద్విగుణాచరేత్।
ద్వితీయదివసాన్తే తు ప్రాయశ్చిత్త విధీయతే।। 21 ।।
స్నపనం ద్వాదశఘటై శ్శాన్తిహోమం సమాచరేత్।
వత్సరాదూర్ధ్వతో విప్ర ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్।। 22 ।।

చతుర్థాహాత్సమారభ్య యావన్మాసావధి ద్విజ।
పూజాహీనే తు విప్రేన్ద ఏవమాదిక్రమాత్ చరేత్॥ 23 ॥
పుణ్యాహం శాన్తి హోమం చ స్నపనం ద్విజభోజనమ్।
పునః పూజావిధిం చైవ తతః ప్రభృతి నిత్యశః॥ 24 ॥
మాసద్వయవిహీనే తు సంప్రోక్షణవిధిం చరేత్।
తదూర్ధ్వం తు చ విప్రేన్ద్ర చతుః స్థానార్చనం చరేత్॥ 25 ॥
సప్తాష్టమాసాదూర్ధ్వే తు తిల హోమం సమాచరేత్।
వత్సరాదూర్ధ్వతో విప్ర ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్॥ 26 ॥
ఏవమాదిక్రియాహీనే సర్వకర్మాసురం భవేత్।
జలవాసాక్షి మోక్షం చ వర్జయిత్వా సమాచరేత్॥ 27 ॥
కర్షణాది క్రియాహీనే సర్వకర్మాసురం భవేత్।
ప్రవేశబలిహీనే తు తత్కర్మ విఫలం భవేత్॥ 28 ॥
శఙ్కుస్థాపనహీనే తు స్థాననాశో భవేద్ధ్రువమ్।
బీజావాపనహీనే తు బీజనాశో భవేద్భువి॥ 29 ॥
గర్భన్యాసవిహీనే తు తత్క్షేత్రం సూన్యతాం వహేత్।
అఙ్కురార్పణహీనే తు అనర్థ మాశుభవాహమ్॥ 30 ॥
జలవాసవిహీనే తు కర్తృనాశో భవేద్ధ్రువమ్।
అక్షి మోక్షవిహీనే తు అక్షినాశో భవేద్ధ్రువమ్॥ 31 ॥
స్నపనస్య విహీనే తు వాస్తుహాని ర్భవిష్యతి।
హోమకర్మవిహీనే తు సర్వకార్యం వినశ్యతి॥ 32 ॥
మణ్డలారాధనే హీనే తత్కుర్మ విఫలం భవేత్।
స్థాపనస్య విహీనే తు పునః స్థాపనమాచరేత్॥ 33 ॥
కర్మాణ్యాదౌ ప్రతిష్ఠార్థం యః కుర్యాత్ర దేశికోత్తమః।
స ఏవ సకలం కర్మ కుర్యాత్ర ప్రాజ్ఞోఽపి నేతరః॥ 34 ॥

ఆచార్యస్య చ సాంకర్యే రాజా రాష్ట్రం వినశ్యతి।
నద్యాదిజలవేగేన చాలనం యది సమ్భవేత్।। 35 ।।
నగరగ్రామధామాది నిర్బాధేఽన్యత్ర కల్పయేత్।
కల్పనం పూర్వవత్కుర్యాత్ మానాది ద్విజసత్తమ।। 36 ।।
బిమ్బం చ తాదృశం కుర్యాత్ గ్రామాదీనపి తాదృశః।
నిమిత్తం పూర్వమాలోక్య సునిమిత్తే తు కారయేత్।। 37 ।।
దుర్నిమిత్తే తు సంప్రాప్తే శాన్తిహోమం సమాచరేత్।
సౌదర్శనేన మన్త్రేణ నారసింహేన వా భవేత్।। 38 ।।
వాసుపూజాం తతః కృత్వా పాయసాన్నబలిం క్షిపేత్।
ద్విజానాం భోజనం కుర్యాత్ శఙ్కుస్థాపన మాచరేత్।। 39 ।।
శఙ్కోః పూర్వాపరాభాగే ఛాయయా బిన్దమాలిఖేత్।
ఛాయాగ్రవశేనైవ దిక్పరిచ్ఛేదమాచరేత్।। 40 ।।
ఖననఞ్చ తతః కృత్వా సికతైః పరిపూరయేత్।
హస్తపాదైర్దృఢీకృత్య తోయై స్సిఞ్చేచ్ఛిలోపరి।। 41 ।।
మానాఙ్గులి ప్రమాణేన ధామాది పరికల్పయేత్।
ఉపపీఠయుతం వాపి అధిష్ఠానం తు కల్పయేత్।। 42 ।।
పట్టికోర్ధ్వే విశేషేణ గర్భన్యాస మథాచరేత్।
గ్రామస్య గ్రామమధ్యే? వా నగరే చ తథైవ చ।। 43 ।।
ఏతత్కర్మవిహీనే తు తత్కర్మ విఫలం భవేత్।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన తత్తత్కర్మ సమాచరేత్।। 44 ।।
ద్విజానాం భోజనేనైవ సర్వం సంపూర్ణతాం నయేత్।
పాఞ్చరాత్రోక్తమార్గేణ గ్రామాది పరికల్పయేత్।। 45 ।।
పాఞ్చరాత్రప్రభావేణ సర్వదోషో వినశ్యతి।
కర్షణాదిక్రియాస్సర్వాః పాఞ్చరాత్రేణ కారయేత్।। 46 ।।

నిత్యక్రియావిహీనే తు పవిత్రారోపణం చరేత్।
పవిత్రారోపణే హీనే మాసపూజా వినశ్యతి।। 47 ।।
మాసపూజావిహీనే తు నిత్యపూజా వినశ్యతి।
నిత్యపూజావిహీనే తు గ్రామనాశో భవిష్యతి।। 48 ।।
నిత్యపూజావిహీనే తు సర్వశాన్తిం సమాచరేత్।
పఞ్చాహఞ్చత్ర్యహఞ్చైవ సప్తాహఞ్చ నవాహకమ్।। 49 ।।
ఆదౌ సంకల్ప్య విప్రేన్ద్ర చతుః స్థానార్చనం చరేత్।
స్నపనం ప్రత్యహం కుర్యాత్ ద్విజభోజనమేవ చ।। 50 ।।
దక్షిణా సంప్రదానే తు సర్వదోషో వినశ్యతి।
దానేన దహ్యతే సర్వం తస్మాద్దానం విశిష్యతే।। 51 ।।
ధర్మేణ లభ్యతే సర్వం తస్మాద్ధర్మం విశిష్యతే।
దానధర్మద్వయాచ్చైవ విష్ణోరారాధనేన చ।। 52 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ త్రింశోఽధ్యాయః

--------*************------------

అథ ఏకత్రింశోఽధ్యాయాః

శ్రీభగవాన్--

గర్భన్యాసవిధిం వక్ష్యే సమాసాదవధారయ

దేవానాం బ్రాహ్మణాదీనాం గర్భన్యసో విధీయతే।। 1 ।।
గ్రామమధ్యే విశేషేణ దేవానామాలయే తథా

పాఞ్చరాత్రపరేణైవ గర్భన్యాసం సమాచరేత్।। 2 ।।
అన్యథా దోషమాప్నోతి శిల్పినా సహ దేశికః।
తాలమానప్రమాణేన గర్భభాజన మాచరేత్।। 3 ।।
తన్మానేన చ లోకేన విధానం పరికల్పయేత్।
శిలయేష్టకయా వాపి నవగర్తం ప్రకల్పయేత్।। 4 ।।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే రాత్రౌ గర్భం విధీయతే।
అధివాసం తతః కుర్యాత్ తత్క్రమస్తే ప్రవక్ష్యతే।। 5 ।।

స్నానకార్యం తతః కృత్వా అలంకృత్య యథావిధి।
అఙ్కురానర్పయిత్వా తు కౌతుకం బన్ధయేత్ పృథక్।। 6 ।।
స్నపనం కారయేద్ధీమాన్ ఘటైస్సప్తదశైః క్రమాత్।
పుణ్యాహం కారయేద్ధీమాన్ వాససా పరివేష్టయేత్।। 7 ।।
ధాన్యరాశిం వినిక్షిప్య తదర్ధం తణ్డులం న్యసేత్।
తిలం తదర్ధం నిక్షిప్య నవవస్త్రైః పరిస్తరేత్।। 8 ।।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యై ర్మన్త్రేణైవ తు దేశికః।
గర్భపాత్రం సమాదాయ శాయయేచ్ఛయనోపరి।। 9 ।।
తస్య దక్షిణాపార్శ్వే తు కుమ్భం సంస్థాపయేద్బుధః।
దేవం దేవీం సమావాహ్య పూజయేత్ శాస్త్రవర్త్మనా।। 10 ।।
గర్భద్రవ్యం సమాదాయ విన్యసే ద్భక్తమధ్యతః।
రత్నంలోహన్తథాధాతు? బీజమూలగణాంస్తథా।। 11 ।।
అష్టమృద్భి ర్విశేషేణ బ్రహ్మాదీశానకే న్యసేత్।
సపాతాజ్యం సమాసిచ్య పూజయేత్ పూర్వవర్త్మనా।। 12 ।।
సంభవేత్తు విధానేన తత్రైవ పరివేష్టయేత్।
హోమం కుర్యాద్యథాన్యాయం బలిం దద్యాత్ సమన్తతః।। 13 ।।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే విన్యసే ద్గర్భభాజనమ్।
సముద్రపరిధానీయే పర్వతస్తనమణ్డితే।। 14 ।।
సమస్తభువనాధారే దేవీగర్భసమాశ్రయః।
సచిహ్నైర్లోహజైశ్చైవ మాల్యాదిగణసంయుతమ్।। 15 ।।
తద్గర్తం పూరయేత్పశ్చాన్నృత్తవాద్యసమన్వితమ్।
సికతైస్తోయపూరైశ్చ తథాగుణిశిలాగణైః।। 16 ।।
గర్భవిన్యాసాకాలే తు స్వస్తికై స్సంప్రపూజయేత్।
ఆచార్యం పూజయేత్ పశ్చాత్ వస్త్రహేమాఙ్గులీయకైః।। 17 ।।

శిల్పినం పూజయేత్ పశ్చాత్ ధనధాన్యగవాదిభిః।
గర్భవిన్యాసహీనే తు తద్గ్రామో నిధనో భవేత్॥ 18 ॥
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన గర్భన్యాసం సమాచరేత్।
సర్వమష్టాక్షరేణైవ ద్వాదశాక్షరేణైవ వా॥ 19 ॥
పుంసూక్తేనైవ మన్త్రేణ స్నపనం కారయేద్బుధః।
శ్రీసూక్తేనైవ మన్త్రేణ గర్భభాజనమాచరేత్॥ 20 ॥
షడక్షరేణ మన్త్రేణ హోమం కుర్యాద్విచక్షణః।
మన్త్రతన్త్రవిహీనే తు సర్వం కర్మాసురం భవేత్॥ 21 ॥
సుదర్శనేన మన్త్రేణ రక్షాం కుర్యాత్ సమన్తతః।
హేతీశం స్వర్ణమన్త్రేణ గర్భస్థానే వినిక్షిపేత్॥ 22 ॥
ఇన్ద్రాదీశానదేవాంశ్చ స్వస్థానే సంప్రపూజయేత్।
ఇతి సమ్యక్ సమాఖ్యాతో గర్భన్యాసవిధిః పరమ్॥ 23 ॥
ఇతి శ్రిపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

గర్భన్యాసవిధిర్నామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

-------------**************--------------

అథ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

బలిపీఠప్రతిష్ఠా చ వక్ష్యతేఽద్య మహామునే।
ప్రాసాదం గర్భగేహం చ ప్రతిమాపీఠమేవ చ।। 1 ।।
శరీరమేవ దేవస్య స్థితమేవ చతుష్టయమ్।
ద్వారావరణదేవానాం బలిపీఠాన్తమేవ హి।। 2 ।।
శిలాలోహాదిభిః క్లృప్తైః ఛాయామూర్తిః ప్రతిష్ఠితా।
తత్తన్మన్త్రేణ మన్త్రజ్ఞః ప్రతిష్ఠాయాం విశేషతః।। 3 ।।
దేవస్యాఙ్గానురూపస్య పరివారగణస్య చ।
శయనాసనయానాని స్థానాదీని విశేషతః।। 4 ।।
సర్వసామాన్యసంయుక్తం ప్రతిష్ఠాయాం విధీయతే।
ప్రాసాదేష్వనురూపేణ అగ్రతశ్చ విభోస్తథా।। 5 ।।
యథావకాశం వామే వా దక్షిణే వాథ పశ్చిమే।
మణ్డపం కల్పయిత్వా తు షోడశస్తంభసంయుతమ్।। 6 ।।
చతుర్ద్వారసమాయుక్తం చతుస్తోరణభూషితమ్।
ద్వారకుమ్భోపసంయుక్తం దర్భమాలాపరిష్కృతమ్।। 7 ।।

మధ్యే నవపదం వేది మేకహస్తోచ్ఛ్రితాననమ్।
పరితశ్చ చతుర్దిక్షు చతుష్కుణ్డం ప్రకల్పయేత్।। 8 ।।
అశ్రం చాపం తథా వృత్తం పద్మం పూర్వాదితః క్రమాత్।
ఏకకుణ్డమథో వాపి చతురశ్రం తు పూర్వకే।। 9 ।।
మణ్డపం కారయిత్వా తు ప్రతిష్ఠోక్తవిధానతః।
ప్రతిష్ఠాదివసాత్పూర్వం అఙ్కురార్పణ మాచరేత్।। 10 ।।
తృతీయేఽహని వా కుర్యాత్ కర్మారమ్భదినం ప్రతి।
సద్యశ్చేత్తణ్డులైః పుష్పైః బీజైర్వా సాంకురై స్తథా।। 11 ।।
ప్రతిష్ఠాదివసాత్పూర్వం జలవాసం ప్రకల్పయేత్।
దర్పణే కూర్చసంయుక్తం కుమ్భేష్వవాద్య ఆచరేత్।। 12 ।।
జలద్రోణ్యాం కటాహే వా సముద్ధృత్య మాహాజలమ్।
ఏకరాత్రమథో వాపి అహోరాత్ర మథాపి వా।। 13 ।।
ఘటికాత్రయసంయుక్తం జలమధ్యేఽధివాసయేత్।
జలవాసబిధిఙ్చైవ ప్రతిష్ఠాశాస్త్రచోదితమ్।। 14 ।।
స్నపనం కల్పయిత్వా తు ఏకాశీతిక్రమేణ తు।
నయనోత్మీలనం కృత్వా మృదాలేపం తతః క్రమాత్।। 15 ।।
శయనం కల్పయిత్వా తు కూర్చే దేవేన సంస్మరేత్।
వేదిమధ్యే వినిక్షిప్య శాలిం తత్ర వినిక్షి పేత్।। 16 ।।
భారద్వయసమాయుక్తం తదర్ధం తణ్డులం తిలమ్।
తన్మధ్యే స్థాపయేత్ కుమ్భం కరకం పరికుమ్భకమ్।। 17 ।।
అష్టమఙ్గలసంయుక్తం పాలికాభి రలంకృతమ్।
బలిపీఠం సమాసాద్య ప్రపాం చైవ ప్రకల్పయేత్।। 18 ।।
శిల్పిభి ర్నిర్మితం పీఠం శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా।
శోధితే బలిపీఠే తు క్షాలయేత్ శుద్ధవారిణా।। 19 ।।

ప్రజ్వాలితే ర్దర్భపుఞ్జైః పర్యగ్నికరణే కృతే।
పఞ్చగవ్యేన సంప్రోక్ష్య స్నాపయేన్నవకేన తు।। 20 ।।
వాససా పరివేష్ట్యాథ అర్చయేత్తు యథాక్రమమ్।
ద్వారయాగం తతః కుర్యాత్ మణ్డలం పరితః క్రమాత్।। 21 ।।
వేదికాపశ్చిమే భాగే ఆసనే తు సమావిశేత్।
ప్రణాయామం తతః కృత్వా మన్త్రన్యాసం సమాచరేత్।। 22 ।।
అర్ఘ్యాదికల్పనం కుర్యాత్ ప్రోక్షయేద్వేదికాం తథా।
మూలబేరే సమావాహ్య విష్ణుపార్షదదేవతాన్।। 23 ।।
కుమ్భమధ్యే సమావాహ్య సకలీకృత్యావయేత్।
విష్ణుపార్షదమన్త్రస్య న్యాసం కృత్వా విశేషతః।। 24 ।।
అర్చయిత్వా యథాన్యాయం ఇన్ద్రాదీన్ పరితో న్యసేత్।
కుణ్డపార్శ్వం సమాసాద్య హోమకర్మ సమాచరేత్।। 25 ।।
ఉల్లేఖనాది సంస్కారం పూర్వవత్క్రమయోగతః।
సమిదాజ్యచరూణాం తు విష్ణుపార్షదమన్త్రతః।। 26 ।।
ప్రత్యేకం శతమష్టౌ చ ప్రాయశ్చిత్తాహుతిం చరేత్।
ఘృతేన మధునా దధ్నా పాయసేన యథాక్రమమ్।। 27 ।।
చతుర్దిక్షు తతో హుత్వా సమిదాది యథాక్రమమ్।
అశ్వత్థోదుమ్బరప్లక్షన్యగ్రోధాంశఅచ యథాక్రమమ్।। 28 ।।
ఉక్తాభావే చ సర్వత్ర పాలాశసమిధ స్తథా।
విష్ణుపార్షదమన్త్రేణ చతుష్కుణ్డే యథాక్రమమ్।। 29 ।।
ప్రాచ్యాం కుణ్డే తు జుహుయాత్ తత్ప్వహోమం సమాచరేత్।
హవిర్ని వేదయేత్ పశ్చాత్ బలిదానం సమాచరేత్।। 30 ।।
మణ్డపాదిబహిర్వాసాత్ బలిపీఠాన్తమేవ చ

భోజయేత్ బ్రాహ్మణానాం చ ద్వాదశాష్టౌ యథాబలమ్ ।। 31 ।।
మణ్డపే శాయయిత్వా తు నృత్తవాద్యసమన్వితమ్ ।
ప్రభాతే సమ్యగుత్థాయ స్నాత్వా జప్త్వా యథావిధి ।। 32 ।।
నిత్యపూజాం సమారభ్య మణ్డపే కుమ్భమర్చయేత్ ।
హవిర్నివేదయేత్ పశ్చాత్ హోమకర్మ సమాచరేత్ ।। 33 ।।
సమిదాజ్యచరూణాం తు ప్రత్యేకం షోడశాహుతీః

పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా పఞ్చోపనిషద్భిః క్రమాత్ ।। 34 ।।
బలిం చ సర్వతో దద్యాత్ తోరణోద్వాసనం చరేత్ ।
ద్వారకుమ్భం సమాదాయ పరికుమ్భే నియోజయేత్ ।। 35 ।।
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే ఆచార్యో బ్రాహ్మణైః సహ ।
స్థాపితం కుమ్భమాదాయ ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్ ।। 36 ।।
నృత్తగీతాదిసకలవాద్యఘోషేణ ఘోషయేత్ ।
పీఠపార్శ్వం సమాసాద్య పుణ్యాహం తత్ర కారయేత్ ।। 37 ।।
అర్చయేత్ గన్ధపుష్పాద్యైః బలిపీఠే యథాక్రమమ్ ।
కూర్చేన తతోయమాదాయ ప్రోక్షయేత్ పీఠమూర్ధని ।। 38 ।।
విష్ణుపారిషదీశస్య భావేద్బలిపీఠకే ।
పరికుమ్భనే సంప్రోక్ష్య అష్టమఙ్గలదర్శనమ్ ।। 39 ।।
హవిర్నివేదయేత్ పశ్చాత్ షడఙ్గన్యసమాచరేత్ ।
బలిం చ సర్వతో దద్యాత్ బలిపీఠే నివేశయేత్ ।। 40 ।।
విష్ణుపారిషదీశస్య బలిపీఠే విభావయేత్ ।
దేవేశస్యేశభూతస్య విష్ణుపారిషదీశకమ్ ।।41 ।।
ఆచార్యం పూజయేత్ పశ్చాత్ ఋత్విజామపి దక్షిణామ్?

ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తా ప్రతిష్ఠా బలిపీఠకే ।। 42 ।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

బలిపీఠప్రతిష్ఠాపనవిధిర్నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

--------------************-----------------

అథ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

భృగుః---

విష్వక్సేనస్య దేవస్య ప్రతిష్ఠా విహితా పురా

తద్విధానం విశేషేణ వదానుగ్రహకామ్యయా।। 1 ।।
శ్రీభగవాన్--

విష్వక్సేనప్రతీష్ఠాయాః లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా।
దేవాగ్రే మణ్డపం కృత్వా యథాపూర్వమశేషతః।। 2 ।।
దిగ్విదిగ్గర్భితే వాపి దేశే మణ్డపకల్పనమ్।
తృతీయేఽహని వా కుర్యాత్ అఙ్కురార్పణపూర్వకమ్।। 3 ।।
ప్రతిష్ఠాదివసాత్ పూర్వం జలవాసం ప్రకల్పయేత్।
జలవాసక్రియాస్సర్వాః ప్రతిష్ఠాశాస్త్రచోదితాః।। 4 ।।
నయనోన్మీలనం కృత్వా స్నపనాది సమాచరేత్।
శయనం కల్పయిత్వా తు ద్వారయాగం సమాచరేత్।। 5 ।।
వేదిమధ్యే తు సంస్థాప్య మహాకుమ్భం తు విన్యసేత్।

విష్విక్సేనం సమాసాద్య కుమ్భమధ్యే విశేషతః।। 6 ।।
పరికుమ్భైస్తథా దిక్షు ఇన్ద్రాదీని యథాక్రమమ్।
అష్టమఙ్గలసంయుక్తం పాలికాభి స్సమర్చయేత్।। 7 ।।
ఇన్ద్రాదీని చతుర్దిక్షు అగ్నికుణ్డం యథాక్రమమ్।
ఏకకుణ్డమథో వాపి చతురశ్రం తు కల్పయేత్।। 8 ।।
ఉల్లేఖనాది సంస్కార మగ్నిబీజం సమర్చయేత్।
అష్టోత్తరశతం హుత్వా సమిదాజ్యచరూన్ క్రమాత్।। 9 ।।
విష్వక్సేనస్య మన్త్రేణ ఆజ్యాహుతిం యథాక్రమమ్।
శాన్తి హోమం తతః కృత్వా పూర్వోక్తేన విధానతః।। 10 ।।
ప్రాయశ్చిత్తాహుతిం చైవ పఞ్చోపనిషద్భిశ్శుతమ్।
తిలశాలియవోన్మిశ్ర మాజ్యమిశ్రం చ హోమయేత్।। 11 ।।
విష్వక్సేనస్య మన్త్రేణ అష్టోత్తరశతాహుతీః।
తత్ర హోమం ప్రకుర్వీత తత్త్వన్యాసం సమాచరేత్।। 12 ।।
హవిర్నివేదయేత్ పశ్చాత్ బలిదానపురస్సరమ్।
మణ్డపేశానభాగే తు దర్భేషు పరిశాయయేత్।। 13 ।।
ప్రభాతే విమలే శుద్ధే నిత్యపూజాం సమాచరేత్।
కుమ్భే సంపూజయేద్దేవాన్ నివేదనపురస్సరమ్।। 14 ।।
కుణ్డపార్శ్వ సమాసాద్య హోమకర్మ సమాచరేత్।
సమిదాజ్యచరూణఆం తు ప్రత్యేకం షోడశాహూతీః।। 15 ।।
ప్రాయశ్చిత్తాహుతీశ్చైవ తిలం శాలిం శతాష్టకమ్।
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా।। 16 ।।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా।
స్థాపితం కుమ్భమాదాయ ప్రోక్షయేద్దేవమూర్ధని।। 17 ।।
విష్వక్సేనస్య మన్త్రస్య ప్రణవాది నమోన్తకమ్।

న్యాసం కృత్వా యథాన్యాయం షడఙ్గన్యాసమాచరేత్।। 18 ।।
హవిర్నివేదయేత్ పశ్చాత్ దేవభోజ్యం నివేదయేత్।
ఆచార్యం పూజయేత్ పశ్చాత్ యథావిత్తానుసారతః।। 19 ।।
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తం విష్వక్సేనప్రతిష్ఠితమ్।।
ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

విష్వక్సేనప్రతిష్ఠా నామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

-----------------**************---------------

అథ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్--

భక్తప్రతిష్ఠాం వక్ష్యేఽహం విస్తరేణ మహామునే।
దారూలోహశిలాదీని నిర్మితాని యథాక్రమమ్॥ 1 ॥
ప్రతిష్ఠాయాం విశేషేణ భక్తానాం చ యథాక్రమమ్।
మణ్డపం కల్పయిత్వా తు దేవాగ్రే తు విశేషతః॥ 2 ॥
యథాభిమతదేశేషు మణ్డపం కల్పయేత్పురా।
అఙ్కురార్పణపూర్వం తు తృతీయేఽహని వా భవేత్॥ 3 ॥
జలవాసం తు సంకల్ప్య ప్రతిష్ఠాశాస్త్రచోరదితమ్।
ప్రదోషే అధివాస్యైవ మలంకృత్య విశేషతః॥ 4 ॥
లేపమృగ్మయభిత్తిస్తు....పటస్యేవా చ దర్పణే?।
స్నపనం కల్పయిత్వా తు ద్వారయాగం సమాచరేత్॥ 5 ॥
కుమ్భపూజాసమాయుక్తం ప్రతిష్ఠాశాస్త్రచోదితమ్।
భక్తబిమ్బస్య నామాని ప్రణవాది నమోన్తకైః॥ 6 ॥
మన్త్రమేతత్ప్రకుర్వీత తత్తద్భావం చ భావయేత్।
అర్చయిత్వా యథాన్యాయం ప్రతిష్ఠఆశాస్త్రచోదితమ్॥ 7 ॥
హవి ర్నివేదయేత్ పశ్చాత్ హోమకర్మ సమాచరేత్।
చతుష్కుణ్డేషు వై కుర్యాత్ ఏకకుణ్డే తు పూర్వవత్॥ 8 ॥
సమిదాజ్యచరూణాం తు ప్రత్యేకం శతసంఖ్యయా।
భక్తనామ్నా చ మన్త్రేణ స్వాహాన్తేన చ హోమయేత్॥ 9 ॥
తత్వహోమం ప్రకుర్వాత తత్వన్యాసం సమాచరేత్।
శాన్తిహోమం తతః కృత్వా మధురాది యథాక్రమమ్॥ 10 ॥
హవి ర్నివేదయేత్ పశ్చాత్ కుమ్భాదీని యథాక్రమమ్।
బలిం చ సర్వతో దద్యాత్ చరుశేషం తు భక్షయేత్॥ 11 ॥
మణ్డపే శాయయిత్వా తు జఠరం తు విశేషతః।

ప్రభాతే విమలే శుద్ధే నిత్యపూజాం సమాచరేత్।। 12 ।।
హవి ర్ని వేదయేత్ పశ్చాత్ హోమకర్మ సమాచరేత్।
సమిదాజ్యచరూణాం తు ప్రత్యేకం షోడశాహుతీః।। 13 ।।
పూర్ణాహుతిం చ జుహుయాచ్ఛాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా।। 14 ।।
స్థాపితం కుమ్భమాదాయ ప్రోక్షయేత్ స్వస్వవిద్యయా।
భక్తనామాని మన్త్రాణి ప్రణవాదినమోన్తకైః।। 15 ।।
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం షడఙ్గన్యసామాచరేత్।
శఠకోపాదిభక్తానాం స్థాపనం సముదాహృతమ్।। 16 ।।
ఆచార్యం పూజయేత్ పశ్చాత్ యథావిత్తానుసారతః।
ఇతి సమ్యక్ సమాఖ్యాతం భక్తమూర్తిప్రతిష్ఠితమ్।। 17 ।।
ఇతి శ్రీ పాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది అనిరుద్ధసంహితాయాం

భక్తిప్రతిష్ఠానామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

అనిరుద్ధసంహితా సమాప్తా

---------------*******************---------------